

**FYRA ÅR I
OPPOSITION**

2015–2019

Henrik Stenbäck

Copyright © Henrik Stenbäck 2022

Tryckeri: Oy Nord Print Ab

Utgivare:
Tankesmedjan Agenda
www.agenda.fi

ISBN 978-952-7273-35-7 (inb)
ISBN 978-952-7273-36-4 (pdf)

Henrik Stenbäck

**FYRA ÅR I
OPPOSITION**
2015–2019

AGENDA

INNEHÅLL

1	- I OPPOSITION FÖR FÖRSTA GÅNGEN PÅ 36 ÅR	8
2	- SIPILÄS BESLUT, SOINIS RESONEMANG, STUBBS INSATS	15
3	- INGA SURA MINER PÅ PARTIDAGEN I JAKOBSTAD	23
4	- OPPOSITIONSROLLEN I HISTORISK BELYSNING	26
5	- STOR OMSTÄLLNING FÖR GRUPPEN - EN NY ATTITYD VÄXER FRAM	31
6	- ÅLANDS RIKSDAGSLEDAMOT - BALANSGÅNG I OPPOSITION	39
7	- OPPOSITIONSPARTIET SFP:S BUDSKAP I STORA SALEN	43
8	- NOVEMBERKRISEN 2015 - SIPILÄ HOTAR GÅ TILL PRESIDENTEN	50
9	- SYRIENKRISEN OCH ANNAT HETT STOFF PÅ FRÅGESTUNDEN	55
10	- SIPILÄREGERINGENS KONFRONTATIONER MED FACKET	64
11	- PROFILERING GENOM SKUGGBUDGET	80
12	- DET STORA SLAGET OM VASA CENTRALSJUKHUS	88
13	- SIPILÄS BERÖMDA U-SVÄNG SATTE STOPP FÖR NYSTART	106
14	- AVGIFTSFRIA FÖRBINDELSBÅTAR OCH ÄNDRAD SITTORDNING	119
15	- OPPOSITIONSÅR - PLUS OCH MINUS	124
16	- MERA MOD I BAGAGET	130

FÖRORD

Att skriva en bok om Svenska riksdagsgruppens fyra år i opposition (2015–2019) – varför det?

Mest kanske för att jag tror att man allmänt inte har någon tydlig bild av hur det var för SFP att plötsligt bli en oppositionsgrupp. Minnsann handlade det om en tvärvändning. Ett parti som under 36 år oavbrutet suttit i regeringen tvingades till nystart i politiken.

En ny attityd arbetades fram, nya effektivare arbetssätt behövdes. Borta var rollen av ett smidigt samarbetsinriktat regeringsparti. Det var inte längre nödvändigt att som ett litet parti svälja ibland också ganska miss-hagliga kompromisser.

Tvärtom, möjligheten att kompromisslöst lyfta fram gruppens eget tänkande och argumentera för egna – bättre – alternativ hade aldrig i partiets historia varit lika påtaglig.

Den här skriften vill visa att den fyra år långa valperioden i opposition inte var någon händelsefattig tid. Dramatiken saknades inte under regeringen Sipiläs fyra år vid makten. Bara efter ett halvt år i november 2015 hotade statsministern första gången kasta in handduken, senare i juni 2017 inföll den dramatiska regeringskrisen då kontroversiella Jussi Halla-aho blev partiordförande och Sannfinländarna sprack. Kampen om fullskalig jour för Vasa centralsjukhus kom även att prägla perioden, också Syrienkrisen skakade Europa och pressade Finlands gränser, EU-politiken dominerades av Brexit.

Det är skäl att säga det klart att boken inte är någon regelrätt genomarbetad historik. Jag har medvetet valt ett ganska smalt perspektiv. Jag kallar det för dokumentation av en särskild tidsperiod. Händelserna är sedda från riksdagsgruppens horisont.

Inga objektiva sanningar serveras. Helt subjektivt har jag velat bjuda på en beskrivning inifrån av riksdagspolitiken – såsom den gestaltade sig för en generalsekreterare för ett mindre oppositionsparti. Perspektivet är ett annat än nyhetsrapporteringen från riksdagen, även om min bakgrund som nyhetsreporter syns i greppet.

Man kan alltid diskutera de politiska resultaten av en period i opposition. Det faktiska inflytandet på skeendet är förstås mycket begränsat, eftersom det är regeringen som håller i dirigentpinnen.

De stora rubrikerna får man inte lika lätt som oppositionsparti – oavsett att man arbetar hårt med sin politik.

Oppositionsperioden sammanföll med ett uppmärksammat partiordförandebyte i SFP. Anna-Maja Henriksson ersatte Carl Haglund 2016, ett historiskt val som gav synlighet då partiet fick sin första kvinnliga ordförande.

Jag vill tacka alla dem som har möjliggjort denna bok – ett uppdrag som startade i november 2021 direkt efter att jag avslutat mina åtta år som generalsekreterare för Svenska riksdagsgruppen.

Kulturfonden har stött mig med ett stipendium och Tankesmedjan Agenda har åtagit sig utgivningen av boken. Tack till inspirerande samtal med Agendas verksamhetsledare Ted Urho, till Christina Salonius för bokens layout, till Christina Juthas för korrekturläsning och min livskamrat Michaela för goda råd på vägen.

För denna dokumentation av oppositionsperioden har jag intervjuat eller har haft bakgrundssamtal med totalt 36 personer. Det är ni som har gett skildringen färg.

Helsingfors i midsommarveckan 2022,

Henrik Stenbäck

I

I OPPOSITION FÖR FÖRSTA GÅNGEN PÅ 36 ÅR

Stämningen i aulan utanför Lilla Parlamentets auditorium var allt annat än normal. Tidig kväll den 7 maj 2015 fanns spänning i luften. Journalister, politiska medarbetare och enskilda riksdagsledamöter hade tagit sig dit i god tid för att vara på plats när regeringssonderaren, Centerns ordförande Juha Sipilä skulle tillkännage regeringsbasen.

Det sker genom en fastställd parlamentarisk koreografi. Regeringssonderaren presenterar sina slutsatser på ett möte där samtliga riksdagsgrupper representeras av tre personer – av sin partiordförande, gruppordförande och riksdagsgruppens generalsekreterare.

Centern som till stor del tack vare Juha Sipiläs reformprofil hade lyckats bli största grupp i riksdagen hade sammankallat mötet i Lilla Parlamentets auditorium.

Som riksdagsgruppens generalsekreterare kommer jag bra ihåg när jag gick ned för trapporna till auditoriet med Carl Haglund och Mikaela Nylander, partiordförande respektive gruppordförande för SFP.

Mötet bakom lyckta dörrar där Sipilä gav sitt besked skulle börja om några minuter. Strax innan vår trio hade lämnat gruppkansliet för att gå över till Lilla Parlamentet hade partiledare Haglund fått ett samtal av Sipilä. Den blivande statsministern hade förberett oss på beskedet att vi kommer att bli utanför regeringen.

Det är mycket folk utanför auditoriet. Stämningen är laddad. En orsak till den extra spänningen är att inget medium på förhand har kunnat lista ut hur basen exakt kommer att se ut. Vanligen brukar något av de större nyhetshusen kunna publicera nyheten på förhand. Så inte nu.

Många räknar med en borgerlig regering, men en helt öppen fråga är hur det går med SFP, partiet som oavbrutet i 36 år har varit ett regeringsparti. Hur går det nu i en borgerlig koalition där också Sannfinländarna väntas vara med?

Då Haglund, Nylander och jag tar oss förbi journalisterna och kamerorna gäller det förstås att hålla god min och inte avslöja något. Man ser på uppsynen hos många att de vet att vi vet vilket vårt öde kommer att bli. Jag döljer själv det jag nyss fått höra så effektivt att jag lyckas lura min goda vän i presskåren, Magnus Hertzberg på Svenska Yle. Utgående från mitt kroppsspråk tror han att vi kommer att vara med i regeringsbasen.

Men, han tror fel.

Pressen blir utanför och väntar, medan riksdagsgrupperna går in i auditoriet för att få höra regeringssonderarens slutsatser. Det blir inget långt möte. Alla intar sina namngivna platser och serveras kaffe med en stor smörgås.

Min kvällsmacka blir halväten då mötet snabbt är över. Blivande statsministern Juha Sipilä ser ingen större orsak att öppna upp hur han resonerat då han har kommit fram till att det blir en borgerlig trepartsregering med Centern, Sannfinländarna och Samlingspartiet.

Medialt innehåller Sipiläs besked åtminstone tre nyheter. För det första är Sannfinländarna nu med, i motsats till 2011. För det andra har Sipilä prioriterat Samlingspartiet framför SDP. För det tredje är SFP utanför efter 36 år oavbrutet i regeringen. En mera väntad grej är att inte heller De gröna finns med på Sipiläs lista.

Inne i auditoriet sneglar jag på min kollega Tiina Kivinen. Hon har varit generalsekreterare för De grönas riksdagsgrupp ända sedan 1992, en verklig stöttepelare inom De gröna. Att hennes egen grupp, trots ett bra val, skulle bli i opposition hade hon kunnat räkna med ”men att SFP inte blev ett regeringsparti var en omvälvande händelse”, säger hon nu efteråt när jag intervjuar henne för boken.

Tiina Kivinen säger att hon för evigt kommer att minnas Calle Haglunds ansiktsuttryck då han kom ut från Lilla Parlamentets auditorium där Juha Sipilä strax innan hade tillkännagett regeringsbasen.

– Vi stod packade som sillar utanför Lilla Parlamentets auditorium då riksdagsgruppernas ledare kom ut från mötet där regeringssonderaren Juha Sipilä hade meddelat om regeringsbasen, säger för sin del Susanna Ginman, chef för Hufvudstadsbladets ledaravdelning.

Det kändes mera dramatiskt än vanligt, säger hon. Utanför dörren stod Calle Haglund och kommenterade det färska beskedet att SFP är utanför och hamnar i opposition.

– Jag kommer ihåg att jag egentligen inte fattade vad han sa. I teorin var det ju helt möjligt att SFP är utanför regeringsbasen. Jag hade ändå inte räknat med det och det tog en stund att förstå det. Egentligen sa Haglund inte så mycket den stunden. Det var tillräckligt sprängstoff att meddela att SFP går i opposition för första gången på 36 år.

Ginman säger att det dels var den här nyheten, i kombination med nyheten om att Sannfinländarna blir ett regeringsparti, som skapade dramatiken. Man visste genast att en annorlunda fyraårsperiod i politiken hade börjat.

– Dels hade landet fått en borgerlig konservativ regering och dels hade den långa traditionen med SFP i regeringen brutits.

För egen del kan jag intyga att presspådraget kändes rent fysiskt – som trycket av en virvelvind – då jag bakom Haglund och Nylander kom ut från auditoriet. Frågorna haglade över Haglund som blev helt omringad av finska, svenska och internationella medier.

Hur kändes det nu, vilka bedömer han vara orsakerna till att SFP föll ut? Min primära känsla då var att de frågor som ställdes ingalunda gav uttryck för någon skadeglädje – om någon skulle ha trott det. Nej, det handlade om en genuint omvälvande nyhet – SFP ute efter 36 år oavbrutet i regeringen – som presskåren ville ha färska kommentarer till.

Haglund hade redan på Svenska riksdagsgruppens extra gruppmöte dagen innan börjat förutse vad utslaget skulle bli. I sin politiska lägesanalys till gruppen sa Haglund att på 36 år har SFP aldrig varit så nära opposition som nu.

Han skulle få rätt. Utanför Lilla Parlamentets auditorium säger Haglund att regeringsbasen var ett politiskt linjebeslut av Juha Sipilä. I sina första kommentarer understryker Haglund att landet har fått en konservativ regering. Att varken han själv eller den grupp han representerar är konservativ ser han som en logisk orsak till att SFP lämnats utanför. Han lovar att SFP ska stå för en liberal konstruktiv oppositionspolitik. Något gläfsande kommer gruppen inte att bjuda på och Haglunds förhoppning är att Sipiläs regering ska lyckas med sin ekonomiska politik.

Dävarande journalisten vid Lännen Media, han skriver numera för Iltalehti, Lauri Nurmi har också starka minnen från stunden efter att

beskedet om regeringsbasen hade getts.

– Stämningen var mycket tät i Lilla Parlamentets aula där journalisterna väntade på att beskedet skulle komma. Det var mycket folk på plats. Det som gjorde det särskilt spännande var att inget medium hade kunnat avslöja regeringsbasen på förhand. Detta i jämförelse med exempelvis motsvarande stund 2019. Då hade flera medier på förhand kunnat berätta vilken den sannolika basen skulle bli.

Nu hade det inte funnits säkra uppgifter som pekade på hur det skulle gå, understryker Nurmi.

Visserligen kunde man dra vissa slutsatser av att Sipilä hade haft en särskild förhandlingsdag med Sannfinländarna. Det visste man också att Soini hade kallat SFP för kardborreparti (takiaispoulu) som borde lämnas bort.

Man visste också att Samlingspartiets ordförande Alexander Stubb hade stark sympati för SFP. Eftersom Samlingspartiet bara var regeringens tredje största parti – med flera röster i valet än Sannfinländarna, men med ett mandat mindre – räckte ändå inte partiets politiska styrka till för att kunna kräva att SFP kommer med.

Stubb har efteråt inte gjort någon hemlighet av att han ända in i det sista försökte få SFP med.

I Lilla Parlamentets aula var det främst de nybakade oppositionsledarna som blev kvar och kommenterade den nya regeringsbasen för pressen. Lännen Medias Lauri Nurmi noterade ändå att SDP-ledaren Antti Rinne stannade kvar bara en mycket kort stund innan han försvann ut i majkvällen.

Då de övriga partiledarna redan gått hem blev Ville Niinistö och Calle Haglund kvar för kommentarer. De utpekade den nya regeringsbasen för att vara en ärkekonserverativ koalition. Vardera påpekade att Sipilä kunde ha valt annorlunda.

Grupordförande Mikaela Nylander säger i en intervju för boken att hon satt bakom ratten på väg in till riksdagen när telefonen ringer och hon får meddelandet om att SFP är utanför regeringen för första gången på 36 år. Hon är på väg till mötet där regeringsbasen tillkännages. Bilen har stannat vid trafikljuset utanför Nationaloperan och ska svänga in på Mannerheimvägen.

– Jag kommer ihåg hur jag hoppades att det inte skulle byta till grönt direkt. Beskedet kändes tumultartat. Jag fokuserade helt irrationellt på

trafikljuset. Känslan av tomhet var påtaglig: vi, SFP, är inte med och skriver nästa regeringsprogram och drar upp riktlinjerna för landets framtid, beskriver Nylander.

– Beskedet var en chock. Vi hade gett bra svar på regeringssonderarens frågor, ändå stängdes dörren. Samtidigt kröp det in en känsla av lättnad. Vi visste att en regeringsmedverkan med den föreslagna basen skulle ha varit en tudelad sak, säger hon.

Man glömmer kanske bort att det för Sipilä länge stod och vägde mellan Samlingspartiet och SDP som den nya regeringens tredje parti. Trots att valet hade gått mycket dåligt för SDP hade det kanske ändå hos Rinne funnits en förhoppning att komma med i regeringen.

För Sannfinländarnas ordförande Timo Soini skulle SDP ha varit en mer lockande part än Samlingspartiet. Ideologiskt har Soini stått närmare SDP än Samlingspartiet, både socialpolitiskt och ekonomiskt.

Om Sipilä hade stannat för en koalition med SDP skulle även SFP ha plockats in i regeringen. Det har Sipilä senare bekräftat.

Det hängde faktiskt på ett hår. Efter en mycket jämn omröstning i Centerns ledande partiorgan prioriterades Samlingspartiet framför SDP. Det var också Sipiläs slutledning. Det slogs fast att Centern går in för att bilda regering med Sannfinländarna och Samlingspartiet. Den ledande trojkan lystrade alla till S – Sipilä, Soini och Stubb.

De grönas generalsekreterare Tiina Kivinen har efteråt funderat på varför hon upplevde beskedet att SFP är utanför regeringen så starkt – nu handlade det ju om ett parti som inte var hennes eget.

– Jag har kommit till att då SFP föll utanför regeringen uppstod en politisk lucka. Efter olika val då mitt eget parti De gröna hamnat i opposition har vi alltid etablerat kanaler till regeringen. Många gånger har SFP – men ibland också andra partier – varit en kanal att diskutera för oss viktiga angelägenheter. Nu uppstod en borgerlig regering utan SFP och dessutom med Sannfinländarna i regeringen. Plötsligt kändes det som kanalen till regeringen stängdes, då det såg ut att inte finnas något parti i koalitionen som skulle vara berett att diskutera våra angelägenheter, beskriver Kivinen.

Helt uppenbart är att steget för SFP ut från en långvarig regeringsmedverkan hade flera andra konsekvenser än dem man först kommer att tänka på. Inte bara för partiet självt, utan också för andra.

Det i folkmun eviga regeringspartiet tog steget ut efter att ha suttit

oavbrutet i alla regeringar i 36 år, sedan 1979.

Vad sades på det extra inkallade gruppmötet 8.5 kl. 9.45 efter Sipiläs besked om koalitionen föregående dag? Enligt mina egna anteckningar lät det som nedan.

Mikaela Nylander, ännu då grupppordförande:

”Att hamna i opposition betyder att vi förlorar i inflytande. Å ena sidan ger beskedet extremt negativa känslor, å andra sidan innebär det en lättnad att vi inte behöver ta striden i en koalition med Sannfinländarna. Vår insats skulle ha varit viktigare än någonsin. Vi måste fundera hur vi nu ska jobba. Vi måste ha ett strategiskt tänkande med tydlig ansvarsfördelning i arbetet. Den nya regeringens värdekonserveratism kommer att ge utrymme för oss att profilera oss. Vi ska bli en konstruktiv oppositionskraft. Ideologiskt svider beslutet, men också med tanke på det förlorade inflytandet.”

Carl Haglund, partiordförande:

”Vi gör ett dunderval – det bästa för oss på 25 år – och ändå hamnar vi i opposition. Jag vet ändå inte vad vi skulle ha gjort annorlunda. Sipiläs bedömning var inte politisk utan praktisk.

Vi ska bli det seriösa oppositionspartiet. Det finns tid att jobba ideologiskt och se utmaningarna. Är också lättad över att det gick så här. Om vi hade varit med hade vi tvingats svälja mycket. Det gäller nu att stärka den politiska staben.”

Anna-Maja Henriksson, blivande grupppordförande då gruppen på sitt följande möte konstituerar sig för valperioden:

”Det är Sipiläs processtänkande (’prosessikaavio’) som är den enda förklaringen. Han borde bli medveten om att han beskär demokratin med bara tolv ministrar – det ger ett tjänstemannavälde. Bara vi sover några nätter så tror jag att denna grupp kan bli riktigt taggad. Men jag har nog en oro för svenskan.”

Stefan Wallin:

”Efter 36 år på raken med regeringsansvar var sannolikheten stor att detta skulle hända. Sipilä vill ha en regering som styr som en ledningsgrupp i ett företag. För mig har dock lättnaden infunnit sig under natten.

Vi ska bli durpartiet i opposition.”

Mats Löfström:

”Är nog oerhört besviken. Jag trodde att Sipilä skulle ha lyssnat på sina egna – envis är han. Bäst ändå att ha is i magen – man vet inte hur det här slutar.”

Thomas Blomqvist:

”Det är viktigt att vi upprätthåller goda kanaler till regeringspartierna för att undvika de stora domänförlusterna.”

Fyra år i opposition hade börjat.

2

SIPILÄS BESLUT, SOINIS RESONEMANG, STUBBS INSATS

Det var Juha Sipiläs beslut att lämna SFP utanför regeringen. Nej, det var nog primärt Timo Soinis förtjänst. Vad ska man tro?

Det har funnits mycket diskussion om och olika uppfattningar om vem som sist och slutligen fällde avgörandet. I det här sammanhanget glömmar man lätt bort att det fanns flera faktorer som åtminstone indirekt ledde till att SFP blev ett oppositionsparti efter valet 2015.

I en intervju för boken säger SFP:s dåvarande partiledare Carl Haglund att han mycket väl förstod Juha Sipiläs logik.

– Redan på valkvällen insåg jag att det mest sannolika är att SFP skulle bli utanför regeringen. Detta trots att vi hade fått ett mycket bra valresultat. Det var ingenting mer vi kunde ha gjort för att komma med i regeringen. Jag har förstått hur sonderaren Sipilä resonerade och har aldrig haft några ”hard feelings” för att vi blev utanför, säger Haglund.

Han säger att om han själv hade varit statsminister skulle han antagligen ha resonerat på samma sätt.

– Kallt och logiskt resonerat så behövdes inte SFP, inte rent matematiskt och inte heller politiskt. Med de tre stora borgerliga partierna hade Sipilä en bred regeringsmajoritet med 124 platser i riksdagen. SFP behövdes inte för att bredda basen.

Enligt Haglund insåg Sipilä också att det är lättare att bilda en regering med bara tre partier.

– Helt objektivt sett skulle det bara ha blivit besvärligt med ett fjärde parti. Redan med tre partier finns det alldeles tillräckligt med spänningar sinsemellan. Med flera kring bordet ställs flera olika typer av krav

och randvillkor som ska sammanjämkas och det är ju självklart att den blivande statsministern insåg de potentiella spänningar som skulle ha uppstått mellan Sannfinländarna och SFP i samma regering.

Det är ändå skäl att notera att under regeringssonderingarna fanns ett annat alternativ som skulle ha betytt fortsatt regeringsansvar för SFP.

– I något skede av förhandlingarna sa Sipilä till mig att om Samlingspartiet blir det tredje partiet i koalitionen så är vi sannolikt inte med. Däremot, om SDP hade prioriterats som tredje parti, skulle Centern ha breddat basen med SFP. Det var grundkonstellationen för Sipilä, säger Haglund.

Socialdemokraternas gruppordförande Antti Lindtman säger att SDP:s och SFP:s öden var sammankopplade under regeringsbildningen 2015. Om Centern hade valt SDP framom Samlingspartiet skulle även SFP ha återfunnits i regeringsbasen.

Efter en jämn omröstning i Centerns ledande partiorgan valde Centern Samlingspartiet.

Enligt Lindtman hade Timo Soini (Sannf) ännu efter detta alla trumfkort på hand för att få till stånd den regeringsbas som han själv hade prioriterat.

– Om han ända till slut hade hållit fast vid sitt första alternativ att bygga regeringsbasen, inte med Samlingspartiet, utan med Centern och SDP, tror jag att SFP hade varit med. Men tvärtom använde Soini sina kort enbart för att få SFP ut från regeringsbasen. Om Soini hade prioriterat annorlunda skulle han ha undvikit många smärtsamma vänsterkrokar som särskilt gavs i arbetsmarknadsfrågor, men också i mycket annat, säger Lindtman.

I en intervju med Timo Soini för den här boken frågar jag honom om hans syn på varför SFP blev utanför. Han ger kanske inte det mest väntade svaret.

Hans svar är långt mer nyanserat än den mening han avfärdar hela frågan med i sin egen färska biografi *Yhden miehen enemistö* (Otava 2021).

”Minä olin se, joka torppasi Rkp:n osallistuminen hallitukseen.” I biografien kvitterar han saken kort: det var han som stälpte SFP:s medverkan.

Då jag träffar Soini är han mån om att punktera den allmänna uppfatt-

ningen att slutresultatet skulle ha berott på Sannfinländarnas språkliga antipatier mot SFP.

– Det är klart att det fanns antisvenska åsikter i mitt parti och en del av de tongivande profilerna var medlemmar i Finskhetsförbundet. Det var ändå inte det, utan andra faktorer som fällde avgörandet. Jag har sagt det flera gånger förr att jag uppskattar min dåvarande partiledarkollega i SFP, Carl Haglund, som person. Vi har haft flera gemensamma goda år både i stadsfullmäktige i Esbo och i Europaparlamentet.

Soini understryker att det var andra faktorer – inte språkpolitiska skäl – som invercade på det slutliga avgörandet.

– För det första kunde vi, Sannfinländarna, betrakta oss som inne i koalitionen. Efter skrällvalet (”jytky”) 2011 hade vi frivilligt lämnat oss utanför regeringen – nu var den allmänna uppfattningen att det inte går för oss att göra så en andra gång.

Soini gör ingen hemlighet av att han hade föredragit SDP framför Samlingspartiet i den nya konstellationen.

– Sonderaren Sipilä kunde hålla SDP och Samlingspartiet konkurrerande om att bli det tredje stora partiet i konstellationen. Ur min egen politiska synvinkel skulle jag ha föredragit SDP, men Centern och Sipilä bestämde efter mycket jämn omröstning i partiets ledande organ att det blir Samlingspartiet.

Soini säger att efter att Centern bestämde sig för Samlingspartiet gällde det beslutet.

– Jag såg direkt att regeringsperioden skulle bli en tuff politisk sits för Sannfinländarna. I ekonomiska frågor placerade jag mitt eget parti entydigt längst till vänster i denna borgerliga trepartikoalition. Tuff skulle sitsen bli, eftersom blivande statsminister Sipilä satte som grundmål-sättning att minska hållbarhetsunderskottet med inte mindre än fyra miljarder euro.

Soini säger att han i sitt parti ställde frågan: Vilket mervärde skulle SFP ge denna konstellation?

– Enligt mig fanns det ingen programfråga som skulle ha fällt SFP:s medverkan. Samlingspartiets ledare Stubb gjorde ingen hemlighet av att han ville ha SFP med i regeringen – men från Samlingspartiets position, som tredje största regeringsparti, kommer man inte åt att diktera den saken.

Däremot hade det betydelse vilken åsikt Sannfinländarna, som näst

största parti, hade i frågan, säger Soini.

Och för honom var det uttryckligen de maktpolitiska skälen som var avgörande och gjorde att han inte ville ha SFP med i regeringen.

– Min bedömning var att SFP i konstellationen skulle ha blivit ett litet parti som alltid i regeringen skulle vara av annan åsikt än vi. Jag såg framför mig särskilt de ekonomiska frågorna. Då Sannfinländarna och Samlingspartiet i den borgerliga konstellationen ofta intog olika positioner i den ekonomiska politiken, skulle risken ha varit stor att SFP alltid skulle ha ställt sig på Samlingspartiets sida. Den risken ville jag inte ta och därför sa jag nej till SFP:s regeringsmedverkan. Ett beslut som sedan statsministern slutligen fattade.

Centerns tidigare generalsekreterare, juristen Seija Turtiainen lägger orden litet annorlunda då hon beskriver Sannfinländarnas inställning till regeringsbasen och SFP. Hon är känd både bland sina egna och bland sina politiska konkurrenter för att uttrycka sig rakt på sak.

– Soinis iver att komma med i regeringen skulle nog inte SFP ha kunnat utplåna.

– Min uppfattning är att Sipilä såg det som bra med tre jämnstarka partier i regeringen. Det gav en betryggande parlamentarisk majoritet – 124 platser i riksdagen – och Sipilä ville inte heller ta den konfliktrisk som fanns mellan Sannfinländarna och SFP.

– Detta trots att vi inom Centern alltid har ansett att det inom SFP finns en stor insikt om vad det innebär att vara ett regeringsparti. Denna insikt är i det långa loppet en stor tillgång, säger Turtiainen.

Hon fungerade som riksdagsgruppens generalsekreterare (2016–2019) under stora delar av valperioden. Före det var hon gruppens jurist och ministerspecialmedarbetare.

Ett fjärde parti skulle även ha varit besvärligt att pussla in med Sipiläs envisa målsättning att minska ministrarnas antal till 14.

Inte heller dåvarande SFP-riksdagsledamöterna Mats Nylund och Stefan Wallin vill köpa uppfattningen om att det enbart hade varit Soinis ”förtjänst” att SFP:s regeringsmedverkan stoppades.

Mats Nylund var själv med i Lilla Parlamentets aula när beskedet om regeringsbasen kom.

– Min första reaktion var att Sipilä gjorde en felbedömning då han lämnade SFP utanför. Han förstod inte vad han gjorde. Han sumpade chansen att få med ett parti som alltid står statsministern nära och age-

rar för att överbrygga motsättningar.

Nylund anser att det blottade Sipiläs brist på politisk erfarenhet. Sipilä hade bara en period bakom sig i riksdagen innan han blev statsminister. Juha Sipilä avböjde själv en intervju för denna bok. Han svarade artigt att det han säger om sin tid som statsminister har en benägenhet att börja leva sitt eget liv och han därför inte vill delta i denna tillbakablick.

Stefan Wallin med en lång erfarenhet av olika regeringssonderingar säger att under regeringssonderingen 2015 umgicks man hela tiden med tanken att risken var stor att SFP skulle hamna i opposition.

– I och för sig hade vi i SFP fått ett bra valresultat med partiledaren Carl Haglund i spetsen, vilket skulle ha bäddat för en medverkan. Men å andra sidan hade Timo Soini och Sannfinländarna fått sin andra ”jytky” och den politiska terrängen hade förändrats permanent. Man visste inte så mycket om regeringssonderaren Juha Sipiläs politiska väsen och hans inställning till samarbete i den politiska mitten. Sipilä var i hög grad ett oskrivet blad.

Wallin berättar om en kort och ganska häpnadsväckande träff med Sipilä precis när regeringsförhandlingarna i statsrådets festvåning Smolna mellan Centern, Sannfinländarna och Samlingspartiet hade avslutats.

Bakgrunden var den att regeringsförhandlingsprocessen 2015 helt avvek från motsvarande process under Jyrki Katainens ledning fyra år tidigare, år 2011. Då hölls regeringsförhandlingarna på Ständerhuset där ingenting höll tätt, utan det mesta läckte ut från förhandlingarna. Nu 2015 när det förhandlades under Sipiläs ledning i Smolna läckte nästan ingenting ut till medierna.

– När Sipilä efter nyss slutförda förhandlingar kom tillbaka till riksdagen mötte jag honom i kaffekön i Lilla Parlamentet. Jag passade på att gratulera honom till processen. Han avbröt mig och sa ”mutta kyllä minua kismittä teidän poisjänti” (men nog förtretar det mig att ni blev borta).

– Utan att jag alls hann replikera, tillade han snabbt, ”se oli täysin minun henkilökohtainen ratkaisuni, joka johtuu minun suoraviivaisesta luonteestani” (det var helt mitt eget personliga beslut, som beror på min rätlinjiga läggning).

Enligt Wallin gjorde Sipilä ”en matematisk bedömning och drog sedan fast luckan”.

I motsats till Centerns Anneli Jäätteenmäki 2003 – som ville ha SFP

med i sin regering, trots att SFP hade gått bakåt från 11 till bara 8 mandat – gjorde Sipilä ingen politisk bedömning, påpekar Wallin.

– Jätteenmäkis politiska bedömning var att det är viktigt hur en regering ser ut. Med SFP med stärks den nordiska och tvåspråkiga profilen. Enligt Wallin är det klart att Sipilä påverkades av vad Soini tyckte och tänkte – även om det var Sipiläs personliga beslut att lämna SFP utanför.

– Som slug politiker visste Soini att valperioden skulle bli svår. Därför behövde han några symbolsegrar. Att SFP blev utanför kunde fungera som en sådan.

Politiska journalisten Lauri Nurmi tror att det kan ha varit en knäckfråga för Timo Soini att SFP skulle lämnas utanför regeringen. Inte heller hans resonemang bygger på språkfrågan, utan på att Soini som katolik är ytterst värdekonserverativ.

– Han hade 2014 krävt att Sannfinländarna enhälligt som parti ställer sig avvisande till homoäktenskap och den jämlika äktenskapslagen. Här finns en klar skillnad mellan Soini och Jussi Halla-aho. Den sistnämnda förundrade sig över varför frågan är så viktig för Soini då jag intervjuade honom i Bryssel i december 2014.

– Faktum är att Soini inte kan tåla värdeoliberalism som backar upp den jämlika äktenskapslagen. SFP har hållit en hög profil i denna fråga och stött den nya äktenskapslagen, säger Nurmi.

Han vill inte utesluta att det var denna fråga som gjorde att Soini såg till att SFP hamnade utanför regeringen.

Anna-Maja Henriksson – justitieminister i den förra regeringen, blivande grupppordförande för Svenska riksdagsgruppen och sedan partiledare efter Haglund – säger i en intervju för boken att beskedet att SFP är utanför regeringsbasen var en stor besvikelse.

– Samtidigt som vi visste att det skulle ha varit ytterst svårt att regeringsförhandla med Sannfinländarna. Regeringsbasen var faktiskt ingen drömsammansättning för oss, säger Henriksson.

– Det var många centerledamöter som kom fram och uttryckte sin besvikelse över att vi inte var med. Beslutet var den blivande statsministerns. Jag tror att man ska se det mot bakgrunden att han inte hade varit med i politiken så länge och kanske inte förstod det mervärde SFP ger som ett lösningsorienterat regeringsparti.

– Då det gäller Soinis roll med tanke på resultatet av regeringssonderingen, så tror jag att Sipilä ville undvika de interna problem som skulle

ha uppstått med Sannfinländarna och SFP i samma regering. Det kan man ha en viss förståelse för, säger Henriksson.

Eftersom SFP aldrig fick någon inbjudan av Sipilä behövde inte riksdagsgruppen ta ställning till den principiella frågan om SFP ska gå med i en regering med Sannfinländarna.

Frågan skulle tveklöst ha delat gruppen. Det finns ett visst fog för uppfattningen att SFP nog skulle ha deltagit i regeringsförhandlingarna med de tre andra större borgerliga partierna. Och sedan skulle gruppen ha röstat om förhandlingsresultatet.

Man ska komma ihåg att alla partier är inriktade på att komma med i regeringen. Det är en naturlig målsättning som har kommit att accentueras i dagens politiska klimat mer än förr. För SFP är intressebevakningen viktig och det lyckas alltid bättre i regeringen än utanför.

Dåvarande partiledaren Carl Haglund visade inget särskilt intresse för en fyraårsperiod i opposition. Även om han på ett gruppmöte efter att regeringsbasen var klar, uttryckte en lättnad över att inte behöva förhandla med Sannfinländarna.

Stefan Wallin säger att SFP nog skulle ha gått med som fjärde parti i regeringsbasen om Sipilä hade gett grönt ljus.

– Vi skulle nog ha gått med, även om utgångsläget inte var optimalt. Vår erfarenhet är att då man sitter i regeringen kan man både styra upp och avstyra olika projekt. Sannfinländarna skulle i så fall ha tvingats gå med på annorlunda skrivningar i regeringsprogrammet. Utifrån valresultatet hade vi också ha förtjänat en plats i regeringen. Jag misstänker att Samlingspartiets dåvarande ordförande Alexander Stubb och Calle Haglund skulle ha blivit ett bra radarpar i regeringen som motvikt till Sipilä och Soini.

Wallin säger att den som vidhåller att det skulle ha varit omöjligt att gå med i en regering med Soinis sannfinnar inte borde glömma att sätta frågan i ett historiskt perspektiv.

– SFP har med bibehållen integritet och självrespekt suttit hela 1970-talet i regeringar där DFFF var med och senare på 1980-talet var SFP i regeringssamarbete med Vennamos landsbygdsparti.

Wallins gruppkollega Eva Biaudet resonerar helt annorlunda.

– För mig var det uteslutet att vi skulle ha suttit i samma regering som Sannfinländarna. Den saken behövde aldrig testas i riksdagsgruppen, men jag tror att gruppen skulle ha delats i den frågan. Det fanns de som

skulle ha sagt entydigt nej, men så var det flera som såg mer pragmatiskt på frågan.

– Mitt liv har gått till att motverka alla sannfinländska tendenser i samhället, så ett regeringssamarbete skulle nog ha varit uteslutet, säger Biaudet.

Som nybakad riksdagsledamot 2015 minns Anders Adlercreutz att det i gruppen fanns åsikter både för och emot. Som nuvarande gruppordförande vet han att det på nytt kan bli aktuellt att ta ställning till frågan om SFP och Sannfinländarna kan sitta i samma regering 2023.

– Själv var jag skeptisk då och är det fortfarande. Kan vi faktiskt samarbeta med ett parti vars centrala mål är att strama åt invandringspolitikerna och som går på en helt annan linje än vi i klimatpolitiken och EU-politiken?

– Efteråt tänkt så har jag ställt frågan om man kanske var litet hård mot Soinis Sannfinländare. Vi har ju lärt oss att det var ett parti som man kunde hitta litet gemensamma tankar med. Nuvarande Sannfinländare känns långt mer radikalt. De har ju sagt att de inte går med i en regering som inte ändrar markant på klimat- och EU-politiken och kännbart stramar åt invandringspolitikerna. Jag kan inte riktigt förstå hur det skulle gå att vara tillsammans med dem. Jag har svårt att tänka mig att det kunde vara möjligt, säger Adlercreutz.

Även om gruppens medlemmar då resonerade olika gällande den principiella frågan om SFP skulle gå med i en regering med Sannfinländarna, var alla eniga om att i Sipiläs regering hade partiet fått en ganska mager andel av regeringsansvaret, med på sin höjd bara en minister. Dessutom skulle man ha tvingats agera som regeringens avgjort minsta parti.

Thomas Blomqvist säger att han flera gånger under valperioden tänkte att det nog hade varit jobbigt för SFP att vara med i Sipiläregeringen.

– Finland vände sig inåt. Omskrivna uttalanden från regeringen om "all världens docenter"* och mycket annat gjorde att man många gånger tänkte att en medverkan i den regeringen skulle ha varit ett felsteg för SFP, säger Blomqvist.

**Det var i Yles A-studio i december 2015 som statsministern i en diskussion om samhällsfördraget sa att det finns all världens docenter som säger vad man inte får göra. Sipiläs litet irriterade uttryck ledde bland annat till att docentföreningen vid Helsingfors universitet krävde en ursäkt av statsministern.*

3

INGA SURA MINER PÅ PARTIDAGEN I JAKOBSTAD

Trots att det fanns många olyckskorpar som förutspådde en plågsam tid för regeringsvana SFP att nu vara i opposition, så var det faktiskt en mycket god stämning och optimistiska tongångar på partidagen 2015 i Jakobstad. Den hölls i början av juni bara några dagar efter att regeringen Sipilä hade trätt till.

Riksdagsgruppens nyvalda ordförande Anna-Maja Henriksson kunde på sin hemmaplan välkomna partidagsfolket. Hon viftar med bestämdhet bort alla spekulationer om att beskedet om regeringsbasen skulle ha knockat SFP.

”Det är struntprat att tro att oppositionspositionen skulle ha lamslagit SFP och Svenska riksdagsgruppen. Tvärtom, vi är taggade, vi är på gång och inte alls obekväma i vårt nya utgångsläge. Det finns redan nu färdiga planer på hur vi ska stärka och effektivera riksdagsgruppens arbete.”

Henriksson säger att SFP kommer att gå in för en alert och konstruktiv oppositionspolitik.

”Jag har sagt det och säger det igen: vår oppositionspolitik kommer att vara konstruktiv, men trampa oss inte på tårna – då detta partis och våra väljares intressen står på spel kommer vi att agera kraftfullt och kräva att behandlas med respekt. Också den här regeringens värdegrund måste vila på varje människas lika värde, på respekt för individen och hennes fri- och rättigheter.”

I sitt linjetal på partikongressen är partiordförande Carl Haglund ganska skarp i sin kritik av den nya regeringen. Han ifrågasätter de kraftiga nedskärningarna i biståndsbudgeten och i utbildningen. Han

upprepar att han hoppas att regeringen Sipilä ska lyckas balansera det ekonomiska underskottet, men noterar att statsministerns första försök att få till stånd ett samhällsfördrag redan hade misslyckats.

Haglund låter Sipilä få veta att denne gjort ett medvetet ideologiskt val i samband med regeringsbildningen.

”Det är en glädje att få stå inför er i dag, inför ett parti som i april hörde till riksdagsvalets stora vinnare. Vi gjorde vårt bästa riksdagsval sedan år 1991 och resultatet var faktiskt i röster mätt vårt tredje bästa val någonsin då vi gick framåt med 15 procent i röster. Det här, bästa vänner, ska vi vara glada och stolta över.”

”Bästa SFP:are, trots valframgångarna så gick inte den här våren riktigt som det gått efter tidigare riksdagsval. Som ni vet är vi numera ett oppositionsparti. Det var givetvis inte det vi strävade efter då vi på valnatten kunde notera vårt fina valresultat. Samtidigt har vi redan länge varit medvetna om att ett resultat med fyra stora partier med rätt stor sannolikhet kan leda till att tre stora partier bildar regering och precis så gick det.

Det ska dock noteras att även om den parlamentariska matematiken är vad den är så gjorde Juha Sipilä ett ideologiskt val då han bildade sin regering. Ett val att bilda regering med Sannfinländarna och Samlingspartiet. Två partier som faktiskt gick bakåt i valet. Han kunde också ha valt att bilda en regering där exempelvis De gröna och Svenska folkpartiet skulle ha ingått, det vill säga två av valets vinnande partier. Det här ideologiska alternativet dög inte åt Sipilä. I stället ville han ha en regering där Sannfinländarnas politiska färg tydligt skiner igenom.”

Haglund vill ingjuta optimism hos sina åhörare.

”För Svenska folkpartiet utgör den uppkomna situationen en utmaning. Men den utgör även stora möjligheter. Möjligheter att ytterligare förtydliga vår politik, möjligheten att tidsmässigt satsa mera på vår rörelse och möjligheten att vinna nästa val ännu större än vi gjorde nu i april.

Personligen ser jag positivt på situationen. Det har säkert delvis att göra med min natur. Jag tror på att man ska göra det bästa av alla situationer. Men nog är det också så att då jag om morgnarna står och borstar mina tänder är jag du med det jag ser i badrumsspeglens. Det, bästa vänner skulle jag nog inte vara om vi satt i regering med det gäng Sipilä valt att alliera sig med.”

Precis som Henriksson understryker Haglund i sitt partidagstal att

SFP ska vara det konstruktiva oppositionspartiet.

”Under den gångna veckan har vi på allvar börjat vår bana som oppositionsparti då riksdagen diskuterade Sipilä-regeringens program. Vårt motto är att vi fortsättningsvis ska vara det statsbärande parti vi alltid har varit. Ett trumfkort i valet i våras var vår ärlighet i ekonomiska frågor och vår tydlighet i värdefrågor. De här trumfkorten ska vi ta tillvara.

Vi ska vara det konstruktiva oppositionspartiet. Vi ska inte kraxa för kraxandets skull och vi vet att trovärdig oppositionspolitik förutsätter att man presenterar verkliga alternativ. Vi ska givetvis också vara den vakthund som våra väljare förväntar sig att vi är då det gäller för oss viktiga frågor.”

Det var alltså inga sura miner eller molltongångar i Jakobstad under det första juniveckoslutet 2015. Snarare andades man optimism och en viss nyfikenhet på det nya.

Också partidagsbanketten firades i livliga, svängiga tecken – senast då ville man skaka av sig eventuella känslor av nederlag.

Den allmänna uppfattningen var att det fanns en nisch för oppositionspolitik som skulle utformas på SFP:s egna villkor.

Regeringen Sipilä erbjöd flera angreppspunkter. SFP kunde inte acceptera den nya regeringens internationella hållning, de ödesdigert riktade utbildningsnedskärningarna, bristen på ett jämställdhetsprogram eller att Sipiläs regering i sitt komprimerade regeringsprogram helt glömt bort både Åland och Norden.

4

OPPOSITIONSROLLEN I HISTORISK BELYSNING

Historiskt var det onekligen en smärre nyhetsbomb när SFP hamnade i opposition efter riksdagsvalet på våren 2015. Det i folkmun eviga regeringspartiet tog steget ut efter att ha suttit oavbrutet i alla regeringar i 36 år sedan 1979.

Eller är trettiosex år för litet för att beskriva SFP som det genuina regeringspartiet på den finländska politiska kartan?

Egentligen kunde man anlägga ett ännu mycket längre perspektiv på SFP som regeringsparti. Partiet har nämligen sedan självständighetsförklaringen 1917 deltagit i de flesta regeringar i Finland.

Före det korta mellanspelet i opposition 1978–1979 hade SFP senast varit i opposition 1966–1968. Då gjorde folkfronten sin nya entré på den politiska scenen med socialdemokraten Rafael Paasio som statsminister.

Går vi ytterligare bakåt hittar vi SFP i opposition 1956–1958. Då hade generalstrejken och Urho Kekkonens tillträde som president 1956 lett till några ytterst instabila och politiskt turbulenta år. Egentligen kan man inte tala om opposition, eftersom landets styrdes av synnerligen kortvariga tjänstemannaregeringar som avlöste varandra.

Före, under och efter kriget deltog SFP för det mesta i regeringsansvaret. En längre oppositionsperiod för SFP:s del hittar vi åren 1925–1931. I de regeringarna med Maalaisliitto, Edistyspuolue och Samlingspartiet som tongivande krafter fanns Svenska folkpartiet inte med.

Men intressant nog kan noteras att SFP även de åren hade en fot i regeringen, eftersom Hjalmar J. Procopé under tjänstemannastatus var utrikesminister 1927–1931. Tidigare hade Procopé som fullfjädrad SFP:a-

re varit utrikesminister i Lauri Ingmans regering 1924–1925, men åren då SFP som parti var utanför regeringen kallades ändå erfarna Procopé, på ett tjänstemannamandat, till utrikesminister.

Det var alltså en sanning med modifikation att SFP under andra halvan av 1920-talet skulle ha varit i opposition. Partiet deltog inte i regeringskoalitionen, men hade ändå sin man på utrikesministerposten.

Man kan med andra ord säga att SFP, med bara kortare avbrott, under hela Finlands självständighetstid framstått som ett brobyggande regeringsparti.

Därför kan man förstå att de allmänna reaktionerna blev så häftiga när Juha Sipilä meddelade att SFP inte får plats i hans borgerliga regering.

När det hände var det ingen i partiets ledning som hade några erfarenheter från den förra korta oppositionsperioden 1978–1979. Av partiets aktiva bakgrundskrafter var det främst minister Pär Stenbäck som hade erfarenheter från den förra oppositionsperioden.

Stenbäck var drivande kraft när partiet då tog ett aktivt steg ut ur regeringen. Han var partiordförande vårvintern 1978 då Svenska riksdagsgruppen bestämde att SFP träder ut från Kalevi Sorsas (SDP) andra regering.

I sin digra memoarbok *Kriser och katastrofer* (Schildts 2009) beskriver Pär Stenbäck hur det gick till när SFP lämnade Sorsas kabinett. Partiet hade för övrigt bara en minister, Kristian Gestrin som undervisningsminister.

Det var en sakfråga som gjorde att SFP fann det för gott att gå i opposition. En grundlagsförändring som betydde att ekonomiska maktlagar kunde stiftas med enkel majoritet i riksdagen fällde avgörandet. Som Pär Stenbäck skriver ”Paketet var föga aptitligt för SFP, som höll hårt på minoritetsskyddet i dess olika parlamentariska former”.

Också juristen Gestrin ansåg att vi borde motsätta oss lagpaketet och han betonade att några års opposition är bättre än flera svaga valresultat i följd, fortsätter Stenbäck.

Det blev ändå inte några år i opposition, utan mycket kortare. Efter bara några månader var partiet tillbaka i regeringsställning, med två ministerportföljer till på köpet.

För denna bok åker jag ut till Westend och träffar minister Pär Stenbäck. Han som i 1978 drev SFP i opposition till följd av oenighet om minoritetsskyddet vid stiftande av ekonomiska maktlagar.

2015, nästan fyra decennier senare såg Pär Stenbäck från läktarplats SFP glida in i opposition.

Såg du det som oundvikligt att SFP hamnade i opposition 2015 efter Sipiläs sonderingar?

– Nej, inte var det väl oundvikligt. Jag var själv av partiet anlitad att tillsammans med en annan senior, Henrik Lax, gå på Juha Sipiläs fundraising-middag strax före valet. Då talade jag med Sipilä och han var mycket positivt inställd till SFP. ”Sehän on ihan selvä...”. Mitt intryck var att Centern och blivande regeringschefen Sipilä åtminstone inte skulle motarbeta SFP:s regeringsmedverkan.

– Det är då andra saker, som jag inte känner till, som medverkade till hans beslut att lämna SFP utanför, säger Stenbäck och tillägger:

– Men som gammal ideolog såg jag det som skönt att SFP inte behövde gå med i den regeringen. Det kan aldrig gå bra, tänkte jag.

– Jag kände Timo Soini efter att ha suttit med honom i stadsfullmäktige i Esbo. Jag klassificerade honom som en pratmakare – inte speciellt antisvensk, men hans grundhållning var klart opportunistisk. Men under hans vingar fanns det allt möjligt antisvenskt och populism av olika färger, halvfascistiskt, vad du vill.

– Så jag var lättad att SFP blev utanför, säger Pär Stenbäck.

Som vi har konstaterat tvingades SFP 2015 aldrig ta ställning till om partiet skulle sitta i samma regering som Sannfinländarna. Pär Stenbäck kommer dock med en allvarlig varning: nästa gång som Sannfinländarna på nytt blir aktuella för regeringsmedverkan, kan det rent av vara mycket troligt att SFP erbjuds möjlighet att vara med.

Stenbäck tänker på dagens politiska läge där Samlingspartiet länge har varit stadigt i galluptäten.

– Situationen kan upprepas nästa gång det blir aktuellt att bilda regering. Då ställs SFP på bergets topp: ska man gå med i en borgerlig regering med Sannfinländarna? Detta, eftersom Samlingspartiet tydligen ser Sannfinländarna som sin enda chans att få en regering med sina egna riktlinjer.

Stenbäck resonerar att Sannfinländarnas medverkan i Samlingspartiets ögon kan ses som ett sätt att hålla ihop det egna partiet.

– Samlingspartiets ordförande Petteri Orpo verkar nämligen vara mest rädd för högerfalangen i sitt parti. Underligt nog är han mera rädd för den extrema högerfalangen än för den liberala. Den liberala falangen

inom Samlingspartiet är nämligen snällare.

- SFP blir antagligen tvunget att nästa gång ta ett eget beslut om man är med eller inte. SFP blir kanske erbjudet att vara med i en regering som har en politik som man själv tvivlar på.

- Frågan blir då, att tvingas detta liberala parti, SFP – där det finns många olika tänkesätt och många ganska opolitiska svenska väljare – ta ställning till en mycket polariserande regering, som innehåller en ny hårdare populism med Halla-aho och Purra.

Den outröttlige SFP-veteranen Pär Stenbäck ser oppositionstiden 1978–1979, då han själv var med, och oppositionstiden 2015–2019 som fundamentalt olika. Den förstnämnda blev mest en förberedelse för ett snart nytt regeringsinträde, medan den senare omfattade en hel valperiod vilket betydde att riksdagsgruppen lärde sig ett nytt sätt att arbeta och profilerade sig som ett oppositionsparti.

Stenbäck säger att det alltid finns en spänning mellan opposition och regeringsmedverkan.

- Och då är regeringsmedverkan SFP:s naturliga tillstånd om man ser saken i ett historiskt perspektiv. Opposition är mera undantagstillstånd. Vanligtvis ett önskat undantagstillstånd.

Grovt taget ser Stenbäck några grundvarianter som gör att risken för SFP att hamna i opposition ökar.

- En modell är att man blir tvungen att stanna utanför, då de politiska styrkeförhållandena inte kräver SFP:s medverkan – det sker utan egen förskyllan, så att säga. Man är utanför på grund av litenheten eller uppbyggnaden av koalitionen.

- Det kan också finnas situationer när ett annat regeringsparti gärna vill utesluta SFP, för att man upplever att partiet skapar obalans i de ideologiska sammansättningarna i regeringen.

- Sedan har vi situationen – mitt fall 1978 – som är relativt unik, då partiledningen med stödtrupper gör bedömningen att det inte är taktiskt och politiskt rätt att gå med i regeringen.

- Den vanligaste modellen är ändå att SFP behövs i regeringen, inte så att det är oundvikligt, men för att SFP har pluggat väl in i koalitionen. Ovanligt är inte heller att ett av regeringspartierna anser att det politiskt nödvändigt att SFP är med – historiskt har det vanligtvis varit Centern som velat det för att stärka den politiska mitten.

Stenbäck säger att det finns skäl till oro för att SFP:s betydelse har

minskat i samband med regeringsbildningar. Han pekar på tre historiska faktorer som primärt medverkat till detta.

- Den första och allvarligaste faktorn var den som vi såg 1978, att trycket blev allt starkare att avlägsna de kvalificerade majoriteterna i riksdagen för stiftande av vissa lagar. Detta minoritetsskydd hade ju sedan 1919 varit ett trumfkort för SFP och andra mindre partier. Vi talar alltså om en utarmning av minoritetsskyddet.

- Det andra är att SFP inte längre är det femte största partiet, som partiet länge var. Det kom nya partier in i bilden, först Veikko Vennamo på 1970-talet och sedan De gröna.

- Och det tredje är förstås befolkningsutvecklingen. Från att ha haft tjugofyra mandat i den första riksdagen gled Svenska riksdagsgruppen ned till nuvarande nivå med omkring tio mandat.

5

STOR OMSTÄLLNING FÖR GRUPPEN – EN NY ATTITYD VÄXER FRAM

Svenska riksdagsgruppens oppositionsperiod 2015 – 2019 sammanföll med grundrenoveringen av Riksdagshuset. Hela verksamheten i huset var evakuerad till tillfälliga lokaler i Sibelius-Akademins hus i grannfastigheten. Konsertsalen hade omvandlats till plenisal och samtliga arbetsrum, utskottsmötesrum och grupprum i riksdagens gamla byggnad var på nya tillfälliga platser. Ledamöterna fick snabbt lära sig orientera i labyrintiska gångar. Enbart på nya sidan i Lilla Parlamentet var allting som förr.

En ny syn i gatubilden för många helsingforsare var hur ledamöter från Lilla Parlamentet oftast – trotsande väder och vind – tog yttre vägen längs Arkadiagatan till plenisalen och utskottsrummen i Sibelius-Akademien på närliggande Norra Järnvägsgatan.

Också Svenska riksdagsgruppen flyttade sitt gruppkansli till andra sidan Talmansplatsen till Sibelius-Akademins fjärde våning. Ett ganska bra läge, eftersom rutten till plenisalen och de tillfälliga utskottsrummen gick precis förbi vår korridor. Det betydde många små samtal i korridoren med ledamöter som förflyttade sig från sina arbetsrum till mötesrummen och plenisalen.

Svenska riksdagsgruppen samlades till sina första gruppmöten efter Sipiläs besked om att vi stod utanför hans regering i en ganska ovan position – förstås inte bara fysiskt i det tillfälliga grupprummet.

För första gången på 36 år var gruppen i opposition. Och då ska vi notera att oppositionstiden 1978–79 bara var en kort parentes på några månader. I praktiken hade SFP varit i regeringsställning under hela ef-

terkrigstiden. Men nu samlades alltså ett oppositionsparti.

I valet 2015 hade gruppen något förnyat sig. I valet hade de tio mandaten – nio SFP:are plus Ålands riksdagsledamot – säkrats med bred marginal. Helt nya i gruppen var Anders Adlercreutz från Kyrkslätt, Joakim Strand från Vasa och Mats Löfström från Eckerö på Åland. Också röstmagneten i Nyland Carl Haglund var ny ledamot, även om han redan förra perioden hade varit minister. Nygammal var Eva Biaudet från Helsingfors. Hon hade återvalts efter en längre paus i andra uppdrag.

De fem övriga som förnyade sitt mandat i riksdagsvalet 2015 var Mikaela Nylander från Borgå, Thomas Blomqvist från Raseborg, Stefan Walin från Åbo, Anna-Maja Henriksson från Jakobstad och Mats Nylund från Pedersöre.

Anna-Maja Henriksson valdes till gruppordförande. Det betydde att partiordförande Carl Haglund och hon var i ledande positioner då partiet och riksdagsgruppen skulle utforma oppositionspolitiken.

Anpassningen till den nya oppositionsrollen var ingalunda alltid så lätt. Ändå är det en stor överdrift – som många medier ganska oreflekterat gjorde gällande – att sitsen var väldigt obekvämt för SFP och att stämningarna inom partiet och riksdagsgruppen var rent av krisartade.

Det stämmer inte. Helt klart är att alla partier – inte minst SFP – siktar på regeringsansvar och inflytande. Ändå var det många som såg den för partiet ovanliga oppositionspositionen som en möjlighet att för en gång skulle utforma politiken utan att som ett litet parti i regeringen ta hänsyn till samarbetsrealiteter och kompromisser.

Nu fanns chansen att förtydliga den egna politiska profilen. Med facit på hand kan konstateras att partiet under de fyra åren i opposition förnyade sina ideologiska program på politikens olika delområden i en omfattning som aldrig tidigare.

I riksdagen gällde det att ganska fort ge sig till känna: ett hurudant oppositionsparti skulle SFP bli? Skulle den tidigare samarbetsinriktade gruppen göra en totalomvändning och ta ut alla svängar som regeringskritiskt oppositionsparti? Eller skulle den uppbyggliga och ansvarstagande hållningen kvarstå, vilket betyder att riksdagsgruppen väljer sina strider?

I början skapade detta spänningar inom gruppen, eftersom det självklart fanns internt olika tolkningar om hur den nya oppositionsrollen skulle tas. En del betonade att riksdagsgruppen inte lättvindigt kan kas-

ta överbord sin ekonomiskt ansvarsfulla hållning från den förra valperioden. Andra underströk att gruppen nu fungerar som ett oppositionsparti och det ska tydligt märkas i regeringskritiken.

Stundtals kunde tonen i debatten på gruppmötena vara intensiv. Styrkan var att även om man kunde ryka ihop hårt, var andan i gruppen så stark att man redan under mötets gång kunde hitta varandra och gå vidare.

Här vill jag säga tydligt att denna typ av diskussioner inom ett nyblivet oppositionsparti är helt nödvändig. Utan en egen klar rollpositionering kan man inte skapa en trovärdig oppositionspolitik.

SFP lärde sig ganska snabbt hur gruppen bäst positionerar sig i oppositionsblocket – om man ska tro De grönas erfarna generalsekreterare Tiina Kivinen. Enligt henne hittade Svenska riksdagsgruppen sin egen profil som oppositionsgrupp ”över förväntan snabbt”.

Kivinen delar inte uppfattningen om att oppositionsrollen för SFP skulle ha varit exceptionellt svår att vänja sig vid. Tvärtom såg hon på närhåll flera tecken på att gruppen anammade sin nya roll ganska snabbt.

– Det är klart att dåvarande partiordförande Calle Haglund ganska öppet uttryckte sin motvilja mot att byta från regeringsansvar till opposition. Då det ändå skedde fick jag direkt känslan att han inte kommer att stanna kvar i politiken länge mer, och så blev det ju.

Enligt Kivinen anade ändå de flesta i Svenska riksdagsgruppen redan under regeringssonderingarna att partiet skulle hamna i opposition.

– Många från gruppen såg att det behövdes ett nytt politiskt grepp. Ganska fort började gruppen agera från den helt nya positionen. Jag är glad att jag kunde dela med mig av mina erfarenheter. Svenska riksdagsgruppens gruppkansli skulle nu lära sig också de tekniska formaliteterna som krävs för att idka oppositionspolitik, exempelvis i utskottsarbetet i riksdagen. Det är inte så komplicerat, men har man inte varit oppositionsparti så måste man lära sig nya saker.

Enligt Tiina Kivinen underlättades starten för SFP som oppositionsgrupp av det faktum att oppositionspartierna hittade gemensamma samarbetsformer ganska snabbt.

– Det betydde inte att alla var av samma åsikt, men det fanns en gemensam uppfattning om att det är till fördel att agera tillsammans där det går. På de områden där det gick att samarbeta kunde vi göra vissa tematiska arbetsfördelningar, så att inte alla riksdagsgrupper i oppo-

sitionen gjorde allt. Exempelvis vår grupp och SFP kunde samarbeta i människorättsfrågor och frågor som gällde rättsstaten. Särskilt i de här frågorna skrev vi flera avvikande meningar och reservationer tillsammans, säger Kivinen.

Enligt Socialdemokraternas grupppordförande Antti Lindtman anpassade sig SFP överraskande väl i sin nya roll som oppositionsparti.

– Jag bedömer att Samlingspartiet har haft större problem att gå in i oppositionsrollen denna valperiod, än vad SFP hade förra valperioden. Det underlättades av Sipiläregeringens burdusa linje i jämställdhetsfrågor och frågor som berörde grundrättigheter. Angreppspunkterna som erbjöds var flera, säger Lindtman i en intervju för boken.

– I många ekonomiska frågor stod SFP, som ett borgerligt oppositionsparti, närmare regeringen än övriga oppositionsgrupper. Här sökte Svenska riksdagsgruppen sin position mitt emellan de stridande viljorna. Det är helt klart att det inte hade varit trovärdigt om Svenska riksdagsgruppen efter så många års regeringsansvar direkt skulle ha börjat ropa och härja. Förnuftigare var att gruppen sökte sin egen rytm och linje som oppositionsgrupp, säger Lindtman.

Lindtman ledde SDP:s riksdagsgrupp – den största oppositionsgruppen – under hela valperioden. Han ville söka gemensamma lösningar för hela oppositionen alltid när det var möjligt.

– Det har alltid större tyngd att samla hela oppositionen, än att alla grupper pysslar med sina egna agendor. Det lyckades inte alltid, men ofta nog kunde vi förhandla fram en gemensam linje.

– Vi följde ett system som byggde på att alla grupper i relation till gruppens storlek kunde ta initiativ till interpellationer. Det ledde till att också SFP kunde vara första undertecknare till en interpellation som gällde utbildningen, säger Lindtman.

Enligt Antti Lindtman var oppositionsperioden till nytta för SFP.

– Gruppen fick möjlighet att se över helhetskonceptet för sin politik. I regeringen har varje parti sin egen tomt att försvara, men det handlar också i hög grad om att följa det man gemensamt har enats om. I opposition får man snabbt lära sig att ta ställning till hela konceptet och det är

nyttigt att kunna göra det helt utifrån sina egna utgångspunkter, säger Lindtman.

Utan en aktiv intern debatt skulle omorienteringen till ett oppositionsparti knappast ha lyckats. Dåvarande gruppordföranden och nuvarande partiordföranden Anna-Maja Henriksson säger att gruppen fick jobba för att hitta linjen och den rätta balansen.

– Vi var ju en grupp där ingen hade upplevt annat än medverkan i regeringen! Det gjorde att vi direkt ställdes inför flera svåra frågeställningar. Å ena sidan ville vi inte gå ut hårt mot något som vi strax tidigare hade kunnat omfatta i regeringsställning. Å andra sidan gällde det för oss att åtminstone se ut som ett oppositionsparti. Det är helt klart att vi förde flera livliga debatter om hur vår sakorienterade och trovärdiga oppositionspolitik skulle se ut.

– Samtidigt gav oppositionstiden också möjlighet att gå in på djupet i vår egen politik, resonera kring vad vi vill uppnå och hur. Det var värdefullt, säger Henriksson.

Anders Adlercreutz anser att omorienteringen till en oppositionsgrupp fungerade hyfsat. Som nyinvald i riksdagen 2015 hade han inte varit med i politiken under SFP-gruppens långa obrutna period i regeringen.

– Vi ville vara ett konstruktivt oppositionsparti som valde sina strider. I efterskott kan man säga att balansgången fungerade hyggligt. Visst kunde diskussionen under gruppmötena ibland vara ganska livlig, men jag har inga minnen av direkt inflammerade debatter, säger Adlercreutz.

Vad betydde det att SFP valde sina strider?

– Det kom till uttryck i att vi ibland gick med i interpellationer, ibland inte. När det gällde den ekonomiska politiken stod vi inte långt borta från regeringens linje, även om vi hårt kritiserade utbildningsnedskärningarna och nedskärningarna i biståndet.

Jag kommer ihåg att då Carl Haglund och jag själv i positiva tongångar kommenterade det så kallade Kiky-avtalet – konkurrenskraftsavtalet som godkändes i juni 2016 – så fick vi båda höra att det borde man inte säga som representant för en oppositionsgrupp, säger Adlercreutz litet roat.

Enligt Thomas Blomqvist insåg riksdagsgruppen direkt att det handlade om en stor förändring att hamna i opposition.

– Vårt inflytande minskade dramatiskt. Vi kunde ju inte något annat än att sitta med i regeringen – ingen i gruppen hade någon erfarenhet av att arbeta i opposition, eftersom ingen hade varit med år 1979 då SFP senast var i opposition. Vi fick lära oss allt från början i motsats till andra oppositionspartier såsom SDP, VF och De gröna som hade färskare erfarenheter av oppositionspolitik.

Internt i riksdagsgruppen blev det en hel del livliga diskussioner då SFP skulle positionera sig som oppositionsparti. I de interna diskussionerna representerades ytterligheterna ofta av partiordförande Carl Haglund och den parlamentariskt äldsta i gruppen Eva Biaudet, som efter en paus hade gjort comeback i riksdagen 2015.

– Jag har uppfattningen att en majoritet i gruppen tänkte som Calle, men Eva hade poänger som gruppen med tiden tog till sig, säger Blomqvist.

För Haglund var det viktigt att gruppen inte kritiserar regeringen för sådant som SFP själv stod för när partiet var i regeringsställning.

– Efter så många år i regeringen satt regeringsansvaret djup inne i vårt DNA. Vi förstod i vilken besvärlig sits en regering ofta är. Vi ställde oss frågan om hur vi själva skulle ha gjort i motsvarande situation. Men, å andra sidan, vår roll var nu en annan när vi var i opposition. Det handlade om livliga, ibland hetsiga, diskussioner, men jag upplever nog att vi hittade vår linje, säger Blomqvist.

– Vi ville vara det trovärdiga oppositionspartiet. Det var en befrielse att på våra gruppmöten behandla linjefrågor utan att hela tiden vara bunden av ett regeringsprogram. I gruppen kunde vi ha olika åsikter, men jag kommer inte ihåg att stämningen någonsin i gruppen skulle ha varit dålig. Vi kunde argumentera olika, men det var aldrig betungande, utan befriande, säger Mikaela Nylander.

Eva Biaudet säger att oppositionsperioden var något helt nytt för riksdagsgruppen. Ingen hade erfarenhet av att idka oppositionspolitik.

– Jag, som det året efter en paus på åtta år återkom i politiken hörde till de äldsta i gruppen, hade ändå en liten kontakt till förra gången SFP hade varit i opposition 1978–1979. När jag första gången blev invald i riksdagen 1991 kom min äldre kollega Håkan Malm till mig och sa med darrande stämma att vi aldrig igen ska hamna i opposition. Så jag hade på sätt och vis blivit varnad att det värsta som kan hända är att hamna i opposition. Vår erfarenhet 2015 skulle ändå bli annorlunda.

Biaudet säger att riksdagsgruppen utvecklades mycket under de fyra åren i opposition.

– Vi blev taktiska på ett annat sätt. Vårt arbete blev mer strategiskt. Stödnoterna som staben utarbetade blev bättre och vi skärpte oss i plenumarbetet då vi rustade oss bättre för debatterna.

– Ur min synvinkel var det mycket tacksamt att jag kunde fokusera helhjärtat på de frågor som jag anser att Sipiläs regering mest misskötte – det gällde människorätsfrågor, flyktingar och EU.

– Eftersom jag inte längre hörde till de yngre i riksdagen hade jag bestämt att då jag 2015 fick göra en nystart i riksdagen så engagerar jag mig där det gör skillnad och där jag känner att just min insats har ett tilläggsvärde. Som ung riksdagsledamot försöker man bevisa sin kompetens med bredaste möjliga profil. Som litet äldre är det trycket borta och man kan fokusera på det som är allra viktigast.

Stefan Wallin påpekar att gruppen inte hade någon färdig handbok för oppositionspolitik.

– Ingen hade varit med 1978–79 då gruppen senast hade varit i opposition. Vi startade nog tämligen oförberedda.

Han säger att det delvis handlade om en praktisk omorientering. Hur skaffa relevant info i den nya positionen? Med beviljade tilläggsmedel från finlandssvenska stiftelser stärktes medarbetarstaberna på gruppkansliet och partikansliet – nu fanns ju inte ministerstaberna som SFP i regeringsposition har vant sig vid.

– Som många andra oppositionspartier gör drabbades vi inte av en enögd oppositionsretorik – som leder till populism. Så pass stark var den ansvarsbärande hållningen i vårt DNA.

– Jag tror att vår hållning också präglades av att vi väl visste att det inte alltid är roligt att sitta i regeringen. För att vara trovärdig mot sig själv kan man inte alltid ställa sig på barrikaderna. I synnerhet som den ekonomisk-politiska delen av regeringen Sipiläs politik stod ganska nära vår egen, säger Wallin.

– Viktigt var att vi som grupp började konsekvensbedöma regeringens politik – och ställa frågan hur vi skulle göra i en viss aktuell fråga om vi själva satt i regeringen. På senhösten 2015 började vi finna vår stil och profil.

Under den första hösten gjordes inte mindre än fem interpellationer. Svenska riksdagsgruppen deltog i två av dem.

- Vi lärde oss att sitta med och formulera interpellationstexter, vilket var ett ganska krävande arbete. Ofta kunde vi inte gå med på SDP:s och Vänsterförbundets fackföreningsretorik. Det kunde vara så att det som var deras biff kunde vi inte skriva under. Då sökte vi en egen linje med egna klämmor i omröstningen. Vi ville vara ett trovärdigt oppositionsparti, säger Wallin.

- Sipilä var exempelvis otroligt tacksam för att vi inte röstade mot Anne Berner då hon råkade ut för en förtroendeomröstning som minister. Under oppositionstiden lärde vi oss att man inte behöver bränna alla broar bara för att man är ett oppositionsparti, utan man kan välja sina strider noga, säger Wallin.

Den då nybakade riksdagsledamoten Joakim Strand från Vasa säger att beskedet att SFP hamnar i opposition nog för gruppen kom som en chock.

- Vi var i en helt ny situation. Vi var ju inte precis vana vid att gläfsa.

- Personligen är jag inte en vän av att formulera avvikande meningar bara för formens skull. I stället var min målsättning att påverka i utskottsarbetet. I oppositionsposition är du på helt annat sätt beroende av att skapa relationer än om ditt parti är i regeringsposition, säger Strand.

Strand säger att för honom som nybliven riksdagsledamot var placeringen i plenisalen i början ganska så optimal. De första veckorna sitter nämligen ledamöterna i alfabetisk ordning i salen och då satt Strand mitt emellan Soini och Stubb, båda centrala partiledare i den kommande regeringen.

- Det är klart att jag tog vara på den chansen att nätverka. Politiken är inte så svartvit. Om man är flitig och inte onödigt bränner broar går det att påverka också ur oppositionsposition.

Strand anser att i politiken ska man alltid kunna se framåt och komma ihåg att en regering avlöser en annan.

- Jag skulle säga att särskilt ur österbottniskt perspektiv är det viktigt att komma ihåg att du i alla lägen är en intressebevakare för din region. Det påverkar din hållning i opposition. Viktigare än allmänna utlåtanden om regeringspolitiken blir då hur du lyckas bevaka den egna valkretsens intressen, säger Joakim Strand.

6

ÅLANDS RIKSDAGSLEDAMOT – BALANSGÅNG I OPPOSITION

För Ålands riksdagsledamot – den person som enligt grundlagen alltid väljs från valkretsen på Åland – är frågan om att vara i regering eller i opposition principiellt knepigare än för andra.

Utgångspunkten är nämligen att Ålands riksdagsledamot alltid stöder den sittande regeringen i Finland. Att sitta i en riksdagsgrupp som inte är ett regeringsparti blir därmed en balansgång för Ålands riksdagsledamot.

Noteras kan att nyvalda Ålandsledamoten Mats Löfström 2015 flitigt uppvaktades av både Centern och Samlingspartiet för att han skulle ansluta sig till dem och öka deras parlamentariska styrka.

Särskilt Samlingspartiet och dess dåvarande ordförande Alexander Stubb såg en gyllene chans att med Löfström i sina led gå förbi Sannfinländarna och därmed bli riksdagens näststörsta parti. De locktonerna lyssnade dock inte Löfström på, utan hans entydiga beslut var att i likhet med åländska ledamöter före honom ansluta sig till Svenska riksdagsgruppen.

Men bakgrunden är alltså att Mats Löfström tillhör Ålands Center. I landskapet Åland ser partipolitiken annorlunda ut än i övriga landet. Eftersom Åland är svenskt existerar inte Svenska folkpartiet där. Däremot finns nästan hela den övriga partiskalan på Åland från Socialdemokrater, Liberaler, Center till ett antal andra grupper.

Ser vi tillbaka på 1900- och 2000-talets historia har Ålands riksdagsledamot alltid hört till Svenska riksdagsgruppen. Det sker dock inte per automatik, utan varje åländsk riksdagsledamot väljer själv till vilken

grupp hon eller han hör.

Det gällde naturligtvis också Mats Löfström då han som ung kandidat från Centerns lista på Åland blev invald till riksdagen år 2015.

Att Löfström hör till Ålands Center betydde att både statsminister Sipilä och blivande ministern Olli Rehn i början av valperioden inbjöd honom att ingå i Centerns grupp.

Att Centern skulle invitera honom var väntat, men oväntat var att även Samlingspartiets ordförande, den då avgående statsministern Stubb ringde upp Mats Löfström i ett värningsförsök.

Så här beskriver Löfström Stubbs uppvaktningsförsök.

– ”Det är Alex här, moj”, sa den dåvarande statsministern glatt och bad mig fundera på tanken att jag skulle ansluta mig till Samlingspartiets riksdagsgrupp.

Också Löfström insåg direkt att ett mandat till för Samlingspartiet i det uppkomna politiska läget skulle ha betytt mycket. Nu var partiet med sina 37 mandat bara tredje störst i riksdagen, eftersom Sannfinländarna med litet mindre antal röster än Samlingspartiet ändå hade fått 38 mandat och därmed var näststörst. Med Löfström i ledet skulle Samlingspartiet ha gått förbi.

– Av artighet mot Stubb bad jag att få återkomma, även om jag visste att allt annat än en plats i Svenska riksdagsgruppen var otänkbart för mig. Det är i Svenska riksdagsgruppen som Ålands riksdagsledamot hör hemma och får sina intressen överlägset bäst tillgodosedda. Ett par timmar senare ringde jag Stubb och berättade att jag nog ämnar stanna i Svenska riksdagsgruppen.

Löfströms beslut underlättades inte av att Ålands dåvarande lantråd, socialdemokraten Camilla Gunell offentligt meddelade att hon anser att Ålands riksdagsledamot inte kan vara medlem av ett oppositionsparti. Gunells åsikt var intressant, också för att hennes eget parti SDP var i opposition och inte utgjorde något alternativ för den åländska riksdagsledamoten.

Lantrådet bad Löfström överväga att ansluta sig till Centergruppen i riksdagen, eftersom Löfström representerar Centern på Åland.

– Efter lantrådets utspel blev frågan anmärkningsvärt stor i åländsk press, men också i rikspressen. Jag satt på ett gruppmöte och visste att journalisterna och tv-kamerorna stod utanför grupprummet och väntade på min kommentar. Innan jag gick ut diskuterade jag saken med min

erfarna riksdagskollega Stefan Wallin, men jag ringde också upp mina föregångare på posten Gunnar Jansson, Roger Jansson och Elisabeth Nauclér. De stödde alla mitt beslut att stanna i Svenska riksdagsgruppen, säger Löfström.

Gunnar Jansson kunde också bekräfta att då SFP 36 år tidigare hade varit i opposition hade Ålands dåvarande ledamot Gunnar Hägglund valt att stanna i gruppen. Politiskt har Ålands riksdagsledamot haft sin politiska hemvist huvudsakligen i Ålands Center eller Liberalerna.

– Ålands riksdagsledamot har tidigare haft en specialroll i en oppositionsgrupp, eftersom man deltar som fullvärdig medlem, men i plenum röstar man med regeringen. Också jag förband mig att backa upp regeringen. I praktiken kom det ofta att handla om att Ålands riksdagsledamot stöder regeringen i förtroendeomröstningar, säger Löfström.

Det gick bra att göra så i en lång rad frågor, men Löfström säger att han vägrade att göra det om exempelvis viktiga svenska frågor stod på spel. Då kunde lösningen för honom ibland bli att helt enkelt vara borta från förtroendeomröstningarna. I själva lagförslagen röstade Löfström också emot regeringen många gånger och skapade en ny tolkning av den gamla doktrinen.

– Även om jag principiellt höll mig till linjen som Ålands ledamot alltid har haft – att stödja Finlands sittande regering – så gjorde Sipiläregeringens språkförsök, slaktandet av tingsrättsplatser på svenska orter såsom Raseborg och Borgå, samt frågan om Vasa centralsjukhus det helt omöjligt för mig att rösta för regeringens linje. Man måste kunna se sig i spegeln och i alla de här frågorna röstade jag med min riksdagsgrupp mot regeringen, säger Löfström.

Han säger att Svenska riksdagsgruppen är den grupp som både förstår och arbetar för de åländska intressena.

– Åland har klart mest gemensamma intressen med Svenska riksdagsgruppen. Det gäller särskilt svenska språket, sjöfarten, revisionen av Ålands självstyrelselag och avräkningsgrunden för den klumpsumma som betalas till Åland.

Löfström understryker att oavsett om man sitter i regeringen eller om man är i opposition är det viktigt att bevaka de olika regionernas intressen och se till att alla regioner mår bra.

– Om man skapar sig ett gott kontaktnät går det att göra fastän man är i opposition, men det är mycket tyngre. Man får ju ingenting gratis

och man involveras i ett mycket senare skede av ett ärendes behandling jämfört med om man sitter i regeringen.

– För mig är resultat väldigt viktigt och därför är jag kring sakfrågor såsom sjöfarten och svenska språket redo att samarbeta med alla. Men det är mer ensamt att göra det i opposition – du saknar det bollplank och det stöd som ministergruppen och specialmedarbetarna ger då du är i regeringsposition.

– Också i opposition kunde du påverka, men det krävde mera jobb. Det går att hitta lösningar, men få saker kommer gratis, säger Löfström.

7

OPPOSITIONSPARTIET SFP:S BUDSKAP I STORA SALEN

Sedan Sipilä-regeringens tillträde i juni 2015 fram till utgången av mars 2016 hade Svenska riksdagsgruppen hållit sammanlagt 18 gruppanföranden i stora salen. Tonen i dessa gruppanföranden angav tonen för partiets oppositionspolitik.

För Svenska riksdagsgruppen har politiken efter riksdagsvalet och regeringsbildningen våren 2015 handlat om att söka en ny roll som oppositionsparti. Som bortblåst är den givna lojalitet mot regeringen som riksdagsgruppen har haft som ansvarsfullt regeringsparti. Nu handlar det om att se politiken i ett nytt oppositionsperspektiv – även om gruppen i sin nya position strävar att agera konstruktivt i sin kritik av regeringspolitiken.

I riksdagens debatt om regeringen Sipiläs program (2.6.2015) inleder partiordförande Carl Haglund sitt gruppanförande med att berömma regeringsprogrammet för att bygga på en realistisk lägesanalys.

”Den finländska ekonomin har på tok för svaga framtidsutsikter och det behövs målmedvetna åtgärder för att vi ska komma på fötter igen.

Därför är det bra att den nya regeringen är fokuserad på att förbättra sysselsättningen och skapa ett klimat som gynnar företagandet. Vi tycker också att det är nödvändigt att man går in för arbetslivsreformer och balanserar den offentliga ekonomin så att skuldsättningstrenden bryts.”

Efter det kommer kritiken. Jag citerar Haglunds gruppanförande.

”Svenska riksdagsgruppen anser att åtgärderna som strävar efter att skapa fler jobb går i rätt riktning. Däremot har regeringen tyvärr inte tänkt riktigt till slut då man valt var man ska spara.

Hur har regeringen tänkt då man nu går in för att spara 600 miljoner euro från utbildningen? Regeringspartiernas vallöften är skrotade och Finlands trumfkort utbildningen blir största betalare då spartalkot kör igång.”

Och litet senare:

”En grundregel då man sparar borde vara att det är vi vuxna som står för notan, inte barnen. I ljuset av detta kan nedskärningarna inom dagvården och den grundläggande utbildningen i den här utsträckningen inte accepteras. Hur man ska uppnå en del av de tilltänkta inbesparingarna är också ett mysterium. Under förra valperioden kunde sakkunniga konstatera att en inskränkning av rätten till subjektiv dagvård inte de facto är samhällsekonomiskt klok.”

Ett gruppanförande är ett tal som hela riksdagsgruppen är engagerad i och det ska återspegla gruppens gemensamma linje.

Regeringen Sipilä får besk kritik för att ha ignorerat jämställdheten. Norden, samerna och Åland har också helt glömts bort från regeringsprogrammet.

”På tal om jämställdhet är det bara att beklaga att Sipiläs regering tolt har ignorerat det här temat. Regeringsprogrammet innehåller inga som helst åtgärder för att främja jämställdhet vare sig i arbetslivet eller i hemmen. Det här säger en hel del om regeringen Sipilä.”

”De tre ässen i ministerbåset har till och med glömt bort att regeringen ska ha en minister som ansvarar för jämställdhet. Samerna nämns inte alls i programmet. Också ministern med ansvar för Norden och den med ansvar för Åland glömdes bort i statsminister Sipiläs processtänkande.”

Och slutligen betonar Haglund det internationella ansvaret och tar avstånd från de massiva nedskärningarna i biståndet.

”Vi kan inte acceptera de schematiska nedskärningarna i biståndet. Också i kärva ekonomiska tider bör Finland bära sitt internationella ansvar.

Tolerans betyder också att utlänningspolitiken inte misstänkliggör utan andas förtroende för dem som av en eller annan orsak kommer till vårt land. Vi vet att både EVA och VATT kommit fram till att vi behöver arbetskraftsinvandring för att klara välfärden. Regeringen Sipilä vill där emot sätta en prislapp i pannan på alla som kommer till vårt land. Tror ni herr statsminister faktiskt att det här är rätt sätt att locka människor

till Finland?”

Trots regeringens många goda åtgärder är det svårt för Svenska riksdagsgruppen att välkomna den regering som nu ska styra vårt land, konstaterar Haglund.

”Detta på grund av den inskränkta världsbild som skiner igenom mellan raderna i det papper vi i dag diskuterar. Jag vill, fru talman, önska er herr statsminister Juha Sipilä lycka till i ert viktiga arbete. I oss inom Svenska riksdagsgruppen får ni ett oppositionsparti som ger er stöd då ni förtjänat det, men även en vakthund för ett öppet, tolerant och internationellt Finland. Den vakthunden lär ni behöva.”

Att Haglund så öppet som oppositionsledare ville stödja regeringens ekonomiska politik väckte en viss förvåning bland politiska journalister, säger journalisten Lauri Nurmi.

Han kommer ihåg hur Haglund i sina första kommentarer efter att SFP fått beskedet att partiet är utanför regeringsbasen kom med flera kritiska omdömen om Sipiläs regeringsbas, men sedan sa han också direkt i sin första kommentar att han hoppas att regeringen lyckas med sin ekonomiska politik.

– Hur kan man säga så då man precis hade blivit oppositionsledare? Det fick nog varje politiskt proffs att höja ögonbrynen, säger Nurmi.

Nurmi noterar att Haglund också senare kom med liknande uttalanden.

– Då regeringsprogrammet var klart och Sipilä började tala om ett samhällsfördrag – det som sedermera blev konkurrenskraftsavtalet – och att ekonomins anpassningsbehov är fyra miljarder, sa Haglund att det var bra. Jag blev nog förvånad att han började skryta om regeringens åtgärder – det tydde på att han inte hade lyckats gestalta oppositionspolitikernas roll. Åtminstone bör man kunna säga att nedskärningen är fel och peka på ett eget vettigare alternativ, anser Nurmi.

Hans kollega på HBL Susanna Ginman resonerar annorlunda. Hennes bedömning är att SFP lyckades ganska bra med sitt mål att bli en oppositionsgrupp som väljer sina strider.

– Det var ju ganska lätt att hitta sakfrågorna där partiet kunde kritisera regeringen. I regeringsprogrammet hade man helt glömt bort Norden och jämställdheten. Sedan fanns regeringens vägran att ge fullskalig jour för Vasa centralsjukhus – i landets enda landskap där språkgrupperna var

jämnstora och där tvåspråkigheten är en del av vardagen. Också Sipilärgeringens vårdreform var en tacksam måltavla för kritiken.

Hon förstår att det kunde vara motbjudande för SFP ”och i synnerhet för Carl Haglund” att kritisera sådant som man vet att gruppen i regeringsställning skulle vara beredd att stödja.

– Om man alltid skriker i högan sky förlorar man i trovärdighet. Jag kommer bra ihåg ett tal i riksdagen av ganska nyvalda centerledaren Juha Sipilä, då Centern ännu var i opposition. I det talet berömde han regeringen. Jag tror att politiken skulle vinna på om man nyanserar oppositionskritiken. Jag tror att folk i allmänhet skulle uppskatta det, säger Ginman.

Att SFP-gruppen ibland inte nådde enighet om hur gruppen skulle rösta, visar en principiellt viktig votering den första hösten. Regeringen ville att riksdagen tar ställning till statsrådets meddelande om åtgärder som stärker kostnadskonkurrenskraften – det som i mer folklig mun kom att kallas regeringens tvångslagar.

I den avgörande förtroendeomröstningen (2.10.2015) avgavs 115 ja-röster, 53 nej-röster, 4 blanka och 27 ledamöter var borta.

Fyra i Svenska riksdagsgruppen (Haglund, Löfström, Nylund och Wallin) röstade ja och flaggade tydligt för att riksdagen kan ingripa lagstiftningsmässigt om arbetsmarknadsorganisationerna inte lyckas enas, medan fyra (Adlercreutz, Biaudet, Henriksson och Nylander) röstade blankt. Blomqvist och Strand var borta från omröstningen.

Det handlade om en principiellt stor fråga som skapade mycket oro i samhället hösten 2015. Statsminister Sipilä hade redan andra gången kommit till korta med att skapa ett konkurrenskraftsavtal genom trepartsförhandlingar. Då förklarade han att regeringen har beredskap att sköta saken lagstiftningsvägen. Om viljan saknas hos arbetsmarknadsorganisationerna kan regeringen och riksdagen ta saken i egna händer, resonerade han.

I ett senare kapitel i boken går vi närmare in på bakgrunden till konflikten.

Att ingen i Svenska riksdagsgruppen gick med i misstroendefronten mot regeringen visade att riksdagsgruppen i princip stödde grundsträvandet i Sipiläs ekonomiska politik. Att fyra valde att rösta blankt är i alla fall ett tydligt uttryck för att man i gruppen inte gillade regeringens metoder.

Det är dock skäl att påpeka att ett splittrat röstningsbeteende inte alltid är ett resultat av stridiga viljor, utan också ibland kan vara en medveten markering. De politiska sanningarna är inte alltid entydiga och då kan det vara bra att signalera att det finns olika åsikter i gruppen.

Att Svenska riksdagsgruppen noga valde sina strider visar det faktum att av oppositionens fem interpellationer under Sipiläregeringens första höst, höstsessionen 2015, deltog Svenska riksdagsgruppen i bara två av dem. Den ena gällde utbildningspolitiken och den andra trafikpolitiken som hotade vitala tåglinjer både lokalt i huvudstadsregionen och i hela landet.

Däremot deltog SFP inte hösten 2015 i interpellationen som gällde pensionstagarnas bostadsbidrag, inte heller i interpellationen om systerställningspolitiken eller i interpellationen som gällde öppenheten och korrektheten i lagberedningen. Inte heller SDP – utan bara Vänsterförbundet och De gröna – deltog i den sistnämnda interpellationen som var riktad mot finansminister Alexander Stubb. Stubb hade varit ovarsam med fakta i samband med riksdagsbehandlingen av det omtvistade förvaltningsregistret för värdepapper.

Den första interpellationen som riktades mot Sipiläs regering handlade alltså om nedskärningarna i utbildningen. Den förenade hela oppositionsblocket. I sitt gruppanförande (22.9.2015) var Mikaela Nylander mycket tydlig i sin kritik.

”Det är ofattbart att regeringen kumulativt under hela valperioden skär cirka 793 miljoner i högskolornas finansiering och dessutom flera hundra miljoner i annan innovationsfinansiering. Förra veckan fick vi läsa att Helsingfors universitet planerar att säga upp 1 200 anställda. Är det verkligen på det här sättet som regeringen tänkt få Finlands ekonomi på fötter? Nej. Nu borde man agera helt tvärtom. Finland är ett av världens mest utbildade länder, men på vetenskaplig nivå ligger vi efter nästan alla andra OECD-länder. I stället för nedskärningar behöver vi nu modiga satsningar i högskoleutbildning och forskning. Detta hjälpte oss också att vinna över 90-talet recession.”

Det som ändå var klart från början var att oppositionen i riksdagen inte bestod av ett enhetligt block. Största oppositionspartiet var SDP, sedan kom i storleksordning De gröna, Vänsterförbundet, SFP och KD.

Vänsterförbundets riksdagsledamot Paavo Arhinmäki säger att valperioden präglades av mycket tydliga motsatta block. Enligt honom blev

SFP litet mitt emellan den konservativa borgarregeringen och den rödgröna oppositionen.

- Man kan anta att SFP tvingades mentalt processa sin oppositionsposition, men gruppen lyckades ändå med det på något sätt delvis därför att Sannfinländarna satt i regeringen. Säkerligen hade SFP det svårt då huvudoppositionspartierna pryglade regeringen verkligt hårt och i en ganska vänstersinnad anda, säger Arhinmäki.

Det var givet att särskilt vänsterpartiernas analyser av regeringspolitiken inte alltid sammanföll med SFP:s slutsatser. Därför kunde Svenska riksdagsgruppens beslut bli att inte förena sig med en del av interpellationerna.

Men här krävdes kylig analys och goda motiveringar för att man ställer sig utanför. Särskilt då den mediala logiken är sådan, att den som ställer sig utanför en interpellation – som åtminstone ytligt sett har ett gott syfte – ska kunna presentera övertygande motiveringar.

Ibland kunde ett beslut att inte delta i en interpellation vara ganska givet på grund av partiernas olika ideologiska utgångspunkter.

Med facit på hand var det dock ett misstag att SFP den första oppositionshösten inte skrev på interpellationen som riktade sig emot nedskärningen av pensionstagarnas bostadsbidrag. Är inte SFP för pensionärernas sak, den enkla och något tendentiösa frågan blev kvar och snurrade i offentligheten. Här kan avslöjas – vilket förstås inte den breda publiken någonsin fick veta – att just den interpellationen omgavs av en ytterst dålig beredningsprocess, som gjorde att Svenska riksdagsgruppen inte på något sätt kom åt att påverka dess innehåll. Man ska aldrig skylla på dåliga procedurer, men då man vet detta är det lättare att begripa att det gick som det gick.

Lärdomen av interpellationen om pensionärernas bostadsbidrag är att man också i sina avvägningar måste beakta hur en sak ser ut och ter sig utåt.

Det gäller alltså att alltid ha slipade och trovärdiga argument för sina politiska avvägningar. I oppositionspolitikern finns det dock alltid risk att nyanserna försvinner och då kan det vara klokare att i huvudsak gå med i den gemensamma oppositionsfronten, men på egna villkor.

Detta kom sedermera att i stor utsträckning prägla Svenska riksdagsgruppens grundlinje under oppositionsperioden. Också oppositionspolitik handlar om balansgång, men viktigt i alla lägen är att vara tydlig i sin

egen politik och hållning.

Riksdagsledamot Thomas Blomqvist, som i slutet av valperioden blev gruppordförande, beskriver hur gruppens grundläggande hållning till interpellationer utvecklades under oppositionsperioden.

– I början av vår oppositionstid kunde utgångspunkten vara att vi satte tröskeln ganska högt för vårt deltagande i interpellationer. Här skedde en väsentlig förändring längre fram, då vi insåg att logiken egentligen bör vara den motsatta: utgångsläget är att man som oppositionsparti är med i interpellationer, men om gruppens ståndpunkt är att inte vara med lyfter man fram orsakerna och motiveringarna till det.

– Inte var vi aggressiva i vår oppositionspolitik, men vi kunde nog vara tydliga på en hel del punkter. Det handlade ju också om en viktig intern process att få hela gruppen bakom den regeringskritik som vi framförde, säger Blomqvist.

I mars 2016 skedde sedan något historiskt. En interpellation med Svenska riksdagsgruppen som första undertecknare lämnades in. Det var första gången sedan 1932 – då interPELLERADE gruppen om förbudslagen – som Svenska riksdagsgruppen är första undertecknare. Interpellationen kritiserar regeringen för de massiva högskole- och studiestödsnedskärningar som hotar bildningen och därmed framtidsmöjligheterna. Regeringen besvarade interpellationen i början av april.

Gruppen övervägde också en interpellation om regeringens vägran att ge fullskalig jour för Vasa centralsjukhus. Det blev inget av det initiativet eftersom ingen av de övriga oppositionsgrupperna ansåg att en sådan interpellation behövde göras. Det krävs 20 riksdagsledamöter bakom en interpellation, så utan andras stöd kunde SFP inte agera ensamt.

Det fördes också diskussioner om man borde initiera en interpellation om svenskans ställning i landet. De grönas dåvarande ordförande Ville Niinistö uppmuntrade Svenska riksdagsgruppen att göra en sådan interpellation och lovade De grönas stöd. Bedömningen blev ändå att en interpellation inte var det bästa vapnet för att driva svenskans ställning.

8

NOVEMBERKRISEN 2015 – SIIPIÄ HOTAR GÅ TILL PRESIDENTEN

Efter bara ett knappt halvår vid makten uppstår regeringen Sipiläs första allvarliga interna kris. I början av november hotar statsministern gå till presidenten med regeringens avskedsansökan.

Detta skulle ske om inte Samlingspartiet går med på Centerns krav att vårdreformen bygger på en landskapsförvaltning med 18 landskap. I bakgrunden fanns även stor oenighet mellan Centern och Samlingspartiet om vårdens privatisering. Centern och Samlingspartiet hade i grunden en mycket olika syn på valfriheten och den offentliga sektorns ansvar för vården.

Statsministern verkade oväntat snabbt tillgripa presidentkortet. Sanningen var den att samarbetet med Timo Soinis sannfinländare fungerar hyfsat bra, men däremot hade relationen mellan Centern och Samlingspartiet på bara några månader hunnit bli ganska ansträngd. Statsministerpartiet upplever att det man kommit överens om i regeringen inte nödvändigtvis håller i Samlingspartiets riksdagsgrupp. Det gäller särskilt konturerna för vårdreformen.

Vårdreformen är regeringens Sipiläs viktigaste reformprojekt. För Sipilä och Centern var det otänkbart att avancera utan landskapsmodellen med 18 landskap som grund. Samlingspartiet ansåg att 18 var på tok för mycket.

I Risto Uimonens bok *Tulos tai ulos* (Otava 2019), som sammanfattar Sipiläs statsministerår, medger Sipilä att det var ett misstag att inte redan

i regeringsprogrammet mera i detalj slå fast strukturerna för vårdreformen.

Vid tiderna för regeringsförhandlingarna i maj 2015 var statsministern ambitiöst engagerad att i att direkt få till stånd ett samhällsfördrag. Förhandlingarna med arbetsmarknadsorganisationerna pågick parallellt med regeringsförhandlingarna. Det kan vara förklaringen till att resurserna inte räckte till för att i detalj slå fast ramarna för vårdreformen.

Det gällde antalet landskap, men även gränserna för valfriheten. Nu blev detta i stället ett stridsäpple efter att regeringen suttit bara fem månader vid makten.

Vid denna första regeringskris avslöjade också statsministern sin politiska läggning – om väsentliga frågor körde fast var han inte sen att hota med att gå till presidenten. Typiskt för Sipilä var att samtidigt som han försökte lösa regeringskrisen, öppnade han parallellt diskussioner om en alternativ regeringsbas.

Hans medarbetare bekräftar att till statsminister Sipiläs målinriktade läggning hör att alltid också ha en plan B.

Inte officiellt, men informellt, förde statsministerpartiet och statsministern själv samtal med SFP och KD. Frågan gällde dessa två mindre partiers beredskap att ersätta Samlingspartiet i regeringen, om inte Centern och Samlingspartiet skulle nå en överenskommelse om landskapsmodellen.

Som kuriositet kan nämnas att från SFP var både partiordförande Haglund och gruppordförande Henriksson på skilda utrikesresor under de kritiska dygnet.

För SFP-ledningens del var det telefonen som gällde. I intervjun för denna bok berättar Carl Haglund att han hade haft telefonen avstängd under flygresan.

– Då planet hade landat och jag slog på min telefon fick jag känslan att det var bara påven och Bill Clinton som inte hade ringt under flygresan. Skämt åsido, så hade bland annat statsministern ringt. Jag ringde direkt tillbaka trots att tidpunkten var sen och statsministern förklarade det uppkomna läget. Jag fick på stående fot räkna upp vilka saker som SFP vill få ändrade i regeringsprogrammet om partiet alls ska kunna tänka sig att komma med. Den diskussionen kunde jag först efteråt förankra hos riksdagsgruppen, säger Haglund.

Att något var på gång var det i alla fall ingen tvekan om. Självt säger

Haglund att han ändå såg det som osannolikt att regeringen skulle falla på grund av landskapstivsten.

Han skulle få rätt.

Statsministerpartiet höll täta kontakter också till KD:s ledning under krisdygnen. Jag råkade själv från mitt arbetsrum bevittna hur KD:s ledning – partiordförande Sari Essayah och gruppordförande Peter Östman – ledsagades in i ett närliggande förhandlingsrum av Centerns gruppleddare Matti Vanhanen för att diskutera igenom situationen.

Nu i efterskott säger Peter Östman att KD hade en mycket restriktiv hållning under samtalen. Östman gjorde klart att KD som litet parti inte går med på att utnyttjas i de stora partiernas maktkamp. Särskilt som KD:s analys var att det inte leder till någonting.

Östman noterade att bara en knapp timme efter KD:s samtal med Centern kablade centerspråkröret Suomenmaa ut nyheten om att det pågår förhandlingar om att SFP och KD kunde ersätta Samlingspartiet i regeringen. Östman ser nyheten som ett medvetet utspel med avsikt att sätta press på Samlingspartiet.

Krisförhandlingarna mellan Centern och Samlingspartiet – Sannfinländarna stödde statsministerns linje – pågick ett par intensiva dygn. Haglund hann komma hem från sin resa och kunde förankra situationen hos sin närmaste medarbetarstab och riksdagsgruppen.

På lördag morgon den 7 november kunde regeringen offentliggöra sin kompromiss.

Landskapens antal blev 18 enligt Centerns önskan. I gengäld hade Samlingspartiet fått igenom ett principbeslut om utvidgad valfrihet, som skulle ha betytt att vårdsektorn öppnade upp för den privata marknaden i betydligt större skala än tidigare.

Med facit på hand föll regeringens Sipiläs vårdreform ett par år senare på lagtekniskt alltför komplicerade krav på utvidgad valfrihet.

Men, tillbaka till natten efter Svenska dagen i november 2015.

Då slog regeringen fast en tredje sak som skulle ha stora konsekvenser för landets svenskspråkiga befolkning. I kompromissen bestämdes nämligen också att vårdområden med sjukhus med fullskalig jour skulle vara 12 till antalet. Det skulle visa sig att regeringen benhårt skulle hålla fast vid överenskomna 12.

Denna regeringsöverenskommelse på krisens brant hade alltså stor

betydelse för att regeringen senare vägrade att gå med på den så kallade 12+1-modellen som skulle ha gett även Vasa centralsjukhus full jour. Kampen om de språkliga rättigheterna och Vasafulljouren återkommer vi till i ett senare kapitel.

Vissa reflexioner kan ännu göras så här i efterskott gällande SFP:s roll i denna regeringsinterna konflikt.

Det är skäl att understryka att initiativet till att ens kunna tänka tanken att SFP efter bara fem månader i opposition skulle återfinnas i en regering kom helt från regeringens och statsministerns sida.

För historieskrivningen kan man också notera att Sannfinländarnas ordförande, utrikesminister Timo Soini var fullt införstådd och hade kvitterat Sipiläs alternativa planer. SFP skulle ingå i den nya regeringsbasen, om sprickan med Samlingspartiet inte kunde repareras. Soini bekräftade detta, utan större åthävor, då jag intervjuade honom för boken.

Från flera källor bekräftas att det både inom Centern och Sannfinländarna fanns en hel del irritation över hur Samlingspartiet skötte regeringspolitiken, särskilt vårdreformen. På Svenska riksdagsgruppens gruppmöte direkt efter krisen uttrycktes förvåning att trepartiregeringen på kort tid hade hunnit bli oenig även i ganska många andra frågor förutom vårdreformen.

En initierad regeringskälla berättar att redan under regeringsförhandlingarna skar det sig så mycket mellan Samlingspartiet och de två övriga att Centern och Sannfinländarna seriöst funderade på en annan regeringsbas redan då. Detta trots att det utåt ett såg ut som att regeringsförhandlingarna löpte smidigt.

Inte helt utan intresse är att under krisdygnet i november 2015 förde SFP-ledningen helt preliminära diskussioner om vilka ministerposter partiet skulle få om gruppen mitt i perioden hade trätt in i regeringen.

Det som var entydigt klart var att SFP förutsatte två ministerportföljer, och det skulle vara två tunga poster. Inom SFP sågs näringsministerposten som en av de mera eftertraktade.

Enligt Haglund fanns faktiskt finansministerposten i kikaren för SFP. Den andra posten skulle troligen ha varit justitieministerposten, för att minska på minister Jari Lindströms arbetsbörda, han hade dittills varit både arbetsminister och justitieminister.

Logiken varför den tunga finansministerposten ansågs finnas inom räckhåll för SFP och Carl Haglund byggde på att samma parti – i detta

fall Centern – inte brukar ha både statsministerposten och finansministerposten. Och finansministerposten hade blivit ledig efter Stubb, om Samlingspartiet gjort sorti.

Vid regeringsbildningen hade ju regeringens näst största parti Sannfinländarna prioriterat utrikesministerportföljen framför den tyngre finansministerportföljen. Soini skulle nu ha fortsatt som utrikesminister, men det fanns ett behov av en ny finansminister.

Ministerportföljers fördelning måste ändå klassas som högst spekulativ kunskap eftersom regeringskrisen avblåstes.

Det uppstod aldrig ett läge där SFP och KD ens skulle ha startat regelrätta förhandlingar om ett regeringsinträde, än mindre om några ministerportföljer.

Efter utdragna krisöverläggningar kunde Centern och Samlingspartiet till sist enas om landskapsmodellen och valfriheten. Allt var åter frid och fröjd och statsminister Sipilä tog tillbaka sitt hot att gå till presidenten med regeringens avskedsansökan.

Det är ändå klart att telefonlinjerna under krisdygnet i början av november 2015 gick heta.

9

SYRIENKRISEN OCH ANNAT HETT STOFF PÅ FRÅGESTUNDEN

Frågestunden varje torsdag eftermiddagen i riksdagen är det främsta och synligaste sättet för ett oppositionsparti att utmana regeringen. Frågetimmen har de senaste decennierna profilerats ännu tydligare som uttryckligen oppositionens frågestund.

Det är oppositionsgrupperna som primärt ställer frågorna och regeringens ministrar som svarar.

Många känner inte i allmänhet till att avsikten är att oppositionsgrupperna är frågeställare. Därför kan det hända att regeringens riksdagsledamöter får kritik för att vara passiva under frågetimmen. Men det beror alltså på att talmannen bara undantagsvis låter regeringsgrupperna bestämma frågornas tema.

Den första frågan går alltid till den största oppositionsgruppen. Sedan avancerar man vidare, oppositionspartierna får frågan i storleksordning.

Med flera oppositionspartier är det förstås inte alltid tacksamt att vara ett litet riksdagsparti. Det betyder att Svenska riksdagsgruppens fråga vanligen debatteras först i slutet av frågestunden. Under valperioden 2015–2019 var det bara KD som i storlek var mindre än SFP som oppositionsgrupp.

Vilka var de teman som Svenska riksdagsgruppen med sina tio ledamöter tog upp på frågestunderna?

Det var ganska givet att SFP passade på att utmana regeringen gällande flykting- och invandringspolitiken på flera av den första höstens frågestunder i riksdagen.

Finland hade ju ställts inför en helt ny utmaning hösten 2015 då sto-

ra mängder asylsökande i Syrienkrisens spår sökte sig till vårt nordliga land. Flyktingvågen svepte stark över hela Europa.

Med början på sommaren kom allt fler asylsökande också till Finland särskilt över den nordliga gränsen från Sverige. Plötsligt steg de asylsökandes antal från omkring trehundra till tusentals per månad. Vid slutet av året hade över 32 000 personer sökt asyl i Finland.

Syrienkrisen och de exceptionellt starka flyktingströmmarna i Europa under hösten 2015 var något som den nya regeringen förstås inte hade beställt. Saken besvarade särskilt Sannfinländarna som blev direkt medvetna om vad det innebär att ha regeringsansvar.

I regeringsprogrammet hade Sannfinländarna fått in en skrivning om att invandringens kostnader skulle räknas ut. I stället för att ägna sig åt tendentiösa kostnadskalkyler fick det invandrarfientliga partiet tillsammans med de övriga regeringspartierna ta de beslut som snabbt krävdes. Finland fick plötsligt ta emot över trettiotusen asylsökande vid gränserna.

Direkt på höstens första frågetimme grillades regeringen om hanteringen av flyktingkrisen.

Det var De gröna som initierade frågan, men Svenska riksdagsgruppens ordförande Anna-Maja Henriksson var inte sen att haka på.

”Vi upplever för tillfället kanske den värsta flyktingkatastrofen efter andra världskriget, och det är jätteviktigt att Finland faktiskt är en aktör nu som också vill bära sitt ansvar.

Vilka åtgärder är regeringen beredd att vidta så att de människor som nu kommer till Finland så snabbt som möjligt kan komma in på arbetsmarknaden och därigenom bäst kan integreras i landet?”, frågade Henriksson.

Det blev den sannfinländska justitie- och arbetsministern Jari Lindströms lott att besvara frågan. I motsats till den rigida hållning som flera av hans partikolleger företrädde gav Lindström uttryck för en pragmatiskt mänsklig hållning.

Han sa att det ligger i allas intresse att de asylsökande kommer in i det finländska arbetslivet och att de anammar vår kultur. Regeringen är tvungen att avdela tillräckligt med resurser för det, underströk Lindström.

På frågetimmen två veckor senare den 24 september tar Svenska riksdagsgruppen upp saken ur ett EU-perspektiv. Carl Haglund kommer

med vass kritik mot regeringen för en uppmärksammas omröstning i EU. Finland röstade blankt om ett förslag till fördelning av flyktingbördan inom unionen. Därmed positionerade sig Finland i samma sällskap som Tjeckien, Ungern och Rumänien.

”Ni, herr statsminister, har efteråt i offentligheten sagt att det är helt sekundärt hur Finland röstar. Jag finner denna kommentar något underlig. Är det faktiskt enligt er sekundärt hur Finland röstar vid EU-borden?”

Statsminister Sipilä svarar att det har varit Finlands långvariga linje att flyktingbördan bygger på frivillighet och inte på att kommissionen bestämmer över medlemsstaternas andelar.

”Jag hade inte det minsta problem med Finlands ståndpunkt under gårdagens statsministermöte, inte det minsta problem. Jag bäddade också för beslutet genom att ringa före mötet till en handfull kolleger, som sa att de förstår Finlands linje mycket väl och att det är utomordentligt att Finland bär sitt eget ansvar i ansvarsfördelningen.”

Till det replikerade Haglund att hans fråga gällde Sipiläs något märkliga uttalande att det är sekundärt hur Finland röstar. Haglund tillade att han inte heller delar statsministerns bedömning om hur det är förnuftigt att agera, men medgav att Sipilä motiverade sin hållning väl.

Under hösten är flyktingpolitiken och människorättsfrågorna återkommande teman för SFP under frågestunderna i riksdagen.

Den 15 oktober frågar Stefan Wallin utrikesminister Timo Soini om Finlands hållning till människorättsläget i Turkiet har ändrats då Finland godkänt att Turkiet finns med på EU:s gemensamma lista på så kallade säkra ursprungsländer.

Soini svarar att Turkiet har godtagits som ansökarland till EU och regeringens hållning är att landet då måste betraktas som ett säkert ursprungsland, fastän man inte ska blunda för de problem som finns i Turkiet.

På frågetimmen den 19 november är det Joakim Strands tur att efterlysa snabbare möjligheter för invandrare att komma in i arbetslivet. Och minister Lindström svarar ungefär på samma sätt som tidigare. Han hoppas att saken ska kunna avancera.

Också Anna-Maja Henriksson får under behandlingen av denna fråga en replik där hon lyfter fram SFP:s krav på att behovsprövningen av utländsk arbetskraft bör luckras upp. Nu stöter företagen som lider av

arbetskraftsbrist på alltför mycket byråkrati.

På årets nästa sista frågestund den 10 december återkommer SFP-ledaren Carl Haglund till integreringen av de drygt trettio tusen asylsökande som sedan sommaren kommit över gränsen till Finland. Han hänvisar till regeringens egna bedömningar om att cirka 10 000–15 000 kommer att stanna i landet.

”Jag skulle fråga minister Lindström, om ni är beredd att överväga SFP:s förslag. Vi har bland annat föreslagit att utlänningslagens paragraf 79 skulle ändras så att de asylsökande kunde få lov att jobba direkt. Vi har föreslagit att behovsprövningen av utländsk arbetskraft skulle slopas. Vilka förslag har regeringen, konkreta sådana, som gör att människor genast kan komma in i arbetslivet? Det är en viktig åtgärd, bara så blir människorna en del av vårt samhälle. En annan väg är studier. Nu behövs konkretion, eftersom all den konkretion som hittills har presenterats inte varit särskilt sporrande.”

Lindström svarade Haglund att dem som har pappren i skick strävar man att få snabbare in i arbetslivet. Regeringen har inte planer på att slopa behovsprövningen, däremot ska det bli lättare för företagen att engagera utländska experter.

Ovanstående klipp är från riksdagens frågetimmar under Sipiläregeringens första höst 2015 då Finland blev destinationsland för en rekordstor flyktingvåg.

Det fanns också en lokal fråga i Mellannyalet som blev stor under den första hösten. Trafikminister Anne Berners förslag att avskaffa Y-tågstrafiken mötte hård kritik på riksdagens frågestund.

Vilka var de andra teman som Svenska riksdagsgruppen lyfte fram på frågestunden? Det var naturligtvis ett brett sortiment aktuella frågor.

Problemen med den stora skarvpopulationen i skärgården var en enskild fråga som direkt i början av valperioden ledde till skriftliga spörsmål från Svenska riksdagsgruppen. Anna-Maja Henriksson efterlyste reglerad skydds jakt för att minska den kraftigt växande skarvstammen som är ett gissel för skärgårdsfisket.

Högst anmärkningsvärt är att jordbruks- och miljöminister Kimmo Tiilikainen (C) kallade Anna-Maja Henriksson att leda en arbetsgrupp som kartlade skarvfrågan och rekommenderade nödvändiga åtgärder. Det är ovanligt att regeringen kallar en partiledare från ett oppositionsparti att leda en arbetsgrupp. Den ganska oeniga skarvarbetsgruppen

ledd av Henriksson presenterade sin rapport 2016.

Regeringens social- och hälsovårdsreform var en central fråga som Svenska riksdagsgruppen återkom till under hela valperioden. Nära besläktad med den var regeringens jourreform – som betydde att Vasa centralsjukhus inte hörde till de tolv sjukhusen i landet med fullskalig jour dygnet runt.

På frågestunden i maj 2016 (19.5) framhåller Anna-Maja Henriksson det oacceptabla i regeringens beslut att förvägra Vasa fulljour. Hon vill också höra av omsorgsminister Juha Rehula hur det går för de mindre kretssjukhusen i Jakobstad, Borgå och Åboland i regeringens centraliseringsiver.

Parallellt med frågorna på den muntliga frågestunden har Joakim Strand flera skriftliga spörsmål (27.4.2016, 9.6.2017) där han påtalar avsaknaden av trovärdiga argument för att inte erbjuda Vasa fullskalig jour. På höstens frågestunder 2016 återkommer SFP-gruppen flera gånger till vårdreformen och jourfrågan.

Tittar vi på Svenska riksdagsgruppens teman på den muntliga frågestunden under 2016 ser vi att det kunde handla om mycket lokala frågor, men lika väl riksomfattande intressen och internationella problem.

Mats Löfström frågar (11.2.2016) om det uteblivna vindkraftsstödet till Åland. En vecka senare ställer Anna-Maja Henriksson justitieminister Jari Lindström till svars för gallringen av tingsrättsnätet.

En favorit i repris blir läkemedelsmyndigheten Fimeas tilltänkta flyttning från Helsingfors till Kuopio. Stefan Wallin spörjer om denna omstridda regionalpolitiska fråga första gången i mars 2016. Han har orsak att återkomma till samma sak på två frågestunder till under 2017. Långköraren leder till att Fimea trots allt huvudsakligen stannar i huvudstaden och utlokaliserar bara delar av verksamheten till Kuopio.

Andra SFP-teman på frågestunderna under år 2016 var böndernas utkomst, Wallin frågar (28.4) tillsammans med partiledare Calle Haglund om hur få riksdagen med i diskussionen om en färsk Nato-rapport som publicerats.

I det som kom att bli Haglunds sista frågestundsinlägg (9.6) före hans avgång undrar han hur det gick med de lokala avtalen i regeringens samhällsfördrag. Statsminister Sipilä svarar att det fanns en bra lösning som hade utarbetats som en del av helhetspaketet, men den fälldes ”tyvärr” av Företagarna i Finland.

Samtidigt som gruppens alternativa budget utkom i oktober efterlyste Mikaela Nylander på frågestunden en familjeledighetsreform. Frågan blev en av Svenska riksdagsgruppens profilfrågor.

Mot slutet av året tar Svenska riksdagsgruppen två skilda gånger upp förbindelsebåttrafiken i skärgården. Både Nylander och Wallin kritiserar skarpt trafikminister Anne Berners planer på att avgiftsbelägga förbindelsebåttrafiken, eftersom det hårt skulle drabba både ortsbor och företagare i skärgården.

Som vi konstaterar i ett senare kapitel av boken löstes avgiftsfrågan och trafikministern valde till slut att retirera från sin ståndpunkt.

En snabbtitt på de frågor som Svenska riksdagsgruppen aktualiserade på riksdagens frågestunder under 2017 visar att vårdreformen återkommer flera gånger. Nu är man också nyfiken på om regeringen Sipilä tänker ge landskapen beskattningsrätt.

Språkundervisningen, vägunderhållet, polisernas antal och delningsekonomins möjligheter är andra teman som gruppen tar upp under våren.

I maj 2017 (4.5) utmanar Anna-Maja Henriksson regeringens EU-linje. Den EU-kritiska sannfinländaren Sampo Terho har utnämnts till Europa- och kulturminister och Henriksson undrar vad det säger om regeringens EU-linje. Statsminister Sipilä försäkrar att alla ministrar står fullt ut bakom regeringens konstruktiva EU-politik.

På hösten tar gruppen upp katalanernas sats i Kataloniens självständighetssträvanden.

Thomas Blomqvist, i egenskap av folktingsordförande, frågar om de språkliga rättigheterna i landskapsreformen.

Några veckor före årsskiftet tar även Anna-Maja Henriksson upp de språkliga rättigheterna. Den 7 december är det bara några veckor kvar av året och språkberättelsen som ska ges till riksdagen vart fjärde år har inte synts av. Justitieminister Antti Häkkinen svarar att språkberättelsen är på slutrakan och nog på kommande.

Frågestunderna vårsessionen 2018 startar för Svenska riksdagsgruppens del med en fråga (15.2) om att höja inkomstgränserna för studerande utan att det påverkar studiestödet. Riksdagsgruppen har drivit på frågan en längre tid. Också i regeringsförhandlingarna 2019 drev man på frågan, men de andra grupperna sa nej. Sakta har dock inställningen ändrats och SFP fick igenom initiativet som en sysselsättningsåtgärd vå-

ren 2022.

Gruppen ställer flera frågor om vårdreformen, som regeringen mycket målmedvetet driver på. Nu angrips problemet med frågor om landskapsvalets tidpunkt – hinner reformpaketet bli klart i tid? En annan angreppspunkt gäller regeringens ganska luddiga planer om valfriheten – varför vill man inte göra en EU-notifiering och låta EU-kommissionen ge sitt omdöme? Något som bland annat Högsta förvaltningsdomstolen funnit klokt.

Mats Nylund frågar (15.3) om man inte borde lätta beskattningen på arbete. Finansminister Petteri Orpo svarar att riktningen som Nylund utmålar är rätt. Följande vecka tar Nylund upp vargfrågan.

I maj 2018 gör utrikesminister Timo Soini under sin tjänsteresa i Kanada ett uppmärksammat besök på en katolsk kvällsandakt med abortmotståndare. Eva Biaudet frågar om regeringen har ändrat sin linje i abortfrågan. Soinis andaktsbesök ledde till en förtroendeomröstning.

Inför sommarsäsongen efterlyser SFP-gruppen ett minskat bruk av plast. Också translagen aktualiseras av gruppen på frågestunden.

Under hösten 2018 tar gruppen upp ett brett batteri av frågor. Det handlar om närundervisningen i yrkesutbildningen, flickors ställning i fattiga länder, valresultatet i USA, bättre socialskydd för egenföretagare, en förbättrad arbetsvälfärd och ensamförsörjarnas sociala situation.

Gruppen upprepar sitt krav att Hangö-Hyvingebanan ska elektrifieras och Eva Biaudet och Anna-Maja Henriksson kritiserar regeringen för att reformen av sametingslagen stampar på stället. Henriksson hänvisar till att hon som justitieminister i den förra regeringen såg till att riksdagen fick en proposition om ratificering av ILO 169-konventionen för ursprungsfolk, men ändå har den nuvarande regeringen försummat att driva frågan till beslut.

Valperiodens sista vår vinter tar Svenska riksdagsgruppen upp en lång rad frågor. Det börjar med stormen Alfrida (Aapeli) som på nyårsdagen orsakat stora skador i hela landet och särskilt på Åland. Både i ett skriftligt och muntligt spörsmål frågar Mats Löfström om skogsägarnas rätt till ersättning efter stormskador.

Andra frågestundsfrågor vårvintern 2019 handlar om sexualbrott mot unga, mentalproblem och försummelser i övervakningen av äldreomsorgen.

Forsknings- och teknologianslagens eftersläpning påtalas av Mikaela

Nylander, medan Thomas Blomqvist lyfter fram den nya taxilagen som skapar komplikationer för FPA-taxi.

Bara en vecka innan Sipiläs regering avgick upprepar Anna-Maja Henriksson (28.2) frågan om varför regeringen väljer att låta bli att göra en EU-notifikation om vårdreformen. Varför lyssnar inte regeringen på de sakkunniga, frågar hon. Det var känt att tiden för regeringen Sipiläs vårdreform började ta slut och den 8 mars meddelar statsministern att regeringen avgår till följd att den misslyckades med att få vårdreformen i mål.

Som vi konstaterade i början av kapitlet kom flyktingfrågan att spela en stor roll i riksdagsdebatten särskilt under valperiodens första höst till följd av Syrienkrisen.

Svenska riksdagsgruppens största tvist om regeringen utlänningspolitiska hållning kom ändå först ett år senare i ett helt överraskande sammanhang. Att det blev en konfrontation med statsminister Juha Sipilä själv måste betraktas som ofrivilligt och som ett olycksfall i arbetet. Statsministern hade ju visat en generös flyktingvänlig attityd exempelvis genom att erbjuda sitt hus i Uleåborg som tillfälligt husrum då invandringen över den nordliga gränsen var som störst.

Det handlade om ett uttalande av SFP i riksdagens aktualitetsdebatt om extremrörelser och våld (5.10.2016). I bakgrunden för debatten fanns ett våldsdåd med dödlig utgång på Elielplatsen i Helsingfors. Eva Biaudets budskap i Svenska riksdagsgruppens gruppanförande var att Sannfinländarna har en främlingsfientlig agenda som påverkar också mera ansvarskännande partiers retorik och tänkande.

Udden i Biaudets kritik var riktad mot alla partier, som i alltför hög grad sneglar på och låter sig påverkas av Sannfinländarnas invandrarkritiska hållning.

Statsminister Sipilä tog det ändå som en personlig kritik, vilket fick honom att reagera häftigt på Svenska riksdagsgruppens gruppanförande.

Exakt så här yttrade sig Biaudet i gruppanförandet:

Symptomatiskt för regeringspolitiken i Finland är att man inte vill vidkännas hur starkt det rent främlingsfientliga Nuiva Manifesti från år 2010 har påverkat lagstiftningen och förändrat retoriken i vårt land. Exempelvis så att 25 000 utlännningar i Finland plötsligt får statsministern att säga att Finland är på bristningsgränsen, ”sietokyvyn rajalla” för att vara exakt.

Nuiva Manifesti var Sannfinländarnas utlänningspolitiska programpaper.

Under pågående debatt väljer statsministern att gå ned från ministerbåset och ge Eva Biaudet, som sitter på första raden, en handskrivna papperslapp. Han ger uttryck för att hennes ord var mycket sårande och att hon inte kan veta hur mycket han och hans familj har gjort för flyktingar.

Helt uppenbart är att han tog kritiken mycket personligt och därför kanske inte ville uppfatta Biaudets generella kritik, som ju gick ut på att andra partier så lätt låter sig påverkas av Sannfinländarnas främlingsfientliga retorik. Hennes avsikt var inte att kritisera statsministern personligen, men nu var skadan redan skedd.

Dessutom ansåg Sipilä att Biaudet hade citerat honom fel.

Den händelse som Biaudet hänvisade till i sitt tal var från en artikel i Uusi Suomi (23.II.2015). Enligt artikeln hade Sipilä i Yles direktsändning kommenterat flyktingkrisen och sagt att Finland är alldeles på bristningsgränsen "aivan ääri rajoilla" när det gäller att ta emot asylsökande.

Biaudets budskap i gruppanförandet var att man inte alltför lätt borde utmåla situationen som så extrem.

- Eftersom mitt uttalande var sagt i ett gruppanförande så tog det sin tid innan Svenska riksdagsgruppens relationer till statsministern åter normaliserades. Det krävdes också att jag tillsammans med dåvarande gruppordföranden Stefan Wallin uppsökte statsministern och att jag bad om ursäkt för att jag hade varit inexact när jag citerade honom. Det tog sina veckor innan saken var helt utagerad och relationerna normala igen, säger Biaudet.

IO

SIPIILÄREGERINGENS KONFRONTATIONER MED FACKET

Det som gjorde bedömningen av regeringen Sipiläs politik svår var hans återkommande konfrontationer med arbetsmarknadsorganisationerna. Politiken byggde på ofta ständigt pågående samtal mellan regeringen och arbetsmarknadsorganisationerna.

Särskilt för ett borgerligt oppositionsparti kunde det därför vara svårt att göra träffsäkra bedömningar om vad som var i görningen. Det fanns inte förstahandsinformation att tillgå.

Ett oppositionsparti får ofta nöja sig med allmänna presskällor för att bilda sig en uppfattning om vad som sker utanför riksdagen i samtalen mellan regeringen och facket.

Vänsteroppositionen har i regel lättare att orientera sig eftersom den vanligen anammar fackets syn som utgångspunkt.

När det gällde Sipiläregeringen var det många stora frågor som i beredningsskedet utgick från den dialog som fördes mellan regeringen och arbetsmarknadsorganisationerna.

Redan i maj 2015 – parallellt med regeringsförhandlingarna och innan regeringsprogrammet var klart – försökte Juha Sipilä få till stånd ett samhällsfördrag tillsammans med de centrala arbetsmarknadsparterna. Samhällsfördraget var ett av hans stora vallöften och han ville inte slösa någon tid, utan tog sig direkt an verket.

Vi vet att det första försöket genast i maj 2015 strandade, men nya försök och förhandlingar fördes under hösten och vintern. Slutligen på våren 2016 fick Finland ett konkurrenskraftsavtal. ”Kiky”-avtalet blev grundbulten som gjorde att Finlands ganska så nedkörda ekonomi bör-

jade återhämta sig och sysselsättningsgraden steg under valperioden till målsatta 72 procent.

Själva konkurrenskraftsavtalet var tveklöst bra för Finlands ekonomi – det var också Svenska riksdagsgruppen beredd att acceptera. Det som däremot inte var självklart för SFP var om alla etapper för att nå detta avtal hade varit så genomtänkta.

För förståelsen av Kiky-avtalet är det skäl att inskräpa att det var ett centralt avtal som godkändes av alla centrala arbetsmarknadsorganisationer på löntagarsidan FFC, FTFC och Akava, av arbetsgivarnas EK och de kommunala arbetsgivarna.

Regeringen hade satt som målsättning att nå ett avtal som sänker kostnadsnivån i Finland med 5 procent jämfört med konkurrentländerna. Det innebar ett avtal som betydde en nollinje för löner, en smärre förlängning av den årliga arbetstiden och en nedskärning av semesterpremier inom den offentliga sektorn.

Regeringen kompenserade – i bästa trepartsanda – bortfallet med inkomstskattesänkningar, särskilt riktade till låg- och medelinkomsttagare, som skulle trygga köpkraften.

Även om konkurrenskraftsavtalet fick ett ganska skamfilat rykte på hemmaplan, så är det skäl att notera att avtalet fick betydande erkänsla ute i Europa. I Risto Uimonens bok Tulos tai ulos om Juha Sipiläs år som statsminister berättar statsministern själv att han vid ett besök i Frankrike fick förklara hur man i Finland lyckades få till stånd ett sådant avtal.

Också EU-kommissionens dåvarande ordförande Jean-Claude Juncker berömde Sipilä upprepade gånger för avtalet, som sakta gav den finländska ekonomin – som länge belastats av stora underskott – bättre konkurrenskraft.

Men tillbaka till frågan varför alla etapper för att nå detta konkurrenskraftsavtal inte kunde applåderas.

På vägen tvingades de politiska partierna och i sista hand riksdagen ta ställning till flera omstridda saker.

Det mest omstridda var när regeringen Sipilä – efter att ett nytt förhandlingsförsök åter hade strandat i september 2015 – helt frankt lanseerade de så kallade tvångslagarna.

Detta betydde att regeringen Sipilä ändrade taktik. Man tillgrip lagstiftningsvägen, till följd av att trepartssamarbetet stampade på stället och vägrade att bära frukt.

Den 8.9.2015 meddelar Sipilä att då arbetsmarknadsorganisationerna inte har lyckats förhandla fram en lösning som sänker kostnadsnivån, så kommer regeringen att genomföra de nödvändiga åtgärderna som återställer konkurrenskraften genom ett lagpaket.

Detta uppfattades av fackorganisationerna som inget annat än en stridsförklaring, eftersom regering och riksdag därigenom steg på det som traditionellt uppfattats som arbetsmarknadsorganisationernas tomt.

Regeringens lagpaket innehöll bland annat åtgärder som skulle ha halverat övertidsersättningarna, förminskat söndagstilläggen, trettondagen och Kristihimmelsfärdstorsdagen skulle ha blivit lönefria lediga dagar och förkortning av årssemestern. Dessutom skulle arbetsgivarnas socialskyddsavgift sänkas från 1,72 till 0,6 procent.

Regeringen hade räknat ut att åtgärds paketet skulle ha sänkt den privata sektorns arbetskraftskostnader med 5,02 procent. Det var ju 5 procent som var målet.

Att regeringen så här hotade gå lagstiftningsvägen, då inte trepartsförhandlingarna gav något resultat, väckte inte alls oväntat ett stort hallå i samhället. Facket började snabbt mynta begreppet ”tvångslagar” och Helsingin Sanomat frågade i sitt följande söndagsnummer om Sipilä är Finlands Thatcher. Storbritanniens förra premiärminister, järnlady Margaret Thatcher blev ju känd för sina hårda strider med fackorganisationerna.

Det aviserade lagpaketet ledde till en massiv protest på Järnvägstorget (18.9.2015) som samlade inte mindre än 30 000 demonstranter. Dagen före hade statsminister Sipilä försökt stävja opinionerna och han hade hållit ett tv-tal på bästa tittartid. I sändningen uppträdde en försonlig, men samtidigt bestämd statsminister. Han sa att landets ekonomiska läge är sådant att han såg det som sin skyldighet att driva projektet till slut.

I denna ganska stökiga situation var det inte nödvändigtvis helt lätt att navigera som ett litet oppositionsparti i riksdagen. Ur ett oppositionspartis synvinkel gällde det alltså att ta ställning till Sipiläs ”tvångslagar”, samtidigt som turbulensen i samhället var så stor. Var och en med litet politisk fantasi kunde inse att regeringens lagpaket inte var sista ordet. Det var inte alls sökt att tolka regeringen Sipiläs utspel som ett hot eller ett verktyg som skulle tvinga fram en lösning förhandlingsvägen.

Varför då låsa sin ståndpunkt till det omtvistade lagpaketet, om man

△ Svenska riksdagsgruppen ger järnet. Efter två år i opposition höll riksdagsgruppen sitt sommarmöte 2017 på Åland. Bilden är tagen från Silverskär och den fulltaliga riksdagsgruppen är från vänster Eva Biaudet, Stefan Wallin, Anna-Maja Henriksson, Mats Löfström, Veronica Rehn-Kivi, Thomas Blomqvist, Mats Nylund, Mikaela Nylander, Joakim Strand och Anders Adlercreutz.
© Gruppkansliets arkiv

△ Efter beskedet. Finland har fått en konservativ regering och Juha Sipilä hade kunnat välja annorlunda, säger partiordförande Carl Haglund direkt efter att det blivit klart att SFP är utanför regeringsbasen. Journalisterna omringar Haglund efter beskedet om att SFP efter 36 år av oavbruten regeringsmedverkan nu tar steget till oppositionen.
© Lehtikuva

△ Soini, Sipilä, Stubb. Svenska riksdagsgruppens oppositionspolitik skulle utforma sig mot den borgerligt-konservativa regeringen. Utbildningspolitiken blev en given angreppspunkt, men också Europapolitiken och bristen på internationell solidaritet som regeringen gav uttryck för med euroskeptiska Sannfinländarna i sina led.

© Statsrådets bildbank

▷ Haglund tar ton. På Sipiläregeringens första frågestund 11.6.2015 kritiserar partiledare Carl Haglund regeringens planer att höja kapitalskatten. Det riskerar försvaga viljan att investera i Finland. Han ser heller inget förnuft i att begränsa den subjektiva dagvårdsrätten.

© Lehtikuva

△ Stark sammanhållning. En ny politisk attityd krävdes av Svenska riksdagsgruppen. Riksdagsgruppen har alltid varit diskuterande av sig. På gruppmötena fördes livliga debatter om partiets linje i opposition. SFP ville i alla lägen vara det konstruktiva oppositionspartiet.

© Gruppkansliets arkiv

Animerat samtal. Partiordförande Anna-Maja Henriksson och gruppordförande Stefan Wallin i spänd ordväxling med statsminister Juha Sipilä under plenum den 13 december 2016. Då fördes den avgörande debatten som ledde till att Vasa centralsjukhus nekades fullskalig jour.

© Lehtikuva

△
Folkprotest på Vasa torg. Omkring 10 000 personer samlades till en massiv demonstration för fullskalig jour för Vasa centralsjukhus i oktober 2016. Särskilt i Österbotten var folk djupt kränkta för att regeringen vägrade ta hänsyn till grundläggande språkliga rättigheter.

© Lehtikuva

△ Förlust, men seger. Veronica Rehn-Kivis förslag att medborgarinitiativet för Vasa centralsjukhus ska godkännas har nyss förkastats i plenum (15.3.2019) med minsta möjliga marginal 92-91. Frågan föll dock framåt då riksdagen enhälligt godkände en kläm om att saken tas till ny prövning under nästa valperiod. Från vänster Rehn-Kivi, Thomas Blomqvist, Mats Nylund, Anna-Maja Henriksson och Joakim Strand.

© Lehtikuva

△ SFP in i regeringen? Partiledare Anna-Maja Henriksson omringas av journalister vid presidentens Gullrandasamtal direkt efter att det hade blivit klart att Centern och Samlingspartiet finner det otänkbart att regeringssamarbeta med Jussi Halla-aho. Det allmänna ställtippet då var att SFP skulle ersätta Sannfinländarna i regeringen. Sakernas gång tog dock en annan vändning.

© Lehtikuva

△ Tummen ned för Halla-aho. Statsminister Juha Sipilä informerar riksdagspartierna om den reviderade regeringsbasen den 13 juni 2017. Sannfinländarnas nyvalda ordförande Jussi Halla-aho tillsammans med SFP-duon gruppordförande Stefan Wallin och partiordförande Anna-Maja Henriksson på Villa Bjälbo. Efter några dramatiska dygn meddelar Sipilä att trepartiregeringen fortsätter med nygrundade Blå framtid som tredje hjul.

© Lehtikuva

△ Vision för klimatpolitiken. Riksdagspartierna slog fast sina gemensamma klimatmålsättningar den 20 december 2018. Anders Adlercreutz (SFP) flankeras av från vänster Sari Essayh (KD), Sampo Terho (Blå), Pekka Haavisto (De gröna), Juha Sipilä (C), Li Andersson (VF) och Kai Mykkänen (Saml). Sannfinländarna kunde som enda parti inte godkänna målsättningarna.

© Lehtikuva

Sommarmöte på Sveaborg. Svenska riksdagsgruppen höll sitt sommarmöte 2018 i Helsingfors. Målsättningen då var inriktad på vårens riksdagsval och ett inträde i regeringen 2019 efter fyra år i opposition. Gruppens ledamöter och medarbetare på bilden är från vänster Otto Andersson, Hanna Seppä, Mikaela Nylander, Thomas Blomqvist, Stefan Wallin, Veronica Rehn-Kivi, Anna-Maja Henriksson, Anders Adlercreutz, Silja Borgarsdóttir-Sandelin, Fredrik Guseff, Christel Liljeström, Eva Biaudet och bokens författare.

© Gruppkansliets arkiv

samtidigt insåg att chansen var ganska liten att det skulle komma så långt som till en riksdagsbehandling? Den frågan ställde förstås också Svenska riksdagsgruppen.

Därför var det ganska naturligt i oppositionsposition – och utan djupa insikter om läget i samtalen mellan regeringen och arbetsmarknadsparterna – att SFP valde en låg profil. Klokare än att positionera sig hårt var att betona vikten av att söka en helhetslösning som också kunde accepteras av arbetsmarknadsparterna och garantera samhällsfreden.

Med facit på hand vet vi att så skulle det också gå. FFC:s ordförande Lauri Lyly flaggade för ny beredskap att förhandla. Då förhandlingarna åter kom i gång svarade regeringen Sipilä genom att tillsvidare – så länge förhandlingarna pågick – lägga de så kallade tvångslagarna på is.

Turbulensen på arbetsmarknaden och försöken att få till stånd ett konkurrenskraftsavtal blev den viktigaste ekonomiska frågan som kom att präglade regeringen Sipiläs första år vid makten.

I sig såg Svenska riksdagsgruppen det nödvändiga att uppnå ett konkurrenskraftsavtal som sänker arbetskraftskostnaderna. Också det andra delmålet om utvidgade möjligheter till lokala avtal var något som riksdagsgruppen fullt kunde omfatta.

Likväl varnade riksdagsgruppen för risken att innehållet i konkurrenskraftsavtalet skulle slå orättvist hårt mot den kvinnodominerade offentliga sektorn. Det skulle visa sig bli den största svagheten i det annars nödvändiga konkurrenskraftsavtalet. På den punkten tog inte arbetsmarknadsorganisationerna det ansvar som tillhörde dem.

Ett förhandlingsresultat blev i alla fall klart i februari 2016. EK, Kommunala arbetsgivarna, Akava och FTFC godkände avtalet direkt, medan FFC behövde en vecka tid innan centralorganisationen kunde godkänna förhandlingsresultat.

I det skedet var cirka 60 procent av FFC:s olika förbund för avtalet. Den siffran skulle stiga, även om det oftast trilskande transportfacket AKT höll sig utanför.

Enligt en snabbutredning av Finansministeriet sänkte det godkända konkurrenskraftsavtalet enhetskostnaderna för arbete med 3,7 procent. Det var mindre än de 5 procent regeringen hade som mål. Den allmänna bedömningen var ändå att det var realistiskt att nå högre då resultatet uppnåddes genom förhandlingar.

Statsminister Sipilä var mycket nöjd och han skrev i sin blogg i slutet

av februari att det var hans bästa dag som statsminister hittills. Det hade lönat sig med tio och en halv månaders envis armbrytning.

Turbulensen om de så kallade tvångslagarna hösten 2015 hade stora politiska konsekvenser. Det kom till uttryck i att opinionssiffrorna för SDP – som hade varit urusla sommaren 2015, bara drygt 13 procent – började klart stiga med flera procentenheter och i samma takt sjönk stödet för statsministerpartiet Centern.

Ändå är det skäl att tydligt framhålla att konkurrensavtalet inte blev någon renodlad konfliktfrågan mellan oppositionen och regeringen. Allt var inte så svartvitt.

Exempelvis utnyttjade regeringen SDP-riksdagsledamoten Lauri Ihalainens stora erfarenhet av arbetsmarknadsfrågor för att ro avtalet i hamn. I boken *Tulos tai ulos* skriver Risto Uimonen att den förra FFC-bossen Ihalainen ansåg att konkurrenskraftsavtalet var ännu mer betydande för den finländska samhällsekonomin än det avtal som förhandlades fram för att komma upp ur recessionen i början av 1990-talet.

En viktig kugge på den politiska sidan för att få till stånd konkurrenskraftsavtalet var dåvarande näringsminister Olli Rehn. I ett visst skede tog han över förhandlingsansvaret från regeringens sida så att statsministern kunde träda mera i bakgrunden.

Konkurrenskraftsavtalet blev, åtminstone tillsvidare, det sista centrala inkomstavtalet som godkändes i Finland. Redan då fanns det starka aktörer inom EK som motarbetade avtalet – hur underligt det än låter att EK motarbetar ett avtal som till den grad sänker arbetskraftskostnaderna som Kiky gjorde – eftersom EK hade satt som målsättning att frångå centrala avtal.

Det dröjde heller inte länge efter att Kiky-avtalet hade undertecknats innan Skogsindustrin meddelade att organisationen går ut från EK.

Efter att konkurrenskraftsavtalet hade fått ett brett godkännande var det lugnt på trepartsfronten en god tid framöver.

Det skulle ändå under valperioden bli en ny konfrontation mellan regeringen Sipilä och arbetsmarknadsorganisationerna som hotade urarta i en generalstrejk.

Denna gång handlade det om en mycket mindre fråga då regeringen utan att höra arbetsmarknadsparterna ville göra en lagändring som skulle underlätta uppsägningar i småföretag. Syftet med lagen var att sänka tröskeln för små arbetsgivare att sysselsätta, enligt logiken att man är

mer benägen att nyanställa om det är lättare att säga upp då tiderna åter blir sämre.

Arbetsmarknadsorganisationerna var mycket besvikna på Sipilä, eftersom de hade tolkat det som statsministerns löfte att regeringen inte skulle komma med nya åtgärder som försvagar arbetstagarnas ställning efter att alla hade satt namnet under konkurrenskraftsavtalet.

Den uppluckrade uppsägningslagen välkomnades däremot av Företagarna i Finland.

Också Svenska riksdagsgruppen stödde större flexibilitet för småföretagare. Åtgärder behövdes för att sänka tröskeln för nyanställningar. Realiteten var den att många små aktörer inte vågade nyanställa, för risken att belastas med en alltför stor personal då konjunkturerna blir sämre.

Parallellt med uppluckringen av uppsägningslagen drev regeringen också på sin aktivmodell – ett neutralt ord som blev nästan som en svordom – vilket ytterligare ansträngde regeringen Sipiläs relationer till arbetsmarknadsparterna.

Uppsägningslagen ledde sedan till en sällan skådad parlamentarisk piruett. Fackorganisationerna hotade i oktober 2018 i sista hand med generalstrejk om inte regeringen drar bort uppsägningslagen från beredningen.

Utan att backa, men för att få ett slut på dödläget, bestämde sig Sipilä för ge ett statsrådets meddelande om saken till riksdagen. Åtgärden överraskade alla inblandade.

Behandlingar av statsrådets meddelanden avslutas med en förtroendestämning om regeringen. På detta sätt lät statsministern mäta riksdagens förtroende för beredningen av uppsägningslagen. Det var det Sipilä ville. Om det blev ett ja så fortsätter beredningen, annars inte.

Svenska riksdagsgruppen var ganska så kritisk till statsministerns sätt att lösa frågan genom en förtroendestämning. Att tillgripa en sådan metod för att avgöra om en lagberedning alls ska bli av är långt från det normala.

Riksdagsgruppen för en livlig diskussion om saken på sitt gruppmöte den 11 oktober 2018. Mikaela Nylander tycker det är fel att statsministern gör riksdagen till en part i frågan. Hon säger att hon vägrar att ta ställning till substansfrågan nu, utan gör det sedan när själva lagförslaget kommer till riksdagen.

Vi sympatiserar säkert med de strävanden som regeringen har i ären-

det, men sättet som ärenden förs framåt är inte det bästa, konstaterar för sin del Thomas Blomqvist.

Mats Löfström säger att läget på arbetsmarknaden säger mycket om regeringen och facket gällande maktpolitik. Han stöder reformerna som förbereds men att få en generalstrejk är ett för högt pris att betala.

Statsministern bygger upp bilden så att man antingen backar upp parlamentarismen eller så backar man upp fackförbunden, analyserar Mats Nylund.

Anders Adlercreutz anser att förfarandet är tokigt eftersom riksdagen därmed tvingas ta ansvar för regeringens dåliga beredningar.

Det är klart att politiska vänstern och facket spelar ihop, säger Stefan Wallin. Därmed får varje knapptryckning en symbolisk betydelse. Jag kan anta att jag skulle rösta för lagstiftningen och därmed skulle jag även rösta för statsministerns förtroende, säger han på gruppmötet.

Medan Veronica Rehn-Kivi påminner om att man ju alltid kan rösta blankt.

Gruppmötet ajourneras den torsdagen eftersom statsministerns själv besöker gruppen för att förklara det uppkomna läget och sina egna bevekelsegrunder.

Efter Sipiläs besök uttrycker Anna-Maja Henriksson sin förvåning över att statsministern vill sätta sin regerings hela trovärdighet på denna fråga.

Den 17.10.2018 röstade riksdagen om regeringen Sipiläs förtroende. Regeringen vann omröstningen med siffrorna 101-73. Ingen från SFP röstade med oppositionen, utan i praktiken stödde SFP regeringens strävan att sänka anställningströskeln genom att luckra upp uppsägningslagen för små företag.

Nyanser kan spåras i Svenska riksdagsgruppens röstningsbeteende då fyra av gruppens ledamöter röstade ja och fem röstade blankt. Ja-rösterna kom från Mats Löfström, Mats Nylund, Stefan Wallin och Joakim Strand, medan de fem som röstade blankt var Anders Adlercreutz, Thomas Blomqvist, Anna-Maja Henriksson, Mikaela Nylander och Veronica Rehn-Kivi. Eva Biaudet var frånvarande.

Omröstningen ledde till att regeringen Sipilä, nu med riksdagsmajoritetens stöd, fortsatte beredningen av uppsägningslagen.

Innan uppsägningslagen i något avrundad form avläts, hade regeringen och arbetsmarknadsorganisationerna kommit överens om vissa upp-

mjukningar i den så kallade aktivmodellen. Detta gjorde att relationerna litet förbättrades.

Slutligen avlät regeringen sin proposition om uppsägningslagen i början av november 2018 och riksdagen godkände förändringen av arbetsavtalslagen 18.12.2018 med rösterna 102-72.

Också i denna omröstning splittrades Svenska riksdagsgruppens röster något. Sju av gruppens tio ledamöter röstade blankt, vilket i praktiken var ett stöd för regeringens strävan att sänka anställningströskeln för små arbetsgivare.

I utskottsbehandlingen i arbetslivs- och jämställdhetsutskottet hade Veronica Rehn-Kivi förenat sig med den övriga oppositionen och gått med i reservationen mot lagförslaget. Därför röstade hon nej i stora salen och fick med sig Eva Biaudet och Anna-Maja Henriksson.

I reservationen ifrågasätts lagändringens sysselsättande effekter. I den hänvisas också till flera expertutlåtanden som konstaterade att en uppluckring av uppsägningsbestämmelserna inte har någon betydande effekt på företagens vilja eller förmåga att avlöna nya personer.

Även om Svenska riksdagsgruppen konsekvent motsatte sig regeringen Sipiläs missriktade utbildningsnedskärningar, så kan man generellt säga att Sipiläs ansträngningar att minska på det stora underskottet i statsekonomin hade gruppens stöd.

Det här ledde ändå till många svåra avvägningar – inte minst i de beslut där man visste att den största nyttan fås av ett sakligt trepartssamarbete, som var något regeringen inte alltid lyckades med.

II

PROFILERING GENOM SKUGGBUDGET

Den främsta möjligheten att profilera sig som oppositionsparti är i samband med att varje oppositionsgrupp gör upp sin egen alternativa budget. Det här var något helt nytt för Svenska riksdagsgruppen. Den alternativa budgeten utarbetades som ett slags svar på regeringens budgetförslag.

Så fort den sittande regeringen ger ut sitt budgetförslag börjar ett intensivt arbete i varje oppositionsgrupp. Regeringens budgetförslag skärskådas och analyseras. Med hjälp av riksdagens utredningstjänst beräknas effekterna av egna alternativa åtgärder.

Trovärdighetsgraden när det gäller de alternativa budgetförslagen höjs märkbart av den roll riksdagens utredningstjänst spelar. Det handlar om en enhet med cirka tio ekonomister som utgående från de premisser oppositionspartierna lägger fram räknar ut de ekonomiska effekterna av olika samhällsåtgärder.

Med den alternativa budgeten – populärt kallad skuggbudget – erbjuds nu också SFP att ta fram en egen ekonomisk modell, utan att behöva kompromissa med andra.

Det öppnar stimulerande möjligheter, samtidigt är uppdraget svårt. Svenska riksdagsgruppen avstyr direkt möjligheten att bygga något drömslott. Utgångspunkten är entydigt att den alternativa budgeten ska vara trovärdig, vilket betyder att vår riksdagsgrupp väljer att hålla sig till samma strama utgiftsram som regeringen.

Det gör att svängrummet är litet, eftersom Sipiläs regering valt en nedskärande linje. För Svenska riksdagsgruppen handlar det om att göra de omprioriteringar som behövs för att kunna genomföra de satsningar i

samhällsekonomin som gruppen anser vara nödvändiga.

Att sätta ihop en skuggbudget är en krävande och tidsdryg uppgift, men riksdagsgruppens inledda samarbete med riksdagens utredningstjänst kom att bli mycket gott under hela oppositionsperioden. Riksdagens ekonomister ställde med nöje upp på planeringsmöten med medarbetarna på vårt gruppkansli. Och många var de utredningar som producerades.

Vad kom då att prägla Svenska riksdagsgruppens första alternativa budget hösten 2015?

Barn, bistånd och förnyat arbetsliv. Så rubricerade riksdagsgruppen sin första alternativa budget.

I det pressmeddelande som gick ut sammanfattar riksdagsgruppen sitt budskap så här: ”Vi måste satsa på våra barn. Vi måste se till att utbildningen fortfarande är Finlands trumfkort. Vårt land ska vara en ansvarig aktör internationellt. Vi ska ha ett samhälle som är tryggt för de äldre. Vi måste skapa goda förutsättningar för företagen att sysselsätta. Det ska alltid vara belönande att ta emot ett arbete.

Svenska riksdagsgruppen har byggt upp en alternativ budget som balanserar på samma slutsumma som regeringens budgetförslag, men med annorlunda prioriteringar.”

Riksdagsgruppen tar avstånd från Sipiläregeringens massiva nedskärningar i utvecklingsbiståndsbudgeten som sänker anslagen för det egentliga biståndet till skamlöst låga 0,35 procent av bnp 2016. Skuggbudgeten föreslår att biståndsnedskärningen på 330 miljoner euro i huvudsak återställs.

Genom att reservera 250 miljoner euro mer än regeringen för biståndet tryggas medborgarorganisationernas biståndsinsatser och bevaras Finlands andel av FN-biståndet till barn och kvinnor på tidigare nivå.

Delvis låter det sig göras genom att överföra det som reserverats för biståndskrediter till det egentliga biståndet.

Att återställa nivån ska finansieras bland annat genom att slopa regeringens sänkning av bilskatten och genom att avstå från friheten från överlåtelseskatt vid köp av första aktielägenhet. Det sistnämnda förslaget tedde sig något vågat, men var en markering för att SFP menar allvar i sin strävan att balansera ekonomin.

Svenska riksdagsgruppen vill också reformera tänkesättet i skattepolitiken. I skuggbudgeten gör SFP ett försök att lansera en skatteväxling. Det budskapet har dock svårt att ta skruv i den politiska debatten – kanske just för att den skatteväxling som gruppen föreslår är ganska försiktig. Efterklokt kan man kanske konstatera att ett radikalare utspel hade gynnat debatten bättre. En av målsättningarna med skuggbudgetar i riksdagen är att skapa debatt om alternativen till regeringspolitiken.

Grundtanken i SFP:s skatteväxling är en försiktig höjning av momsen. Det skapar utrymme för en generell sänkning av inkomstskatten. En höjning av momssatserna med 0,5 procentenheter drygar ut statskassan med ungefär fyrahundra miljoner euro.

Det skapar rum för en sänkning av inkomstskatten med en procentenhet i de tre lägsta skatteklasserna och en halv procentenhet i den högsta. I skuggbudgeten är de dynamiska effekterna av att man sänker skatten på lönearbete svåra att mäta. Utredningstjänsten saknar mätinstrument för de dynamiska effekterna. Det är ändå skäl att beakta dem i resonemanget.

Svenska riksdagsgruppens skatteväxling handlar alltså om lättnader och skärpningar i skattepolitiken som är socialt och ekonomiskt balanserade.

Skuggbudgeten säger ett rungande nej till regeringens planer på att begränsa den subjektiva dagvårdsrätten och att förstora gruppstorlekarna. Barn- och familjepolitiken kom att bli en central del i riksdagsgruppens följande skuggbudget. SFP utarbetade en egen modell till familjeledighetsreform, där också de ekonomiska förutsättningarna för en ambitiös modell (6+6+6) utreddes i detalj.

För att stärka utbildningens ställning föreslås att grundskolan får ett större grundbidrag och att nedfrysningen av universitetens och yrkeshögskolornas index återtas. Den sistnämnda åtgärden hörde till Sipiläregeringens mest impopulära åtgärder.

En viktig markering i skuggbudgeten är slopandet av den ologiska kopplingen mellan barnbidragets ensamförsörjartillägg och utkomststöd. Det är en åtgärd som stärker lågavlönade ensamförsörjares inkomst.

Svenska riksdagsgruppens första skuggbudget ville visa att det finns

alternativ i politiken. Trots att den finländska ekonomin i dag ger begränsat med svängrum, bör den ekonomiska utvecklingen styras av klara prioriteringar.

Med skuggbudgeten utmanas regeringen. Man påvisar att det går att föra en ansvarsfull ekonomisk politik utan omotiverat hårda ingrepp gällande utbildning, barnens framtid och välmående för de äldre. Finlands trovärdighet som aktiv nordisk och internationell aktör ska man inte heller pruta på.

Efter att ha publicerat den första alternativa budgeten kunde gruppen utveckla sitt arbetskoncept. Både processen och innehållet utvecklades. Den andra skuggbudgeten för 2017 som utarbetades hösten 2016 såg också layoutmässigt snyggare ut. Den stiliserades både med bilder och grafik.

Svenska riksdagsgruppens alternativa budget 2017 döptes till ”Ett bättre alternativ”. Gruppen körde med samma namn 2018, medan valperiodens sista skuggbudget 2019 fick namnet ”Vi kan bättre”.

Den största substansmässiga förbättringen från gruppens första skuggbudget till den andra var som sagt den utarbetade familjepolitiska helhetsmodellen.

Svenska Yles politiska redaktör Magnus Swanljung anser att SFP lyckades väl med att lansera sin familjeledighetsmodell.

– Det var ju mycket av SFP:s modell som både De gröna och Väns-terförbundet sedan anammade. En annan sak är att dessa tre partier i regeringsförhandlingarna 2019 inte fick helt igenom sin modell, säger Swanljung.

Om profileringen gick bra med familjereformen, så gick profileringen, enligt Swanljung, inte lika bra med utbildningspolitiken.

– I oppositionen kritiserade SFP särskilt Sipiläregeringens nedskärningar i utbildningen. Ändå var det nog mest De gröna och deras partiordförande Ville Niinistö som kunde casha in som utbildningsvänligt parti. Inte heller när det gällde den ekonomiska politiken lyckades SFP riktigt komma med utspel som skulle ha gått över nyhetströskeln, anser Swanljung.

Han tycker ändå att det gjorde gott för SFP att ta ut svängarna i op-
positionen – som motvikt till att i regeringsställning alltid vara påvligare

än påven själv.

Genomgående för samtliga SFP:s skuggbudgetar var att flytta tyngdpunkten för beskattningen från beskattning av arbete till beskattning av konsumtion.

Därför föreslog gruppen en skatteväxling som försiktigt höjer momsen och i gengäld sänker förvärvsinkomstskatten. Skattelättnaderna skulle genomföras med betoning på de lägsta inkomstklasserna.

SFP:s budgetalternativ höjer köpkraften mer än regeringens. En tydlig markering är att skatteåtgärderna inte får höja totalskattegraden.

En ny stark ingrediens i skuggbudgeten 2017 är det sysselsättningsprogram som riksdagsgruppen godkände på sitt sommarmöte i Borgå i augusti 2016. De tio punkterna för en förbättrad sysselsättning fick bra publicitet då de godkändes.

Det ledde också till en träff på statsministerresidenset Villa Bjälbo i april 2017. Där presenterade partiordförande Anna-Maja Henriksson och gruppordförande Stefan Wallin för Juha Sipilä SFP-gruppens recept för att förbättra sysselsättningen.

I sysselsättningspaketet efterlyser riksdagsgruppen verkliga förutsättningar för lokala avtal, ett nationellt program för arbetsvälmående, höjda inkomstgränser för studiestödet, samt slopad behovsprövning av utländsk arbetskraft och avlägsnandet av onödiga hinder för asylsökandes sysselsättning.

SFP lanserar också i sysselsättningspaketet en modell för att höja hushållsavdraget.

Noteras kan att SFP i den nuvarande regeringen varit det parti som drivit igenom en höjning av hushållsavdraget och höjda inkomstgränser för studiestödet. Markeringarna i skuggbudgeten har alltså burit frukt på sikt.

Hur skulle gruppen finansiera alla åtgärder i den alternativa budgeten? Det krävdes ju ordentliga balanseringsåtgärder om regeringens nedskärningar i utbildningen och biståndet skulle återställas, samt om man trovärdigt ville genomföra en ambitiös familjeledighetsmodell.

Det gjorde gruppen genom att halvera Sipiläregeringens satsningar på olika spetsprojekt, genom att sänka skatteåterbäringen till energiintensiva företag, genom att slopa regeringens bilskattesänkning, genom att minska på kommunernas uppgifter och en gallring av företagsstöden.

I åtgärdsarsenalen fanns också slopandet av skattefrihet för köp av

första bostad. Det var ett av de mera kontroversiella förslagen som säkerligen skulle ha stött på mycket kritik hos SFP:s många medelklassväljare. Det gav dock inte mindre än 95 miljoner i statskassan på årsnivå, vilket är en ansevärd summa i budgetekonomin. Omprioriteringar kräver åtgärder som även svider i det egna skinnet.

Mats Nylund, som under oppositionsperioden satt i finansutskottet, understryker att arbetet med skuggbudgeten var något gruppen gick in för på största allvar.

– Den var ju uppbyggd så att den kunde anpassas till budgetlagarna och att man skulle ha kunnat driva Finland utgående från den. Vår alternativa budget byggde inte in luftslott och orealism, vilket man inte kan säga om en del andra skuggbudgetar som jag har sett. Vi tog inte ut svängarna så långt som det skulle ha gått, säger han.

Nylund framhåller att oppositionspolitikerna ser olika ut om du är ett stort parti som på riktigt tävlar om makten och som kan ändra riktlinjen på Finlands politik eller om du är ett litet parti som ska vara med och dela på makten.

– Man kan inte agera på samma sätt med dessa två olika utgångspunkter. Vårt varumärke var trovärdigheten. Det skulle gå att motivera och hänvisa till alla våra förslag som vi hade i skuggbudgeten.

– Det tog kanske bort en möjlighet till rubrikstoff, men i stället fick vi nog erkänsla av ekonomiska journalister och av kolleger från de övriga partierna, både från regeringshåll och opposition, säger Nylund.

En snabbtitt på pressklippen efter att gruppen hade presenterat skuggbudgetförslagen visar att de ledande medierna återger de centrala elementen. I ljuset av det Helsingin Sanomat och Hufvudstadsbladet rapporterar lyckades riksdagsgruppen bra få fram sina tankar.

Helsingin Sanomat rubricerar (11.11.2015) ”Rkp: Työn verotus alas, korotus arvolisäveroön”, att SFP vill sänka skatten på arbete och i gengäld höja mervärdesskatten. Skatteväxlingen som SFP lyfter fram syns alltså direkt i rubriken.

HS skriver att SFP:s alternativa budget satsar mer än regeringen på utbildning och biståndsarbete, och vill återinföra kommunreformen i regeringens program.

Också HBL noterar synligt att SFP vill återuppväcka kommunreformen. Och därmed bygga vårdreformen på starka primärkommuner.

HBL konstaterar att det är för första gången SFP har gjort upp en

skuggbudget, efter årtionden i regeringen. Jämfört med regeringen är slutsumman densamma, och underskottet också. Partiet har ändå valt att lägga tillbaka största delen av de nedskärningar som berör bistånd, barn och utbildning, och satsar också på pensionärerna och en höjd flyktingkvot, skriver HBL (10.11.2015).

Intressant är att ett år senare, när SFP har levererat sin andra skuggbudget, rubricerar både HS och HBL på familjeledighetsreformen. Efter ett drygt år i opposition har SFP haft tid att precisera sin modell.

Helsingin Sanomat skriver att SFP är berett att satsa på en dyr familjeledighetsreform. Som underrubrik lyfter HS igen fram skatteväxlingen och skriver att SFP vill höja samtliga moms-satser med 0,5 procentenheter och därigenom finansiera en sänkning av inkomstskatten.

Finansutskottsmedlemmen Mats Nylund skulle ha varit beredd att lansera en mycket radikalare skatteväxling. Finansministeriets skatteavdelning hade tagit fram en modell med bara en enhetlig mervärdesskatt.

- Den modellen trodde jag hårt på. Det skulle ha varit en modell där du åstadkommer en förnuftig skatteväxling då du beskattar konsumtion, men du ökar samtidigt människors valmöjligheter. Skulle vi ha vågat sätta in den modellen i vår skuggbudget hade vi garanterat fått mycket kritik, men det hade varit rubrikstoff.

Nylund konstaterar att den radikalare modellen aldrig slog rot i riksdagsgruppen.

- Jag var inte tillräckligt bra på att marknadsföra den. Och inte kan jag förstås svära på att den skulle ha varit bra, men jag trodde hårt på den. Kalkylen var att man skulle ha landat på en moms på 18,75 procent om man hade slopat momsens tre olika nivåer. Fastän man med denna modell skulle ha varit tvungen att kompensera mediciner och mat för låginkomsttagare, hade det blivit en hel del utöver det att fördela, säger Nylund.

I stället enades gruppen om en försiktigare skatteväxling, som ovan har beskrivits.

Eftersom låginkomsttagare i regel förlorar på en växling som betyder högre konsumtionsskatt och lägre skatt på lönerna jobbade riksdagsgruppen hårt tillsammans med riksdagens utredningstjänst för att kompensera en sådan effekt. Riksdagsgruppens uttalade linje var att åtgärderna inte får fördjupa löneklyftorna, utan totaleffekten bör vara neutral.

Riksdagsgruppen satsade primärt på tre större helheter som stärkte

låginkomsttagarnas ställning och neutraliserade skatteväxlingens effekter på inkomstfördelningen.

För det första innehöll den alternativa budgeten flera åtgärder som förbättrade ensamförsörjarnas situation. För det andra höjdes studiestödet till samma nivå som det var före Sipiläregeringens nedskärning. För det tredje innebar skuggbudgeten att man frångick indexfrysningen av folkpensionerna, en riktad åtgärd som höjde de lägsta pensionerna.

Eftersom SFP hade en modell för att höja de lägsta pensionerna i sin skuggbudget, var det inte särskilt svårt för partiet att i följande regeringsprogram sympatisera med SDP-ledaren Antti Rinnes löfte om ett pensionslyft för dem som har de lägsta pensionerna.

Eva Biaudet säger att SFP är tvunget att se samhället brett.

– Det gör att det inte alltid är så klatschigt när vi kommer med våra förslag. Så var det när vi under oppositionstiden utarbetade våra alternativa budgetar. Å andra sidan fick de beröm för att de var trovärdiga.

– Vår litenhet skyddar oss mot populismen. Vi kan inte serva bara en grupp i samhället, säger Biaudet.

Man kan förstås alltid vara av olika åsikt om det meningsfulla med att varje oppositionsgrupp varje höst gör sin egen alternativa budget. Det som ändå märkbart ökar de alternativa budgetarnas relevans är att ekonomisterna på riksdagens utredningstjänst bidrar med ett slutomdöme om varje riksdagsgrupps skuggbudgetförslag.

Uträkningarna om effekterna av SFP-skuggbudgetens reformer är ett 40-sidigt kompendium. Där finns uträknat reformernas inverkan på inkomstfördelningen och effekterna slås ut på olika befolkningsgrupper. Dessa uppgifter visar att SFP lyckades i sin föresats att agera socialt rättvist.

Samma slutomdöme visar också att SFP:s skuggbudget innehåller flera sysselsättande reformer jämfört med regeringens budgetförslag. Genom en simulatormetod kunde uppskattas att SFP:s sista skuggbudget under valperioden ökade de sysselsattas antal med 3000 personer mera än vad regeringen mäktade med i sitt eget budgetförslag.

Ingen markant stor skillnad, men budskapet är ändå klart: Även utan de svåråtkomliga dynamiska effekterna pekar SFP:s alternativ helt åt rätt håll.

I 2

DET STORA SLAGET OM VASA CENTRALSJUKHUS

Den enskilt största frågan för SFP under oppositionsperioden var kampen om fullskalig jour för Vasa centralsjukhus.

Kampen om Vasa centralsjukhus går också över nyhetströskeln i Sverige. Svenska Dagbladet, Dagens Nyheter och Aftonbladet skriver om ”jourreformen med språklig sprängkraft” och befarar att den kan bli ett bakslag för svenskan.

Var fulljournen i Vasa det pris som SFP fick betala för att hamna utanför regeringen, frågade sig många. En journalistisk bedömare, som ser på saken från en viss distans, är beredd att lyfta jourfrågan som en väsentlig sak som symboliserar betydelsen av SFP:s regeringsmedverkan. Med SFP utanför regeringen sker detta. 2019 då SFP återinträder i regeringen korrigeras beslutet och Vasa får till slut sin fullskaliga jour.

Framstod Vasafulljournen rent av som alltför stor sett ur en svenskspråkig nyländsk väljares perspektiv? Nej, är den nyländska riksdagsledamoten Thomas Blomqvists entydiga svar.

– Det var nog en enormt viktig svensk fråga. Det handlade inte bara om att man sympatiserade med Österbotten, utan frågan blev ett prejudikat för svenskans ställning i landet. Det är viktigt att göra den här utskiljningen; frågan var av principiellt stor betydelse, inte bara regionalt viktig, säger Blomqvist.

Han säger sig ändå kunna förstå att i riksdagsvalet 2019 upplevde många väljare i södra Finland att Vasafrågan blev alltför dominant i SFP:s profil.

– Här i västra Nyland fanns nog en klar förståelse för varför Vasa cen-

tralsjukhus var en viktig fråga för riksdagen, men däremot hade folk svårt att begripa varför riksdagen inte kunde engageras för Raseborgs sjukhus som också var hotat. Bakgrunden är att HNS (Helsingfors och Nylands sjukvårdsdistrikt) bestämmer suveränt vad sjukhusdistriktet gör med sina sjukhus och att det inte gick för riksdagen att göra något i den frågan, men ett sådant faktum är kanske svårt att förstå, säger Blomqvist.

Hela riksdagsgruppen och särskilt förstås gruppens tre ledamöter från Österbotten – Anna-Maja Henriksson, Joakim Strand och Mats Nylund – gjorde ett enormt arbete för att hindra regeringen att fatta ett sådant beslut som inte skulle ge fulljour för Vasas sjukhus.

Ändå var det Veronica Rehn-Kivi från Grankulla som kom att bli den främsta aktören i riksdagen för Vasas centralsjukhus. Det var hon som var Svenska riksdagsgruppens medlem i social- och hälsovårdsutskottet som ansvarade för behandlingen.

Tack vare hennes goda spelöga i utskottet kom ärendet upp i plenum ännu en sista gång under valperioden – i mars 2019 under de sista veckorna före riksdagsvalet.

Denna uppmärksammade behandling och extremt jämna omröstning om medborgarinitiativet för fulljour för Vasas centralsjukhus resulterade i en enhällig kläm om att nästa regering ännu ska se över frågan. Själva medborgarinitiativet för fulljour förlorade i omröstningen 92–91, men klämman accepterades enhälligt.

Denna kläm i bagaget och SDP-ledaren Antti Rinnes löfte om att han fixar saken ifall Socialdemokraterna efter valet är statsministerparti gjorde att Vasas sjukhus hade vunnit kampen.

Men det krävdes många turer med flera motgångar på vägen och stor uthållighet innan det målet kunde nås.

Hellre än en lång kronologisk genomgång väljer jag här att fokusera på de mest dramatiska stunderna i riksdagen i den utdragna behandlingen av Vasas fulljour.

Det är måndag kväll den 12 december 2016. Riksdagen har sammanträtt till ett extra måndagsplenum för att hinna behandla några brådskande budgetlagar. Bland dem finns lagen om jourförordningen – den första biten av Sipiläregeringens stora social- och hälsovårdsreform.

Budgetlagarnas första behandling måste vara klar innan riksdagen kan godkänna hela budgeten, vilket sedan vanligt sker under sista veckan

före julpausen.

Riksdagsledamöterna från olika håll i landet har under måndagens lopp rest till huvudstaden för att delta i måndagsplenumet. Det har också Mats Nylund gjort och han har tagit flyget från Vasa ned till Helsingfors. Under den knappa timslånga flygresan har han skrivit det tal han senare den dagen ska hålla. Han är upprörd. Det är ord och inga visor om regeringens hållning till Vasa centralsjukhus jourstatus.

Det ska visa sig att Nylund under sin politiska bana aldrig – före eller efter – skulle få så mycket uppmärksamhet för något som han sagt i riksdagen. Nylunds brandtal för de språkliga rättigheterna och Vasa centralsjukhus jourstatus blir en aldrig tidigare skådad hit. Hans fanclub i Österbotten trycker upp T-tröjor med nyckelfrasen: Hur täcks ni, bästa regering? Hur i hela fridens namn täcks ni? Och jo, ni täcks!

Nylunds nyckelfras saknar inte bitande ironi. Frasen anspelar på Timo Soinis välkända uttryck från sannfinländarnas oppositionsår.

Man kan säga historiskt sett att videoklipppet från hans tal blev en av de största finlandssvenska videoframgångarna. Den hade tusentals tittare och gav upphov till rubriker i bland annat Aftonbladet i Sverige.

Innan Nylund kom åt att hålla talet får han länge hålla det i fickan. Det visar sig nämligen att behandlingen av jourförordningen kommer åt att börja först efter klockan tio på kvällen. På dagordningen är behandlingen av hälso- och sjukvårdslagen först nummer 42 på listan. Måndagens plenum har många ärenden på listan och plenum börjar klockan 14 på eftermiddagen.

Under hela kvällen är det tjockt med folk i cafeterian i Sibelius-Akademien. Riksdagsledamöter, medarbetare och journalister sitter kring borden och väntar på att ärendena ska avancera i plenisalen. Det är helt klart att nervositeten i regeringsleden gäller behandlingen av lagen om jourförordningen som kommer upp först sent på kvällen.

Tidigare samma dag hade social- och hälsovårdsutskottet godkänt sitt lagbetänkande med knappaste möjliga siffror. Regeringsblocket höll fast, med rösterna 8 mot 7, att Vasa centralsjukhus ska bli utan fullskalig jour. Detta, trots att grundlagsutskottet i sitt utlåtande tydligt förspåkat en lösning med fullskalig jour också för Vasa. De grundläggande språkliga rättigheterna tryggas bäst så, slog grundlagsutskottet fast i sitt utlåtande.

Alla oppositionsgrupper backar enhälligt upp modellen 12+1 som

skulle ha inneburit fulljour också för Vasa. Denna kväll är oppositionen beredd med händer och tänder att i plenum försvara denna linje, som har stark resonans i grundlagsutskottet, men som inte duger för regeringspartierna. I bakgrunden spökar regeringskrisen i november 2015 då regeringspartierna kom överens om att fulljournsjukhusen i landet inte skulle bli fler än tolv.

Den strama budgettidtabellen gör att regeringsblocket måste vara på sin vakt så att inte oppositionspartierna utnyttjar läget och fördröjer behandlingen av lagförslaget. Regeringspartiernas ledamöter är alla kommanderade att vara mangrant på plats hela kvällen i riksdagen. Detta, för att rösta ned oppositionspartiernas eventuella bordläggningsförslag.

De har all orsak att vara alerta och det visar sig finnas belägg för deras misstänksamhet. Svenska riksdagsgruppen och SDP har i det tysta bestämt att föreslå bordläggning av ärendet till februari då riksdagen återupptagit plenumarbetet efter julpausen. De gröna, Vänsterförbundet och KD är fullt med på noterna.

Och inte nog med det. Taktiken för kvällen och natten läggs upp så att om bordläggningsförslaget förlorar så tar oppositionen fram sitt sista kort och föreslår att lagen om jourförordningen remitteras tillbaka till grundlagsutskottet. Ett skäligt krav är ju att grundlagsutskottet kommer åt att granska om social- och hälsovårdsutskottets färska lagbetänkande verkligen uppfyller grundlagsutskottets utlåtande, som ju gick i en annan riktning.

Det fanns med andra ord många skäl till nervositet hos regeringspartierna som inte hade råd med några förseningar. Den första behandlingen av budgetlagen borde vara avklubbad och godkänd senast följande dag.

Det betydde att ministrar lika väl som vanliga riksdagsledamöter hängde vid kaféborden och väntade på att behandlingen äntligen skulle komma igång. Nyckelpolitiker från regeringspartierna går omkring mellan borden och gör sitt bästa för att luska fram om oppositionen kommer att driva fram några omröstningar sent på kvällen.

Oppositionspartierna tänker inte avslöja sina planer. Därför har regeringspartierna ingen annan råd än att vänta och se hur behandlingen ska gestalta sig när man äntligen sent på kvällen kommer fram till dagens heta potatis.

Flera journalister rapporterar live eller uppdaterar sina artiklar under

kvällens gång. En viktig svensk röst, FNB/SPT-redaktören Heidi Hakala väljer att sitta vid ett av kaféborden mitt i händelsernas centrum. Hon uppdaterar sina rapporter under kvällens lopp.

Klockan 22.58 trycker hon ut en uppdaterad version där hon citerar Mats Nylund:

– I dag skriver Finland historia och en mycket, mycket ledsam sådan. Finland går från att vara rättsstat med grundlagsskydd för minoriteter till en enkelspårig och brutal majoritetsdiktatur, säger Mats Nylund (SFP), som starkt kritiserar att regeringen inte beaktat de hundratals utlåtanden om reformen som gjorts till Vasamodellens fördel.

75 minuter tidigare har behandlingen inletts med att social- och hälsovårdsutskottets ordförande Tuula Haatainen (SDP) presenterade utskottets betänkande för riksdagen. Hon gjorde det först utförligt på svenska. Det är en markering för den svenskspråkiga befolkningen.

Alla visste ju att det nu handlade om de språkliga rättigheterna i Finlands enda genuint tvåspråkiga landskap. I landskapet Österbotten har ungefär 50 procent av invånarna svenska som modersmål.

Efter Haatainen går i tur och ordning Anneli Kiljunen (SDP), Outi Alanko-Kahiluoto (Gröna), Hanna Sarkkinen (VF) och läkarledamoten från Centern Niilo Keränen och håller sina anföranden i debatten.

Anneli Kiljunen ifrågasätter främst att lagen om jourförordningen avancerar utan att man vet hur det stora vårdreformpaketet ser ut. Alanko-Kahiluoto och Sarkkinen tar upp olika aspekter på lagförslaget. Båda kritiserar starkt att Vasa inte får fulljourstatus. Keränen medger att social- och hälsovårdsutskottet inte lyckats lösa språkfrågan speciellt snyggt och att det kommer att bli krävande för Seinäjoki att erbjuda service på svenska. Han ser ändå även fördelar med lösningen.

Det gör däremot inte följande talare, Mats Nylund – allt annat. Nu äntligen kl. 22.16 får han hålla sitt skrivna tal. Låt oss citera det från plenumprotokollet:

”När man tar i bruk aldrig tidigare prövad lagstiftning, i synnerhet när det gäller grundrättigheter, borde både lagberedning, utlåtanderunda och riksdagsbehandling vara grundlig. Men vad gör regeringspartiernas medlemmar i social- och hälsovårdsutskottet? Jo, först röstar de ner ett förslag om en saklig behandlingstid och sedan röstar de ner ett förslag om att få höra justitieministeriets sakkunniga på språklagstiftning. I dag har de röstat ner förslaget om fulljour till Vasa som hade löst problemet

med de grundlagsenliga rättigheterna och sedan har de röstat ner ett förslag om att som minimiåtgärd åtminstone begära ett kompletterande utlåtande från grundlagsutskottet.

Det handlar om grundlagsenliga rättigheter. Hur täcks ni? Hur i hela fridens namn täcks ni? Och jo, ni täcks!

Herr talman! I sådana här stunder skulle man förvänta sig ledarskap från regeringspartiernas ordförande. Grundlagsutskottet sade vad som var den bästa lösningen, fulljour också till Vasa. Den främsta tjänstemannen för hela social- och hälsovårdsreformen, Tuomas Pöysti, sade rakt ut att det här inte är en dyrare lösning. Men inget stöd för landets svenskspråkiga minoritet hörs från statsminister Juha Sipilä, inget stöd hörs från finansminister Petteri Orpo och inget stöd hörs från utrikesminister Timo Soini. Var är statsmännen? Var är den ledare som borde ha satt ner foten och sagt att nu räcker det, en ledare som hade sagt att billig regionalpolitik aldrig får gå före grundlagsenliga rättigheter. Den ledaren finns inte i denna regering. Jag beklagar det djupt.

Ni har i dag trampat på mig och mina rättigheter som svenskspråkig finländare. Ni har trampat på min föräldrageneration och på mina barn. Finland är mitt fosterland. Min farfar och min morfar kämpade också för fosterlandets självständighet i kriget. Vi kräver ingenting extra, vi vill bara ha vår rätt.

Ledamot Rehn-Kivi kommer senare att framföra svenska riksdagsgruppens reservation till lagförslaget. Eftersom det inte finns några planer för hur de språkliga rättigheterna ska förverkligas i Seinäjoki så vill vi ge regeringen tid att verkställa sådana planer. Därför föreslår jag att ärendet bordläggs till det plenum som hålls 7.2.2017. — Tack.”

Efter Nylund var det Anna-Maja Henrikssons tur. Också hon använde sig av exceptionellt tunga formuleringar.

”Vi är alla lika inför lagen — åtminstone borde det vara så. Vi har alla samma grundrättigheter — åtminstone borde det vara så. Vårt land ska snart fylla 100 år. Vi ska tillsammans, yhdessä, fira 100 år av självständighet.

Regeringens agerande i dag och de senaste dagarna får mig ändå att tänka till. Vad är det för ett land jag bor i? Vilket är det fosterland där jag och mina föräldrar och mina barn är födda? Varför vill inte regeringen ta till sig den lösning vad gäller framtidens sjukhusstruktur som skulle vara den optimala sett ur hela befolkningens intressen, som skulle garantera

att landets svenskspråkiga befolkning för lång tid framöver skulle kunna känna trygghet i sin vardag, och också uppleva att vi är lika värda i beslutsfattarnas ögon.

Nu väljer regeringen att med händer och tänder stå fast vid 12 fulljournsjukhus och väljer samtidigt att tvinga sjukhuset i Seinäjoki att till väsentliga delar bli tvåspråkigt. Alla vet vi i den här salen att det är oerhört viktigt då vi är sjuka och svaga att vi får tala vårt modersmål, att vi kan lita på att bli förstådda, att den som läser vår patientjournal förstår vad det står i journalen.

Hade regeringen haft en äkta omsorg om att nå ett rättvist beslut så hade det sett annorlunda ut. Då hade vi inte suttit här i kväll alla nu, den här tiden, när klockan är över tio på kvällen. Då hade vi också varit mycket gladare. Vi hade kunnat gå ut härifrån och vara stolta över att vi klarar av att ta också svåra beslut tillsammans. Nu är situationen tyvärr en annan.

Det är som man skulle befinna sig i en direktsänd Kafka-aktig reality-tv-serie som man hoppas är en mardröm, men som dessvärre händer här och nu.”

Följande på talarlistan var framlidna riksdagsledamoten Maarit Feldt-Ranta, då Finlands svenska socialdemokraters ordförande. Hon började med att understödja Mats Nylunds bordläggningsförslag. Hon underströk att grundläggande rättigheter inte är någon åsiktsfråga.

”Jag förenar mig med dem som här har yttrat sin oro och sagt att de inte accepterar och godkänner att Finlands riksdag på det här sättet ämnar trampa ner på de grundläggande rättigheter som vi tillsammans och våra tidigare generationer har valt att befästa i grundlagen.

Grundläggande rättigheter, också de språkliga rättigheterna, är inte en åsiktsfråga. Endera finns grundrättigheterna eller så finns de inte. 2009–2010 försökte den dåvarande regeringen trampa över de språkliga rättigheterna. Då handlade det om förvaltning. Nu talar vi om liv och död och människornas rätt att få vård på sitt modersmål. Då slog grundlagsutskottet fast att alla finländare bör behandlas på lika villkor och att om det finns två eller flera alternativ så bör riksdagen föredra det alternativet som på ett bättre sätt tryggar de språkliga rättigheterna. Grundlagsutskottet slog också fast att det måste göras en ordentlig konsekvensbedömning innan man ändrar på det här. Enligt min uppfattning uppfylls inga av de här tre kriterierna som grundlagsutskottet tidigare

har slagit fast.”

Efter Feldt-Rantas inlägg har klockan hunnit bli 22.45. Vice talman Arto Satonen (Saml) konstaterar att det finns ett understött förslag om bordläggning. Det betyder att plenum ska hålla en kort paus och sedan rösta om bordläggningen.

Enligt riksdagens arbetsordning tar man enbart ställning till tidpunkten för bordläggning. Nylund understödd av Feldt-Ranta har föreslagit bordläggning till den 7 februari – att ärendet skulle återupptas först efter julpausen och inte alls skulle godkännas som budgetlag nu. I praktiken skulle en sådan lång bordläggning ha strött grus i regeringsmaskineriet.

I den korta diskussionen om bordläggning gör regeringsblocket därför ett väntat motförslag. Hannakaisa Heikkinen (C) understödd av Sari Sarkomaa (Saml) föreslår bordläggning till nästa plenum – vilket i praktiken betyder att behandlingen fortsätter genast på ett nytt plenum som sammankallas ännu före midnatt.

Det är nu alla som hållit sig vakna och närvarande i riksdagen, eller är nära i faggorna, alarmeras till plenisalen för votering. Regeringsleden håller i omröstningen och Heikkinens bordläggningsförslag vinner över Nylunds med rösterna 61 mot 44. Under dygnets sena timme har över hundra ledamöter hållits kvar, men borta var ändå 94 ledamöter – 61 av dem från regeringsleden och 33 från oppositionsblocket.

Det betyder att efter en kort paus ska dagens tredje plenum börja för att slutföra debatten om jourförordningen. Det sker kl. 23.46 och den första som får ordet är Thomas Blomqvist. Han uttrycker sin stora besvikelse över regeringspartierna Centern och Samlingspartiet.

”Det känns inte bra. På ett rent personligt plan tycker jag att det här är ett frontalangrepp mot de svenskspråkiga i landet, mot de svenskspråkigas rättigheter. Den smällen kan jag säkert ta, men jag tycker det är betydligt värre att Finlands andra nationalspråk svenskan och de svenskspråkigas möjlighet att ens i teorin få service på lika grunder på det här sättet håller på att urholkas.

Jag är orolig och besviken och jag är speciellt besviken, måste jag erkänna, på Centern och Samlingspartiet vars samhällssyn jag i flera frågor åtminstone tidigare kunnat dela. Och i min naivitet hade jag trott att Centern och Samlingspartiet skulle se till att de svenskspråkigas grundlagsenliga rättigheter och allmänt respekten för grundlagens anda och bokstav skulle bestå. I dag är jag besviken, bestört och bedrövad.”

Nära midnatt undrar Li Andersson (VF) om regeringen alls inser vad den gör.

”Jag undrar också om man inom regeringen förstår varför det här förslaget har väckt så mycket känslor bland den svenskspråkiga befolkningen i Finland. Orsaken är att det är en signal om att regeringen tydligen inte förstår vikten av att trygga de grundläggande språkliga rättigheterna. Det är en signal om att regeringen inte har ett reellt intresse av praktiska lösningar som också tryggar de språkliga rättigheterna i praktiken, inte bara på pappret.

Framför allt är det en signal om att regeringen inte förstår hur viktigt det är att få service på sitt eget modersmål när det gäller tjänster som handlar om just liv eller död eller om ens hälsa, att det är då som man verkligen måste ha möjlighet att lita på att det går att få grundläggande service på det språk man talar som sitt modersmål. I det här avseendet är det här betänkandet en stor besvikelse eller en tragedi, vilket många ledamöter i sina egna talturer har uttryckt.”

Sedan några minuter över tolv är det Joakim Strands tur. Han har i tidigare debatter haft många inlägg där han radat upp argument efter argument för fullskalig jour i Vasa. Nu inleder han med besk ironi. Det är tydligen en hjärtesak för många att försvaga Vasaregionens energikluster och Österbottens exportkust då det fortfarande är så mycket folk kvar i salen, säger Strand och fortsätter:

”Bästa talman! När man själv eller en nära anhörig i värsta fall håller på att mista livet ska man inte behöva vänta på eller över huvud taget kommunicera via en tolk. Man väljer här helt kallt att försätta hundratusen svenskspråkiga medborgare i en totalt omänsklig situation. Möjligheten att i praktiken kunna bli förstörd på sitt eget språk vid akuta sjukdomsfall borde inte kunna berövas människor i dagens Finland.

Här har sagts mycket gott som jag inte kommer att upprepa, men det är också fel mot den i alla flesta fall enspråkigt finska personalen i Östermyra att tvinga dem att ta ansvar för akut sjuka svenskösterbottningar. Inte skulle heller jag vilja sköta akut sjuka tyskar trots att jag har studerat tyska och kan prepositionerna utantill.”

Utän att orda desto mer kommer Strand med förslaget att lagförslaget remitteras på nytt till grundlagsutskottet. Han får understöd av Merja Mäkisalo-Ropponen (SDP).

Vice talman Mauri Pekkarinen, som tagit över klubban, gör en snabb

bedömning att en omröstning nu efter midnatt är alltför riskabel då leden har glesnat under den sena timmen. Han väljer därför att avbryta behandlingen av ärendet, vilket en talman efter eget omdöme alltid har rätt att göra.

Det betyder i praktiken att voteringen om att sända frågan till grundlagsutskottet blir av först följande morgon. Det innebär även att första behandlingen av lagförslaget och den tillhörande debatten slutförs först följande dag som är luciadagen den 13 december.

Följande morgon förkastas Strands förslag om att återremittera ärendet till grundlagsutskottet med rösterna 94-65. Kampen började vara förlorad – för denna gång, måste man tillägga.

Också i ärendets andra behandling tre dagar senare röstades klämmor och förslaget att förkasta hela lagförslaget ner med regeringsblockets parlamentariska majoritet.

Anna-Maja Henriksson säger i en intervju för boken att behandlingen av fulljouren för Vasa centralsjukhus kulminerade för första gången under det sena nattliga plenum som slutade på småtimmarna den 13 december 2016.

– Före det hade ”showen” med omsorgsminister Juha Rehula (C), som inte ville tumma på regeringens beslut att inte ge Vasa fulljour, pågått redan en längre tid, säger hon.

Regeringen hade konstant motsatt sig grundlagsutskottets markeringar. Henriksson, som själv var medlem i grundlagsutskottet, minns särskilt behandlingen i grundlagsutskottet som föregick plenumbehandlingen 13.12. Grundlagsutskottet hade kallats till möte klockan nio på morgonen den 7 december, dagen efter självständighetsdagen, ”vilket för min del nog lade sordin på självständighetsfirandet”.

– Det blev en process utan like i grundlagsutskottet. Jag har inte rätt att referera detaljerna från möten, men det handlade om ett intensivt möte med flera förhandlingspauser. Grundlagsutskottets utlåtande blev ett klart ställningstagande för att en 12+1-lösning i jourfrågan på bästa sätt tryggar medborgarnas grundläggande språkliga rättigheter, säger Henriksson.

– Att plenum sedan röstade ned SFP:s förslag – om att grundlagsutskottet ännu borde bedöma om social- och hälsovårdsutskottets betänkande uppfyller grundlagsutskottets utlåtande – blev kanske den mest dramatiska omröstningen under mitt politiska liv. Jag var helt

knäckt, säger hon.

Henriksson säger att hennes tillit till vårt demokratiska system som tryggar de medborgerliga rättigheterna fick sig en allvarlig törn.

– Jag kommer aldrig att glömma känslan jag hade efter behandlingen. Jag kände mig djupt kränkt, inte bara å Vasa centralsjukhus vägnar, utan å hela Svenskfinlands vägnar. Medborgarnas språkliga rättigheter negligerades – det hade aldrig skett så flagrant tidigare, vare sig före eller efter.

– Och detta på grund av att man internt i regeringen Sipilä, troligen utgående från Samlingspartiets krav, hade slagit fast att det enbart skulle finnas 12 så kallade fulljoursjukhus i landet. En siffra som blev viktigare än de grundläggande språkliga rättigheterna, säger Henriksson.

Den ovan beskrivna dramatiska riksdagsbehandlingen var bara en etapp i långköraren om Vasa centralsjukhus. Beslutet var konfliktladdat och dök upp flera gånger under valperioden.

I sin pamflett om Sipiläregeringens behandling av svenska frågor – utgiven 2017 av tankesmedjan Agenda – ger journalisten Anne Suominen en mycket överskådlig bild av allt vad konflikten handlade om.

Upptakten till konflikten skedde i samband med regeringskrisen i början av november 2015. Det var då Samlingspartiet och Centern var på kollisionskurs gällande den landskapsförvaltning som skulle ligga till grund för vårdreformen.

Beslutet att sjukhusen med omfattande jour ska vara uttryckligen 12 fattades i november 2015 under regeringens krisförhandlingar. Kompromissen blev att Centern fick sina 18 landskap, medan Samlingspartiet fick igenom sitt krav på valfrihet, som skulle ha betytt omfattade privatiseringsåtgärder.

Ett halvt år senare kommer beslutet om vilka de 12 sjukhusen är. Farhågan besannades att tvåspråkiga Vasa centralsjukhus inte finns med på listan.

Beslutet att Vasa centralsjukhus inte är med bland de 12 som ska få omfattande jour leder omedelbart till protester som eskalerar till sällan skådat omfång. Det handlar inte bara om svenskan utan också om centralisering och demokrati och om synen på landskapet Österbottens framtid.

Kommunerna i Vasa sjukvårdsdistrikt köper Helsingin Sanomats första sida för att lyfta fram kravet på omfattande jour vid VCS och en

manifestation för sjukhuset på Vasa torg den 8 oktober samlar 10 000 deltagare.

Bland talarna finns Vasanejdens företagare och medborgarorganisationerna har en bred uppslutning. Alla riksdagspartier är företrädde och bland talarna finns också ordföranden för riksdagens grundlagsutskott Annika Lapintie (VF).

Anne Suominen sammanfattar substansen i grundlagsbehandlingen så här:

Då riksdagsbehandlingen inleds ställs frågan om de språkliga rättigheterna och grundlagen på sin spets. Grundlagens 122 § är entydig: *"När förvaltningen organiseras skall en indelning i sinsemellan förenliga områden eftersträvas så att den finsk- och svenskspråkiga befolkningens möjligheter att erhålla tjänster på det egna språket tillgodoses enligt lika grunder."*

Grundlagsutskottet har tillämpat paragrafen i flera repriser tidigare och i det sammanhanget slagit fast följande tolkning: *"Om det är möjligt att fastställa en administrativt fungerande områdesindelning på flera alternativa sätt, kräver skyldigheten att tillgodose de grundläggande fri- och rättigheterna att det alternativ väljs som bäst tillgodoser de grundläggande språkliga rättigheterna."*

Tolkningen spikades första gången 2009 i samband med beslutet om Karlebyns orientering i den regionförvaltningsreform som gjordes då. Den upprepades vid behandlingen av den förra regeringens förslag till social- och hälsovårdsreform, som föll i grundlagsutskottet 2014.

Men i motiveringarna till det lagförslag som regeringen nu ger till riksdagen har synen ändrats och dessutom ges en bild av att grundlagsutskottet skulle ha sagt tvärtom. Enligt propositionen är lagstiftaren inte skyldig att ta det alternativ som är bäst för svenskan *"om det efter avvägning mellan olika grundläggande fri- och rättigheter finns konstitutionellt godtagbara skäl till att välja en annan lösningsmodell"*.

Skrivningen i grundlagsutskottet 2016 väcker högljudda protester. Svenska Finlands Folkting hänvisar till ett utlåtande av professorn i förvaltningsrätt Olli Mäenpää, där han säger att det inte är möjligt att i lagberedningen ge administrativ ändamålsenlighet och ekonomiska aspekter lika mycket eller mera vikt än vad man ger de grundläggande rättigheterna.

Den avgörande behandlingen i grundlagsutskottet dagen efter självständighetsdagen 2016 blir tuff. Grundlagsutskottet måste spika sitt ut-

låtande till social- och hälsovårdsutskottet senast nu för att tidtabellen ska hålla. Utskottet underkänner enhälligt regeringens lagförslag, det tryggar inte de språkliga rättigheterna.

Grundlagsutskottet stannar för att Social- och hälsovårdsministeriets nya siffror i kombination med argumenteringen i lagförslaget betyder att Seinäjoki är bättre än Vasa då man ser till servicebehov, tillgång till tjänster och patientsäkerhet. Det innebär att det av grundlagen inte följer någon skyldighet att ge de språkliga rättigheterna exklusivt avgörande vikt på bekostnad av andra fri- och rättigheter.

Men, anser utskottet, det är klart att Vasa centralsjukhus skulle tillgodose den svenskspråkiga befolkningens språkliga rättigheter bättre än regeringens modell: *"Att antalet sjukvårdsdistrikt ska vara just tolv motiveras i propositionen inte sakligt med annat än en hänvisning till regeringens riktlinjer för social- och hälsovårds- och landskapsreformen. Den bästa lösningen för att tillgodose de språkliga rättigheterna enligt 17 § i grundlagen är enligt utskottet därför att en enhet för omfattande jour placeras i såväl Vasa sjukvårdsdistrikt som Södra Österbottens sjukvårdsdistrikt."* Det nästbästa alternativet är enligt utskottet att sjukhuset i Seinäjoki åläggs lagfäst skyldighet att ge vård också på svenska. Beslutet i utskottet är enhälligt.

Direktören för Vasa sjukvårdsdistrikt Göran Honga ondgör sig över att grundlagsutskottet till följd av sitt utlåtande drar ett streck över den gamla tolkningen av 122 § om att det finns en skyldighet att alltid välja det bästa alternativet för svenskan. Nu uppstår också misstanken om att utskottet har vilseletts till förmån för Seinäjoki i Social- och hälsovårdsministeriets tilläggsutredning. Siffrorna som ministeriet har gett anses vara tendentiösa.

Under veckoslutet listar chefsöverläkaren vid Vasa centralsjukhus Auvo Rauhala felen i en promemoria på åtta sidor som han skickar till presidenten, justitiekanslern, politiker och tjänstemän.

I social- och hälsovårdsutskottet ställs ett förslag om att kalla in chefsöverläkaren Rauhala för att höra honom om siffrorna men det röstas ned med knappaste möjliga majoritet.

Därefter beslutar utskottet, med en rösts övervikt, att säga nej till omfattande jour också för Vasa och i stället ta grundlagsutskottets nästbästa alternativ. Lagen kompletteras med en skrivning om sjukhuset i Seinäjoki: *"I syfte att trygga de språkliga rättigheterna ska Södra Österbottens sjukvårdsdistrikt ordna jour på finska och svenska så att patienterna blir be-*

tjänade på det språk de väljer.” Därefter förkastas ännu ett förslag om att grundlagsutskottet ska få behandla frågan på nytt eftersom ministeriets tilläggsutredning med ifrågasatta siffror sannolikt har påverkat dess ståndpunkt.

Samtidigt skriver statsminister Juha Sipilä, som inte nämnvärt har deltagit i riksdagsdebatten, en insändare i Vasabladet och Pohjalainen. Han säger sig förstå oron i regionen men försäkrar att reformen varken får eller kan försämra möjligheterna till service på svenska. Han understryker att regeringen ska följa upp hur de språkliga rättigheterna förverkligas och att man, helt enligt riksdagens beslut, vidtar åtgärder om det behövs.

Sipiläs agerande här är ganska typiskt för honom. Han säger uppriktigt att han vill ta risken om försämrad svensk service på allvar. Men samtidigt ser han inte kopplingen till regeringens beslut att neka fullskalig jour för Vasa centralsjukhus. Det är ju uttryckligen på grund av det beslutet som svenskans ställning allvarligt försvagas.

Att statsministerpartiet vägrar att gå med på en vettig kompromiss – att ge både Seinäjoki och Vasa fulljour (12+1) – påverkades ju förstås också av att Samlingspartiet ursprungligen ville ha betydligt färre landskap och sjukhus med fulljour. Också därför är det no go för att utöka fulljournsjukhusen från spikade tolv.

Nu går kampen om Vasa centralsjukhus också över nyhetströskeln i Sverige. Aftonbladet, Dagens Nyheter och Svenska Dagbladet skriver om ”jourreformen med språklig sprängkraft” och befarar att den kan bli ett bakslag för svenskan.

Presidenten stadfäster den nya lagen strax före nyår, men gör ett sällsynt uttalande till protokollet. Efter att ha uppmanats av den exceptionellt starka medborgaropinionen i Österbotten att gripa in väljer president Sauli Niinistö att göra det.

Litet inom parentes sagt så gör presidenten innan lagen stadfästs något som inte är helt ovanligt för honom. Han kontaktar betrodda politiska ledarskribenter – i detta fall i Svenskfinland – och ber om råd. Eller åtminstone vill presidenten försäkra sig om att han uppfattat alla nyanser i den komplexa sjukhusfrågan rätt. Exempelvis är numera pensionerade Stig Nygård på Vasabladet och Susanna Ginman på HBL namn som presidenten i sådana lägen litar på.

I samband med att lagen stadfästs understryker presidenten att de språkliga rättigheterna är en laglighetsfråga och konstaterar att skriv-

ningen om svenskan följer grundlagen.

Sedan ger presidenten mycket entydig vägledning för det fortsatta arbetet: *"Avsikten är att bestämmelser om tillämpningen av lagen ska utfärdas genom förordningar, varvid såväl den som utfärdar förordningarna som de som verkställer dem har tjänsteansvar för att de språkliga rättigheterna också tillgodoses i praktiken. I detta fall innebär det enligt min uppfattning att jourtjänster kan överföras från Vasa till Seinäjoki endast om det vid överförandet råder säkerhet om att patienterna får dessa tjänster på finska eller svenska enligt eget val."*

Det är en högst anmärkningsvärd och tydlig markering av presidenten.

Social- och hälsovårdsminister Juha Rehula säger att det tar månader innan man vet hur servicen på svenska ska ordnas i praktiken vid Seinäjoki centralsjukhus. I väntan på beskedet startar styrelseordföranden för Vasa sjukvårdsdistrikt Hans Franz och hälsovårdsfackets huvudförtroendeman vid VCS Kim Berg ett medborgarinitiativ för att få riksdagen att ändra sitt beslut. Det spräcker 50 000-gränsen på bara några veckor och det betyder att riksdagen får behandla frågan om omfattande jour i Vasa en gång till.

Då medborgarinitiativet går till remissdebatt i riksdagen i slutet av maj lyser ministerbåset emellertid tomt. Det väcker kritik och behandlingen skjuts fram tills åtminstone ansvariga omsorgsministern Juha Rehula är på plats.

I början av juni remitteras initiativet sedan till social- och hälsovårdsutskottet. Där blir det liggande i väntan på att regeringen Sipiläs slutliga vårdreformförslag ska behandlas.

Men bara fem veckor före riksdagsvalet kastar statsminister Sipilä in handduken och han lämnar in sin regerings avskedsansökan för att vårdreformshelheten har gått på grund.

Då får riksdagsledamot Veronica Rehn-Kivi en snilleblixt och passar på att aktualisera medborgarinitiativet under de få veckor som är kvar av valperioden. Medborgarinitiativet ska nu kunna behandlas självständigt då social- och hälsovårdsreformen hade begravts.

Ett momentum uppstår då landet saknar en politisk regering och styrs av en expeditoinsminister.

Låt oss backa litet för att höra hur Rehn-Kivi i efterskott ser på arbetet under oppositionsperioden i social- och hälsovårdsutskottet.

I egenskap av medlem i social- och hälsovårdsutskottet var Veronica

Rehn-Kivi i nyckelposition i behandlingen av jourfrågan och Vasa. Detta substansutskott ägnade också många hundratals mötestimmar till att behandla hela den stora vårdreformen.

- Sammanhållningen i oppositionsblocket i social- och hälsovårdsutskottet var superstark. Arbetsgemenskapen i utskottet var faktiskt rent av starkare än med den egna gruppen – och särskilt var den mycket starkare än vad gemenskapen är mellan regeringsgrupperna i utskottet nu, säger Rehn-Kivi i en intervju för boken.

Hon berättar att hennes plats i utskottet var att sitta ”litet inklämd” mellan Krista Kiuru (SDP) och Sari Sarkomaa (Saml).

- Först var Tuula Haatainen (SDP) utskottsordförande, sedan Krista Kiuru, då Haatainen hade blivit vice talman. Krista började med foten i paket och drickande sin vana trogen Pepsi Light. Vet inte hur många Pepsi Light som gick åt, småler Rehn-Kivi.

Utskottsmötena kunde vara långa och utskottet höll ofta förhandlingspauser. I förhandlingspauserna kom oppositionsblocket med Kiuru i spetsen överens om hur man skulle agera och vem som skulle säga vad och när.

- När det gällde vårdreformen var det många gånger så att medlemmarna från regeringsgrupperna satt som på nålar då vi med sakkunnigas hjälp tog upp berättigad kritik mot reformen. Exempelvis när jag hävdade att barnrådgivningen är en så pass grundläggande service att den borde hållas som en offentlig tjänst. Då jag fick stöd av en centermedlem i utskottet som var läkare, läxades han upp ordentligt av Sarkomaa eller någon annan från regeringsblocket.

Rehn-Kivi säger att det kom tydliga reaktioner från regeringshåll när Sipiläregeringens vårdreform gick på grund.

- Samlingspartisterna var nöjda för att de slapp landskapen, medan centerledamöterna var lättade för att vården därmed inte privatiserades till den grad som Samlingspartiet krävde. Det fanns en tydlig klivenhet och det framgick klart att hela vårdreformförslaget var uppbyggt som en massiv kompromiss.

Beträffande medborgarinitiativet för fullskalig jour i Vasa hade utskottet tidigt bestämt att det behandlas i samband med hela det stora vårdpaketet.

- Det betydde att jag alltid då vårdreformen behandlades i utskottet och vi hade experthöranden kunde fråga de sakkunniga om fulljouren i

Vasa. Varje gång var experternas svar att 12+1 skulle vara den bästa lösningen, vilket ju också var grundlagsutskottets bedömning. På det sättet kom jag åt att påverka, även om vi aldrig fick med det i lagtextens paragrafer, säger Rehn-Kivi.

Hennes möjlighet att påverka på riktigt kom då Sipiläs regering hade avgått med bara fem veckor kvar av valperioden.

– Utskottet hade behandlat alla andra medborgarinitiativ, men då påminde jag om att medborgarinitiativet för fulljournen i Vasa var obehandlat. Det var egentligen Jocke Strand som hade frågat mig om medborgarinitiativet hade förfallit. Det gav mig snilleblixten, säger Rehn-Kivi.

– Alla i utskottet ansåg att samtliga medborgarinitiativ bör behandlas färdigt under valperioden. Inte ens Samlingspartiet förstod att förfäktat något annat. Offentligt hade Centerns olikänkare Pekka Puska stött Vasa, men han tvingades av gruppen att utebli från voteringen i utskottet. I plenum hörde han ändå till dem som röstade för mitt förslag som förlorade med minsta möjliga marginal 92–91.

Hela oppositionen, också Sannfinländarna, röstade för att medborgarinitiativet skulle godkännas. Från regeringspartierna röstade förutom Puska även Vesa-Matti Saarakkala (Blå), vasaledamoten Susanna Koski (Saml), Anne Louhelainen (Blå) och Jussi Niinistö (Blå) för Rehn-Kivis förslag.

Noteras kan att Emma Kari (De gröna) av misstag tryckte slarvigt på röstningsknappen så att hon registrerades som frånvarande och hennes partikollega Ozan Yanar var ute på riksdagstrappan och tog emot en klimatdelegation. Båda två var liksom hela övriga oppositionen för Vasa. Om man vill vara efterklok, så med deras röster hade medborgarinitiativet vunnit.

– Det kändes ändå helt wow att en del från regeringspartierna – som inte mera behövde ta regeringshänsyn – valde att i den sista omröstningen backa upp fulljournen för Vasa. Det var också viktigt att det i det vinnande förslaget, som var ett nej till medborgarinitiativet, ändå fanns en kläm som förutsatte att riksdagen skulle återkomma till Vasabeslutet under nästa valperiod.

– Den formuleringen visade sig vara viktig i regeringsförhandlingarna som följde. Där fick jag faktiskt anstränga mig för att få med den miljon som Vasabeslutet kostade, säger Rehn-Kivi.

Efter en lång och utdragen kamp föll alltså frågan framåt under val-

periodens sista veckor. Allt var upplagt för att den fullskaliga jouren för Vasa centralsjukhus skulle fixas in i den nya regeringens regeringsprogram. Vilket också noggsamt skedde.

Man kan fråga sig hur klokt det var av regeringen Sipilä att så envist mot en kompakt folkopinion i Österbotten säga nej till fullskalig jour i Vasa.

– Det var dumdrigt, medger Timo Soini nu i efterskott. Han har alltid styrts av starka folkyttringar och populistiska strömningar. Han låter förstå att för Sannfinländarnas del handlade det inte om någon principfråga.

Men med facit på hand är det skäl att gå tillbaka till den första allvarliga regeringskrisen i november 2015. Det var då antalet landskap slogs fast och att antalet sjukhus med fullskalig jour inte skulle vara fler än tolv.

Det var därför varken Centern eller Samlingspartiet ville höra talas om förslag som inneburit 12+1, oavsett vad grundlagsutskottet, sunt förnuft och rimlighet hade stipulerat.

13

SIPILÄS BERÖMDA U-SVÄNG SATTE STOPP FÖR NYSTART

En regeringsperiod på fyra år innehåller förstås också kriser av olika slag. Krislägen skapar alltid rubriker och naturligtvis spekulationer om hur framtiden ska se ut.

Två gånger under valperioden diskuterades det i offentligheten om SFP, tillsammans med KD, skulle gå in och ersätta något av de stora partierna – Samlingspartiet eller Sannfinländarna – i regeringen.

Sipiläregeringens första kris – då statsministern hotade med att gå till presidenten redan i november 2015 för att Samlingspartiet inte ville godta Centerns krav på 18 landskap som bas för vårdreformen – ter sig i historiens ljus som ganska episodisk jämfört med det stora politiska drama som utspelades ett och ett halvt år senare i juni 2017.

Nu handlar det om partikongressen i början av juni 2017 då Sannfinländarna valde Jussi Halla-aho till sin nya ordförande. Vilka konsekvenser skulle det få? Svaret kom snabbt: Direkt efter partikongressen sprack partiet.

Precis som i november 2015 spekulerades det friskt om statsminister Sipilä nu seriöst skulle sträva efter att byta regeringskoalition. Sipilä gjorde inte mycket för att dölja att ett alternativ för honom var att inbjuda de mindre partierna – SFP och KD – för att bilda ett nytt borgerligt regeringsblock – denna gång utan Sannfinländarna. Risken med den basen var att den parlamentariska majoriteten skulle ha blivit mycket knapp.

Under de några högst dramatiska dygnet i juni 2017 såg det i alla fall ut

som om Juha Sipilä och Petteri Orpo skulle ha behövt SFP och KD för att få parlamentarisk majoritet. Det gav en god förhandlingsposition för SFP – partiet skulle i en sådan regeringsbas ha blivit tungan på vågen. Dessutom kändes tanken inte heller helt fel att ersätta Sannfinländarna. Samtidigt kunde partiet gärna axla rollen att få den ganska impopulära Sipiläregeringen på en bättre bog.

Vi vet alla hur det gick och efter diverse svängar var de Soinitrogna utbrytarna beredda att fortsätta som tredje part i den tidigare koalitionen.

Gemensamt för båda regeringskriserna var att initiativet till ommöbleringar i regeringen kom från statsministerns sida. Exempelvis från SFP:s sida fanns det inte orsak – inte heller ens någon större motivation – att vara aktiv i frågan. Men det gällde naturligtvis att vara beredd och väl förberedd ifall en ny politisk situation på allvar skulle uppstå.

Kännetecknande för statsminister Sipilä var att alltid ha alternativ till hands om regeringssamarbetet skulle köra på grund.

Under denna Sipiläregeringens andra existenskras – försommaren 2017 – var läget ett helt annorlunda än vid krisen med landskapsmodellen i november 2015. Utgångspunkten som fanns på allas läppar var att Sannfinländarna flyger ut om Jussi Halla-aho väljs till ordförande.

Det finns skäl att ta några steg eller tidsmässigt gå några dygn tillbaka i tiden för att beskriva och ens litet greppa det dramatiska händelseförloppet.

Sannfinländarna hade sin epokgörande partikongress, lördag-söndag 10–11.6.2017 i Jyväskylä. De därpå följande dagarna måndagen den 12 juni och tisdagen den 13 juni hade 20 riksdagsledamöter från Sannfinländarna brutit sig ut från sitt parti och bildat en ny riksdagsgrupp Nytt Alternativ (Uusi Vaihtoehto) som senare skulle sortera under partinamnet Blå Framtid (Sininen Tulevaisuus).

Som sagt så kändes tanken att träda in för att ersätta Sannfinländarna i regeringsbasen politiskt helt intressant för SFP.

I juni 2017 fanns dessutom en allmän trötthet på Sipiläs regering och framför allt liberala väljare hade sett med fasa på Sannfinländarnas inflytande på regeringspolitiken.

Det var alltså på inget sätt en motbudande tanke för SFP att i detta läge förhandla om ett regeringsinträde. Förstås på villkor som betydde en rejäl kursändring – en kursändring som i exempelvis människorätts-

frågor, invandrarfrågor och i EU-hållningen delvis skulle ske automatiskt i och med Sannfinländarnas utträde.

En regeringsbas med fyra partier – Centern, Samlingspartiet, SFP och KD – skulle dessutom ge en vågmästarroll för Svenska riksdagsgruppen.

Det är klart att SFP i ett sådant här läge gjorde interna förberedelser för att på kort tid kastas in i regeringsförhandlingar. Det interna PM som existerar visar att SFP och Svenska riksdagsgruppen inte skulle sälja sig billigt.

Grupppordförande Stefan Wallin – han hade efterträtt Henriksson som grupppordförande då hon i juni 2016 valts till partiordförande efter Haglund – säger att det var ungefär tre veckor innan Sannfinländarna skulle hålla sin kongress i Jyväskylä som ledarskrået i SFP kom till slutsatsen att det gäller att bereda sig på förändringar. Eftersom sannolikheten att Halla-aho skulle väljas till partiordförande var stor skulle detta ha konsekvenser för regeringen.

– Det ledde till att vår grupp på medarbetarnivå började förbereda ett programpapper för eventuella regeringsförhandlingar. Oförberedd kunde man åtminstone inte vara, oavsett om några sådana förhandlingar alls skulle bli aktuella.

Att det på riktigt handlade om ett politiskt mycket ovisst läge bekräftas av att Samlingspartiet i ungefär en månads tid – under hela maj månad – på tjänstemannanivå hade förberett sig på att regelrätta regeringsförhandlingar skulle starta till följd av Sannfinländarnas ordförandeval.

– Okej, Halla-aho blev vald, men fortsättningen blev sedan något som ingen kunde föreställa sig. Sannfinländarna tog sig regler från cellbiologin och började föröka sig genom delning, skämtar Wallin.

Wallin rekapitulerar dygnet innan detta hände.

– Efter junilördagen då Halla-aho valdes kontaktades jag av min grupppordförandekollega från Samlingspartiet, Kalle Jokinen, på söndagen. Han ville höra om vår färdighet att diskutera en regeringsmedverkan. Jag svarade honom att vi är beredda att diskutera, men inte med det här programmet. Mitt besked var alltså att regeringsprogrammet måste omförhandlas om SFP ska vara med.

– Det säger sig självt att om Sannfinländarna gör sorti från regeringen

och SFP går in i stället så ska programmet städas upp på flera punkter. Via en uppstädning av programmet såg vi det som en god möjlighet att gå in och ge den ganska så impopulära Sipiläregeringen en nystart. Som vi vet så blev händelseförloppet ett helt annat, konstaterar Stefan Wallin.

Journalisten Lauri Nurmis bedömning är att statsminister Sipilä utnyttjade SFP då han höll partiet i beredskapsläge för eventuella regeringförhandlingar. Enligt Nurmi behövdes SFP i en plan B också för att plan A inte skulle avslöjas – nämligen att 20 ledamöter från den sannfinländska riksdagsgruppen skulle bryta sig ut och bilda en ny riksdagsgrupp som skulle fortsätta i regeringen i stället för utdrivna Sannfinländarna.

Lauri Nurmi hade gjort sig ryktbar som journalist genom att redan en vecka innan Sannfinländarna höll sin partikongress förutse att det planerades ett stort utträde ur Sannfinländarnas riksdagsgrupp om Halla-aho valdes. Det var häpnadsväckande att så mycket av Nurmis ”profetia” besannades.

De inblandade politikerna – regeringens tre ledande män Sipilä, Orpo och Soini – har dock bestämt avvisat att det skulle ha handlat om en planlagd manöver.

På måndagen (12.6) hade nyvalda Halla-aho träffat Juha Sipilä och Petteri Orpo. Efter samtalet meddelar Sipilä och Orpo omkring kl. 14.30 på Twitter att regeringssamarbete med Halla-aho är otänkbart.

När meddelandet kom sitter både SFP:s partiordförande Anna-Maja Henriksson och redaktör Lauri Nurmi på presidentens Gullrandasamtal.

– Ett föredrag med nobelpristagaren Bengt Holmström hade just börjat när meddelandet kom. Jag stiger direkt upp från min plats och går till Henrikssons bord för att få den första kommentaren. Hon har också sett tweeten och säger att SFP är öppet för förhandlingar om det kommer en sådan situation.

Det här berättar Lauri Nurmi som i sin bok om Sannfinländarnas splittring *Perussuomalaisten hajoamisen historia* (Into Kustannus 2017) har ett kapitel som han har rubricerat att Henriksson blev lurad (”Höynäytetty Henriksson ja Sipilän lentonäytös”). Också Henriksson själv har beskrivit de dramatiska politiska junidagarna som direkt tagna ur ett avsnitt från den politiska satir-tv-serien *House of Cards*.

– Med facit på hand anser jag att SFP blev utnyttjat av Sipilä och Orpo

som på måndagen den 12 juni meddelade att regeringssamarbete med Halla-aho är otänkbart. Då det begav sig visste nämligen ingen att Sipilä föregående kväll hade haft besök av Soinis statssekreterare Samuli Virtanen, som avlägsnade sig från Villa Bjälbo i bilens bagagelucka för att inte bli upptäckt av någon journalist, säger Lauri Nurmi.

Nurmi fick nys om den osannolika – men sanna – incidenten med färden i bakluckan först på hösten flera månader senare.

Den söndagskvällen på statsministerresidenset hade Samuli Virtanen inget annat ärende till statsministern än en lägesrapport om att det var många – ett tjugotal – i den sannfinländska riksdagsgruppen som tog avstånd från Sannfinländarnas nya ordförande Jussi Halla-aho och partiets nya ledning.

– Enligt min mening utnyttjades Henriksson – Sipilä behövde hålla Henriksson varm för eventuella regeringsförhandlingar för att den egentliga planen inte skulle avslöjas, resonerar Nurmi.

Journalisten Lauri Nurmis teori är nämligen att det fanns ett manuskript för hela förloppet, vilket de ledande regeringspolitikerna Sipilä, Orpo och Soini konsekvent har förnekat.

När jag talar med Soinis förra statssekreterare Samuli Virtanen – en av de centrala arkitekterna till utbrytaroperationen – förnekar han bestämt att det skulle ha varit en förhandsplanerad manöver. Tvärt om skedde allt mycket snabbt dygnet efter valet av Halla-aho på den tumultartade partikongressen i Jyväskylä.

Att det handlade om snabba beslut i realtid visar också att de Soinitrogna först hade tänkt gå annorlunda tillväga, men ändrade sig under måndagsdygnet.

– Då jag fått audiens hos statsminister Sipilä på söndag kväll för att rapportera om läget, berättade jag för statsministern att en majoritet i den sannfinländska riksdagsgruppen inte stöder Halla-aho och Sannfinländarnas nya ledning. Tanken var att denna fraktion, som hade en knapp majoritet i riksdagsgruppen, skulle rösta ut Halla-ahos människor från riksdagsgruppen. Statsministern förhöll sig ganska skeptisk till en sådan manöver – hur något sådant skulle kunna genomföras i praktiken. Efter att ha diskuterat saken vidare i vår egen krets kom vi till att det är bäst att ändra på tillvägagångssättet. På ett möte följande dag på måndagen enades vi om att vi i stället bryter oss ut från Sannfinländarnas riksdagsgrupp och bildar en egen riksdagsgrupp, vilket också skedde på

tisdagen, säger Samuli Virtanen.

Mest motbjudande var det ändrade tillvägagångssättet för Timo Soini. För honom handlade det alltså om att han bröt sig ut från det parti som han själv hade varit med om att grunda. Bara några dagar tidigare hade han sagt att något sådant kommer han aldrig att göra.

Vad tänker Anna-Maja Henriksson nu med ett längre perspektiv på händelsen som hon då beskrev som ett avsnitt ur tv-serien House of Cards? Hon säger att hon minsann blev konfunderad av händelseförloppet, men känner inte igen resonemanget att hon skulle ha blivit lurad.

– Det var onekligen en sanslös dag den där blåsigt regniga måndagen som presidentens Gullrandasamtal hölls. Jag var där i egenskap av partiordförande, men alla partiledare var ju inte där på grund av den pågående regeringskrisen.

– På statsministerns residens i Helsingfors hade partiledarna Sipilä och Orpo fört samtal med nyvalda partiledaren Jussi Halla-aho. Och jag kommer bra ihåg då deras meddelande gick ut att de inte kan tänka sig regeringssamarbete med Halla-aho. En hel svärm med journalister omringade mig direkt på Gullranda.

De ville veta hur SFP nu ställer sig till eventuella regeringsförhandlingar.

– Vad annat kunde jag svara än att vi är öppna för förhandlingar om det kommer en sådan situation.

– Det som sedan hände efter det och att de sannfinländska utbrytarna kunde hitta en lösning för fortsatt regeringsmedverkan var något som ingen kunde fatta då – fastän det sedan skedde under dramatiska former redan följande dag. Det handlade alltså om att Timo Soini gick ut ur det parti som han själv hade grundat och grundade ett nytt parti.

Anna-Maja Henriksson minns hur hon på Gullranda såg Soini sittande avsides på en parkbänk, han talade länge i telefon. Det finns pressbilder som också har dokumenterat den ensamma mannen på parkbänken.

– Jag minns också den känsla jag hade när jag såg honom sittande där ensam. I det ögonblicket tyckte jag faktiskt litet synd om honom. Men efteråt har jag konstaterat för mig själv: tyck aldrig synd om en populist, säger Henriksson med ett skratt.

– Det var när det gick upp för mig vad Soinis samtal hade handlat om som jag började jämföra hela deras operation med manuskriptet till den

politiska satirserien House of Cards. Det var ju helt makalöst!

Hur personligt arg blev du när du märkte vad som var på gång? Hur påverkade händelseförloppet din relation till statsminister Sipilä?

– Min relation till statsministern hade före det varit varken särskilt varm eller kylig. Vi hade ju flera duster om Vasa centralsjukhus bakom oss. Men man kunde beteckna den som saklig.

Henriksson och Sipilä hade samtalat i telefon på söndag kväll. Det var efter att SFP:s partikongress hade avslutats i Helsingfors och följande dags Gullrandasamtal.

– Han ville säga att om det skulle bli regeringsförhandlingar skulle det vara bra att vi börjar tänka i de banorna och prioritera vilka frågor som skulle vara viktiga för oss. Inte visste han då ännu exakt hur det skulle gå, men jag fick den känslan att Soini hade någon lösningsmodell på gång och att han hade Sipiläs klara stöd.

– Men då allt sedan gick som det gick vet jag inte om jag ens hann bli riktigt besviken. Jag minns nämligen inte att jag skulle ha blivit särskilt upprörd. Någonstans innerst inne tvivlade jag på att det skulle bli nya regeringsförhandlingar.

– Min reaktion var att det gick som det gick och vad kunde man annat vänta sig av det här gänget. Men även om det inte var någon direkt invit till regeringsförhandlingar, uppskattade jag nog att statsministern ringde mig på söndag kväll, säger Henriksson.

Andra journalister, som var med på Gullranda då nyheten kom att Halla-ahos parti var otänkbart som regeringsparti, säger att man såg på Henrikssons första reaktion att hon kanske innerst inne tvivlade på en regeringslösning inkluderande SFP.

Vi vet alla hur det gick. På tisdagen vid lunchtid tågade tjugo sannfinländska riksdagsledamöter under dramatiska former till Sannfinländarnas grupprum som då fanns i riksdagsbibliotekets lokaler. De begärde avsked från gruppen och meddelade att de grundat en ny riksdagsgrupp ”Uusi Vaihtoehto”, som var beredd att fortsätta i regeringen.

Samtidigt satt statsministern vid spakarna i sitt privatplan på väg till Åbo och Nådendal för att lämna in regeringens begäran om avsked till president Niinistö som fanns på Gullranda.

Sipilä och hans närmaste medarbetare Riina Nevamäki kom aldrig fram till Gullranda. Efter moget övervägande då de hade fått veta vad som skett i Helsingfors gjorde Sipilä en teatralisk U-sväng på bilfärden

från flygfältet i Åbo till Nådendal. Centern hade kollat med några författningsexperter att de formella avskedspapperen inte behövdes lämnas in, då det fortfarande fanns tre partier med parlamentarisk majoritet som ville fortsätta regeringssamarbetet.

Som skribent vill jag ännu backa litet tillbaka, delge en egen upplevelse bara något dygn innan den sannfinländska kongressen började. Statsminister Sipilä hade bjudit in alla dåvarande oppositionsgrupper till en sedvanlig sommarfest på Villa Bjälbo – det hör till att statsministern bjuder in först regeringspartierna och sedan oppositionsgrupperna på en kväll till statsministerns residens.

Vädret var vackert och stämningen var god. Statsministern var en generös värd och programmet var trevligt. Hans personliga intresse var att också kulstötningstävlingen kunde genomföras på Villa Bjälbos gårdsplan med så många kvinnliga och manliga ledamöter som möjligt i kulringen.

Det var ändå helt uppenbart att statsminister Sipilä kände en viss nervositet inför det sannfinländska ordförandevallet som skulle ske bara något dygn senare. Senare på kvällen då bjudningen på Villa Bjälbo led mot sitt slut, gjorde Sipilä ingen hemlighet för oppositionspartierna att han befarade ändringar i regeringsbasen om Jussi Halla-aho skulle väljas till att efterträda Timo Soini som Sannfinländarnas partiordförande. I litet skämtsamt, men samtidigt allvarligt, ton uppmanade han oppositionsledarna att hålla telefonerna på under det instundande partidagsveckoslutet. Också den varma försommarkvällen på Villa Bjälbo bekräftade Sipilä sin pragmatiska läggning – om ett parti visar sig bli omöjligt, finns det skäl att ersätta det med ett annat. För honom var det alltid viktigt att det finns alternativ.

Samma veckoslut som Sannfinländarna hade sin partikongress i Jyväskylä hade SFP sin partidag i Helsingfors. Då bekräftades att statsministern var aktiv genast efter att valresultatet på Sannfinländarnas kongress i Jyväskylä var klart.

SFP:s ordförande Anna-Maja Henriksson fick på söndagen ett samtal av statsministern – ett samtal som hon inte kunde ta direkt eftersom hon som ordförande för partidagen höll på att avsluta mötet.

Direkt efter att partidagen hade avslutats ringde Henriksson tillbaka

till Sipilä. Hon har beskrivit det samtal som fördes, inte direkt som en invit, men att statsministern ville försäkra sig om att också SFP skulle vara förberett på de närmaste dagarna som skulle betyda förändringar i regeringspolitiken av något slag.

Följande dag, måndag – som vi har beskrivit ovan – var landets hela politiska elit samlad på Gullranda. Utom regeringens centrala duo statsminister Sipilä och finansminister Orpo som måste fokusera på regeringens framtid som stod på spel.

Utåt sett förstärktes förväntningen om en fortsatt borgerlig regering, men utan Sannfinländarna. I stället skulle SFP och KD inviteras till regeringsförhandlingar och samarbete med de två stora, Centern och Samlingspartiet.

Samtidigt som också vår medarbetarstab i Helsingfors i febril takt förberedde sig genom att formulera SFP:s krav för att gå med i en regering, fanns det en stor osäkerhet i luften. Ingen kunde ännu på måndagen ana vad som var på gång.

Statsminister Sipilä hade på statsministerns utfrågningstimme för Yle på söndagen meddelat att han har reserverat tre dagar – söndag, måndag och tisdag – för att gå igenom regeringsläget. Mera tid behövdes inte, ansåg han, vilket tydde på att hans intresse att gå igenom programfrågor verkade vara ganska begränsat. Fanns det ett färdigt manus för hur allt skulle lösas?

Vi vet att måndagen och tisdagen blev två av de mest dramatiska och överraskande dagarna i vår politiska närhistoria.

Det är inte min sak här att gå igenom händelseloppet i detalj, det som ledde till att 20 ledamöter – däribland ex-partiledaren Timo Soini och alla andra partiets ministrar – bröt sig ut från den sannfinländska riksdagsgruppen och bildade en ny riksdagsgrupp.

Som en kuriositet kan jag berätta att bara en timme innan det skedde genom en storstilad marsch till riksdagsbiblioteket – där Sannfinländarna hade sitt temporära grupprum under Riksdagshusets renovering – hade jag haft ärende till den närliggande R-kiosken på Nervandersgatan. Då plingade det i min telefon. Det var min socialdemokratiska kollega som gratulerade mig och min riksdagsgrupp för att vi var ett regeringsparti igen! Så säker var man i initierade politiska kretsar på att SFP och

KD skulle ersätta Sannfinländarna i regeringen.

Jag valde att svara på textmeddelandet med ett ”lugna puckar, låt oss nu se först...”.

Bara en timme senare tågar de tjugo utbrytarna från Sannfinländarnas grupp och deklarerar att de är beredda att fortsätta bära sitt regeringsansvar.

Nu vänds ljuskäglan mot statsministern – vad gör han i det läget? Han höll på att ta plats vid spakarna i sitt privatplan och tillsammans med sin ledande specialmedarbetare Rina Nevamäki flyga till Åbo för att besöka presidenten på Gullranda. I vilket ärende, undrade många. Det var inte många som visste.

Direkt efter knapptryckningen vid plenum kl. 14 skulle vår riksdagsgrupp samlas till ett extra möte. Vi hade listat våra centrala krav om det skulle bli aktuellt med regeringsförhandlingar. Nu skulle riksdagsgruppen få säga sitt om upplägget.

Mitt problem som generalsekreterare för gruppen var att jag helst före vårt extra gruppmöte ville få det bekräftat om statsministern verkligen skulle lämna regeringens avsked hos presidenten. Det extra gruppmötet blev ju onödigt om det var så att Sipilä inte alls tänker lämna in regeringens avskedsansökan. Det enda man visste säkert var att privatflyget till Åbo och Gullranda hade lyft.

Med fart sökte jag mig till aulan utanför plenisalen för att söka någon bättre invigd som kunde ge mig säkrare information. Den första som jag möter är Centerns viceordförande Antti Kurvinen. Jag frågar honom om det säkert är så att Sipilä kommer att begära regeringens avsked hos presidenten. Jo, jo, nickar han och skyndar vidare. Nästa som jag kolliderar med är Centerns dåvarande partisekreterare Jouni Ovaska – han verkar uppriktigt litet osäker och konfunderad.

Samtidigt går justitieminister Antti Häkkinen med sin medarbetare Lauri Koskentausta in mot plenisalen. Vi frågar dem, en justitieminister borde ju veta, föreslår Ovaska. Jag vänder mig till medarbetaren och upprepar min fråga: kommer statsministern att lämna in regeringens avskedsansökan?

Först en blick och sedan ”knappast”, är Koskentaustas korta, men väldigt upplysande svar.

Jag kan gå till gruppmötet med informationen om att statsministern knappast kommer att lämna in regeringens avskedsansökan. Onödigt med andra ord att seriöst börja behandla våra villkor för ett regerings-samarbete.

Det dröjer inte heller länge innan nyheten kom att Sipilä gjort sin, vid det här laget, legendariska U-sväng och aldrig åkte ända fram till Gull-randa. I stället har han sammankallat en presskonferens på flygplatsen i Åbo där han berättar om hur regeringsfrågan löstes.

På kvällen har Centerns grupppordförande Antti Kaikkonen samman-kallat samtliga riksdagspartier för att höra statsministerns utläggning om läget. Då kallelsen hade kommit föregående dag på e-posten trodde man att mötet skulle ha varit ett regelrätt startskott för nya regerings-förhandlingar. Den var nämligen formulerad så och uppfyllde formen för en sådan kallelse som i ett sådant läge alltid går till alla riksdagspartiers ordförande, grupppordförande och gruppernas generalsekreterare.

Efter genomförd U-sväng blev det i stället en kvällssmörgås som avnjöts medan man åhörde statsministerns förklaring om att regeringen fortsät-ter med Centern, Samlingspartiet och utbrytarna från Sannfinländarna som tredje part.

Det mest ”fantastiska” i lösningen var att Soinis utbrytargrupp fick fortsätta i regeringen med lika många, fem, ministrar som den tidigare nästan dubbelt så stora gruppen hade haft.

Från det mötet har jag egentligen bara antecknat två reflektioner av betydelse. För det första noterade jag hur iskalla blickar utväxlades mellan Sannfinländarnas och utbrytargruppens representanter. Då alla grupper fick i tur och ordning kommentera utfallet fäste man sig sär-skilt vid Samlingspartiets grupppordförande Kalle Jokinens fräna kritik av statsministern som gått med på att ge den nya utbrytargruppen hela fem ministerportföljer. Det är sällan man vid ett bord med alla riksdags-grupper med hör så fräna tongångar från ett regeringsparti.

Jokinens utbrott bekräftade också att åtminstone Samlingspartiets riksdagsgrupp hade hållits utanför de snabba piruetterna. Statsminis-tern kritiserades för att ha agerat på eget bevåg, givetvis med partiordfö-rande Orpos medgivande.

Efter alla piruetter på försommaren 2017 avancerade Sipiläs regering vidare i gammal, men samtidigt halvny skepnad. Efter den extraordinära parlamentariska manövern satte SFP definitivt punkt för alla spekulationer om att gå in som en uppfräschande kraft i Sipiläs regering.

Ett klart uttåg från Sannfinländarnas sida skulle ha erbjudit ett bra läge att förhandla sig till ett reviderat regeringsprogram med Centern, Samlingspartiet, SFP och KD. Men det alternativet begravdes för resten av valperioden.

Minister Pär Stenbäck anser att statsminister Sipilä totalt saknade politiskt spelöga då han inte tog vara på den chans som erbjöds för att få en nystart på regeringsarbetet. Det säger han då jag intervjuar honom för boken.

Enligt Lauri Nurmis syn på saken ledde de dramatiska händelserna i finländsk politik i juni 2017 också till att SFP tydligare höjde sin profil som oppositionsparti.

Nurmi lyfter fram riksdagens debatt 19.6.2017 där Henriksson använde skarpa formuleringar. Det handlade om statsministerns upplysning till riksdagen om förändringarna i regeringen till följd av Sannfinländarnas utträde.

– I sitt gruppansförande upprepade Henriksson att det hela liknar ett avsnitt från House of Cards. Hennes formuleringar tyder på att hon personligen var förargad. Men enligt min uppfattning gjorde denna profilhöjning av Henriksson att hon blev känd även för den stora finska publiken, säger Nurmi.

Följande höst var det Nurmi som i Iltalehti avslöjade att Soinis statssekreterare Samuli Virtanen under det intensiva politiska juniveckoslutet 2017 hade lämnat Villa Bjälbo tidig söndagkväll (11.6) i bakluckan på en bil. Detta för att journalister som vaktade utanför porten inte skulle få veta att han besökte statsministerns residens för att avlägga mellanrapport om hur det såg ut med de Soinitrogna sannfinnarnas utbrytaroperation.

Nurmi glömmer heller inte i första taget Anna-Maja Henrikssons välvalda ord på riksdagens frågetimme när denna sista sensationella detalj med en statssekreterare i bakluckan hade kommit fram.

– Ensini oli avokonttori, sitten U-käännös ja nyt takakontti. Först var

det öppet kontorslandskap, sedan U-sväng och nu bakluckan. Vad kan vi vänta oss av regeringen Sipilä som nästa, löd Henriksson skarpa polemiska fråga, som väckte munterhet på frågestunden och som citerades vitt och brett.

Då dammet hade lagt sig efter junikrisen 2017 var statsminister Sipilä mån om att ge uttryck för att han hoppas att Centerns relationer till SFP inte tagit skada.

Substansmässigt var det dock viktigast för honom att nu operera med en majoritet som kunde föra social- och hälsovårdsreformen i mål. Det lyckades dock inte.

Ännu på sommaren 2018 gjorde statsministern sina sista ansatser för att få oppositionspartierna att backa upp Centerns modell till vårdreform. Sipilä började se tydligt att det skulle vara omöjligt att få en majoritet bakom Samlingspartiets valfrihetsmodell.

Statsministern hade en nattlig träff med oppositionsledaren Antti Rinne under Suomiareena i Björneborg sommaren 2018. Då var Centern och Samlingspartiet i regeringen åter på kollisionskurs gällande SOTE-förslaget och Centern kunde inte acceptera Samlingspartiets modell. Sipilä frågade om SDP var berett att ersätta Samlingspartiet i regeringen och fixa vårdreformen i mål. Som vi vet svarade Rinne att SDP endast kommer med i regeringen via val. På det sättet torkade det in.

Också SFP tillfrågades om eventuella villkor för att gruppen från sin oppositionsposition skulle stödja Centerns vårdreform. I sammanhanget talades det om att regeringen kunde ha beredskap att anskaffa en räddningshelikopter till Österbotten. På partidagen i Uleåborg i slutet av maj 2018 meddelar partiordförande Henriksson att SFP inte kommer att stödja regeringens vårdreform och att partiet i sammanhanget inte kommer att idka några helikopteraffärer.

Eftersom Sipiläregeringens huvudprojekt vårdreformen – efter behandlingen i riksdagens grundlagsutskott – gick på grund valde Sipilä att i januari 2019 kasta in handduken och Finland leddes till valet 2019 av en ansiktslös expeditonsminister.

I4

AVGIFTSFRIA FÖRBINDELSEBÅTAR OCH ÄNDRAD SITTFÖRORDNING

En fråga där vilshenheten kändes påtaglig till följd av oppositionspositionen gällde förbindelsebåtstrafiken i Åbolands skärgård. Trafikminister Anne Berner (C) ville på allvar slopa avgiftsfriheten. Hennes mål var i stället att skapa privat konkurrens om denna service.

Berner gick ytterst målmedvetet fram. I skärgårdskommunerna såg man privatiseringen som ett stort hot. Trots att Berner ofta kunde argumentera skickligt för många av sina utvecklingsprojekt ansåg man brett att trafikministerns planer denna gång helt saknade realism.

Protesterna mot en privatisering av förbindelsebåtstrafiken var skarpa, vilket kom fram med önskvärd tydlighet då trafikministeriets förslag gick på utlåtanderunda. Det är sällan man ser ett förslag utdömas så entydigt av de flesta instanser som gavs möjlighet att ge sitt utlåtande.

Kritiken gick främst ut på att man ansåg att skärgården är till den grad glesbygd att det inte finns marknad för privat konkurrens om denna service. Uträkningar gav vid handen att trafikministeriets åtgärdsförslag skulle ha chockhöjt avgifterna för förbindelsebåtstrafiken.

Från skärgården underströks att förbindelsebåtarna är precis som landsvägsfärjorna grundläggande infrastruktur i skärgården. Likhets-tecken kan dras till landsvägarna i de övriga delarna i landet.

Berner drev dock bestämt på sitt förslag. Trots tydliga bevis på att kostnaderna skulle stiga orimligt mycket – både för företagare och vanliga skärgårdsbor – ville inte trafikministern lyssna på kritiken.

Under mina åtta år som riksdagsgruppens generalsekreterare har jag aldrig upplevt läget så låst kring en fråga som den som gällde förbindel-

sebåtstrafiken. Allt tydde på att minister Berner inte skulle ge efter, utan driva igenom sitt förslag trots det kompakta motståndet.

Det som gjorde mig rent av förtvivlad var att jag hade fått signaler om att frågan skulle gå till beslut före slutet av januari. Det som gjorde påverkningsmöjligheterna extra små var att riksdagen hade paus i januari och eftersom det enbart handlade om att godkänna en ny förordning – inte en lag – kunde regeringen fatta beslutet utan att alls föra ärendet till riksdagen.

Om frågan hade krävt riksdagsbehandling skulle det finnas en ny chans att trumma på i offentligheten, men nu fanns det risk att beslutet skulle fattas utan ytterligare debatt.

Jag fick febrilt fundera vad jag som företrädare för en oppositionsgrupp och ett parti som driver skärgårdens intressen kunde göra för att förhindra att regeringen bara klubbar igenom Berners förslag.

Min slutsats blev att nu ska det lobbjas på slutrakan. Jag valde att vända mig till en av Berners närmaste medarbetare, som jag kände som en person som styrs av starkt rättvisetänkande.

Jag skrev till personen och argumenterade med utpräglade glesbygdsargument, som jag visste att personen med stadig centerbakgrund var lyhörd för.

Jag tog som exempel en vanlig skärgårdsfamilj på en av utskärsöarna i Åboland och beskrev hur mycket räkningen för en vanlig butiksfärd skulle stiga ifall förbindelsebåtstrafiken skulle avgiftsbeläggas och privatiseras.

Utan att alls behöva överdriva argumenteringen var det ord och inga visor.

Han lovade ta upp saken med ministern.

Jag jublade i det tysta då jag fick förståelse för mitt budskap och den erfarna medarbetaren meddelade att minister Berner inte fattar något som helst beslut i saken innan hon har talat med SFP:s nyckelpersoner i saken – det handlade om Mikaela Nylander som var ordförande för statens skärgårdsdelegation och Stefan Wallin som var gruppordförande och riksdagsledamot från Åboland.

Mot slutet av januari hade denna SFP-duo en träff inprickad med trafikminister Berner. Jag såg ingen orsak att desto mera orda om min särskilda kontakt till Berners stab. Nylanders och Wallins – som vardera hade gjort betydande insatser för att få saken avstyrd – förvåning och

lättnad var stor då trafikministern meddelade att hon trots allt tycker att besluten om hur förbindelsebåttrafiken ska ordnas kan överföras på landskapen. Inget beslut om privatisering, alltså, och landskapen bestämmer själva om avgifter behöver införas.

Stort jubel i skärgården.

Och jag sänder den medarbetare som kom att spela en nyckelroll för att få skutan att vända och realismen att segra alldeles på slutrakan många varma tankar.

En annan fråga där små detaljer spelade in för att få till stånd en positiv lösning gällde Svenska riksdagsgruppens sittordning i riksdagens stora plenisal. Historiskt hade riksdagsgruppen haft en placering längst till höger i salen.

Placeringen längst till höger hade också motiverats av att den svenska gruppen av praktiska skäl skulle sitta nära tolkarna i salen.

Eftersom en sådan motivering inte mera är giltig – det finns fortfarande en tolk som träder till vid behov under plenum, men dagens teknik gör att den svenska gruppen inte mera behöver sitta nära tolken. För en liten grupp är dessutom placeringen längst till höger under pressläktaren ofördelaktig med tanke på synligheten.

I god tid före valet 2019 föreslog därför SFP:s partiordförande Anna-Maja Henriksson att Svenska riksdagsgruppens plats i plenisalen ska vara i mitten av salen. Utspelet, som fick stor uppmärksamhet, skedde på en pressträff på SFP:s partidag i Uleåborg i maj 2018.

Motiveringen var klar: Sittordningen i riksdagens plenisal ska åter spegla riksdagsgruppens plats på den politiska kartan. Eftersom det gäller alla andra partier, bör det inte göras något undantag för Svenska riksdagsgruppen. Som ett borgerligt mittenparti ska SFP:s plats vara mitt i salen, något till höger om den politiska mittlinjen.

Frågan har ett stort symbolvärde. Det bevisades också av att Helsingin Sanomat direkt gjorde en nyhet på utspelet i Uleåborg, trots att pressträffen hölls ganska sent på kvällen. Också lokala Uleåborgstidningen Kaleva rubricerade saken på sin första sida med ordleken: RKP haluaa lähemmäs keskustaa (SFP vill närmare centern).

Det blev sedan gruppordförande Thomas Blomqvists och min sak att driva frågan vidare så att platsbytet skulle kunna genomföras smidigt i samband med att den nya riksdagen skulle träda till i april 2019.

Det visade sig att det i praktiken inte handlade om någon enkel match.

Det fordrade ett beslut av gruppledarkollegiet och ett beslut som skulle tas då den nya riksdagen var vald. Tidsfönstret var litet, eftersom sittordningen slås fast genast i början av den nya valperioden.

Samtliga andra grupper i riksdagen fann Svenska riksdagsgruppens motiveringar till det historiska platsbytet högst berättigade. Ingen tvekan om det. Problemet uppstod av det att ingen riksdagsgrupp frivilligt ville ta platsen längst till höger.

Från riksdagens centralkansli ritade man ett par förslag till hur den nya sittordningen i plenisalen kunde se ut. Ett av förslagen var att Svenska riksdagsgruppens tio personers grupp placerades intill Centerns riksdagsgrupp vilket skulle ha betytt att Kristdemokraternas och Samlingspartiets grupper skulle ha flyttats ett steg längre till höger.

Samlingspartiets grupp sa dock entydigt nej till att sitta längst till höger. Läget verkade låst.

I det läget kom Svenska riksdagsgruppen med ett nytt förslag om att riksdagen skulle ta sittordningen i EU-parlamentet som modell. Där sitter vänstern längst ut till vänster, sedan Socialdemokraterna, De gröna, Alde (Centern och SFP hör till Alde), Kristdemokraterna (Samlingspartiet och KD), samt längst ut till höger populistpartierna (Sannfinländarna hör till detta block).

På ett grupppordförandemöte direkt efter riksdagsvalet 2019 signalerade Samlingspartiet att gruppen väl kan acceptera en sittordning som följer EU-parlamentets modell. Fastän man visste att Sannfinländarna ogillade tanken att placeras längst till höger i Finlands riksdag, var partiets grupppordförande Ville Tavio överraskande tyst under mötet, som ännu inte var ett beslutsmöte.

Efter mötet blev det bråttom för mig som sekreterare för Svenska riksdagsgruppen att få en ny sittordning utritad enligt EU-modellen. Personen som har till uppdrag på riksdagens plenumenhet att rita möteskartorna var nämligen på semester. Han skulle återvända på jobb först samma dag då grupppordförandekollegiet skulle ta beslut i ärendet.

Efter vissa insatser lyckades jag ändå få kontakt med personen i fråga och färgkartan med förslaget till riksdagens nya sittordning fanns utprintad genast på morgonen dagen mötet skulle hållas.

Jag valde att genast på morgonen knacka på hos min sannfinländske generalsekreterarkollega Antti Valpas och visade kartan. Jag såg det som

fair play att förbereda honom på att så kommer förslaget att se ut på gruppleadmötet senare på dagen. Han sa förstås att Sannfinländarna inte kommer att acceptera förslaget.

Jag visste ändå att samtliga andra riksdagsgrupper fann det motiverat att lösa frågan på detta sätt.

Det fanns enskilda framstående politiker – en som tydligt gav uttryck för det var Paula Risikko (Saml) som ännu i slutet av förra valperioden hade varit talman – som ansåg att ändringar i sittordningen enbart kan göras genom fullt enhälliga konsensusbeslut.

Det hade betytt att Svenska riksdagsgruppen antagligen skulle ha suttit kvar på sin gamla ytterplats i hundra år till, resonerade vi. Därför drev vi frågan till beslut, trots sannfinländskt motstånd.

Det ska sägas tydligt att utan ett klart stöd från SDP att få frågan löst, skulle ändringen i sittordningen aldrig ha lyckats. SDP hade blivit största parti i riksdagsvalet 2019 och det var SDP-gruppens ordförande Antti Lindtman som ledde gruppleadmötet. Blivande statsminister Antti Rinne (SDP) var tillfällig talman innan han skulle börja som statsminister.

Trots väntade högljudda protester från riksdagens näst största parti Sannfinländarna såg denna rakryggade duo till att denna högst motiverade, men oväntat svårgenomförda, ändring i riksdagens sittordning såg dagens ljus.

I nuläget känns den nya sittordningen helt naturlig. Den återspeglar för alla riksdagsgrupper, utan undantag, varje grupps placering på den politiska kartan.

Dåvarande gruppordförande Thomas Blomqvist sammanfattar ändringen i sittordningen så här:

– Våra argument var klara. Tidigare var det närheten till tolkarna som definierade Svenska riksdagsgruppens placering i salen. Nu ville vi att samma regler som för andra partier också skulle gälla för SFP – att sittordningen ska återspegla partiets plats på den politiska kartan. Man kan ändå se ändringen i sittordningen som en historisk bravad, det är något som inte sker ofta i riksdagen.

15

OPPOSITIONSÅR – PLUS OCH MINUS

Thomas Blomqvist medger att man lätt gör en dygd av nödvändigheten, men han ser oppositionsperioden i många avseenden som en nyttig period för SFP.

– Som litet oppositionsparti var vår inverkan på politiken förstås marginell. Största vinsten var nog att vi som grupp och parti skärpte till sättet att jobba. Vi lärde oss att arbeta på ett nytt sätt – efter så många år i regeringsställning hade det gått litet slentrian i vårt sätt att arbeta. Nu kunde vi ta ut svängarna mera. Vi kunde utarbeta och godkänna flera egna dokument. Det hade vi nytta av då vi 2019 gick mycket taggade till val. Hela partiapparaten var taggad att göra ett bra val 2019, med den klara målsättningen att på nytt ta regeringsansvar.

Nyttan av fyra år i opposition, Stefan Wallin?

– Den var nog stor och mätbar. Om du är länge i regeringsställning är risken att du blir bekväm, då allting serveras på en bricka. Nu kunde vi i stället slipa vår politik och aktivera våra politiska känslor. Vi kunde trimma hela vårt maskineri och det blev också en nyttig uppryckning för hela riksdagsgruppen. Vi fick välja våra strider och tvingades prioritera. Fotarbetet på fältet blev också viktigare. Det blev litet av att vara domedagsprofet och varna för den farliga regeringen.

– Vi skärpte oss, vilket också gjorde att vi var bättre förberedda för nästa regeringsförhandlingar.

– Det som vi kanske delvis misslyckades med under oppositionstiden var att få partiet att se större ut än vad det egentligen är. Det kan ske genom att ha flera olika ansikten som kommunicerar utåt. Vi lyckades

inte profilera oss på detta sätt tillräckligt bra, säger Wallin.

SFP-gruppens litenhet kan ses som både en svaghet och en styrka i politiken, understryker Eva Biaudet.

- Vi har flera intressegrupper som påverkar vår politik. Eftersom vi beaktar många gör det också svårt för oss att servera den perfekta modellen. Det kan vara lättare för SDP, De gröna, Vänsterförbundet eller Samlingspartiet som representerar snävare intressegrupper att lansera en så kallad perfekt, säljande modell. Vi styrs av vårt rättvisetänkande och vill beakta såväl hög som låg, kvinna som man, olika näringsidkare och den sociala sidan.

Regeringen Sipilä fattade flera hårda beslut konstaterar Mikaela Nylander.

- Många beslut gick under skinnet. Det handlade om jourförordningen som kränkte språkliga grundrättigheter och själv var jag ytterst obekvämd med besluten som gällde yrkesutbildningen. Uppluckringen av närundervisningen gick för långt och jag möter det i dag överallt att man inte beaktade tillräckligt de elever och studerande som är svagast, säger Nylander, som särskilt följde med utbildningsfrågorna i riksdagens kulturutskott.

Anders Adlercreutz, som efter oppositionsperioden blev gruppleadare, beskriver de fyra åren så här:

- När det gällde gruppens profilering utåt, var vi kanske inte tillräckligt slagfärdiga. Å andra sidan höll vi en realistisk linje som gav oss trovärdighet. Exempelvis när vi utarbetade våra alternativa budgetar i ett seriöst samarbete med riksdagens utredningstjänst så lurade vi inte fram pengar genom att fingra på emu-buffertar eller Sitras balans, vilket flera andra oppositionsgrupper gjorde. Vi fick kanske inte så mycket stora rubriker, men vi hade en trovärdig linje.

- På våra sommarmöten fick vi bra synlighet genom att godkänna tio-punktsprogram om sysselsättningen, utbildningen osv. Överlag fanns det mer tid för att vässa den egna ideologin och inför valet 2019 hade vi egna konkreta program att falla tillbaka på gällande exempelvis klimatet och sysselsättningen.

Flera av de journalister som jag har intervjuat för denna bok anser att SFP och Svenska riksdagsgruppen blev politiskt modigare under åren i opposition. Att det därmed gjorde gott att gruppen för en hel valperiod kom bort från sin roll som det i alla väder samarbetsvilliga, småskaliga

regeringspartiet.

Att SFP kunde utmana regeringen när det gällde utbildningspolitiken, Finlands internationella inriktning, i människorättsfrågor, också i social- och hälsovårdspolitiken gav en hälsosam profilhöjning.

SFP:s förra partisekreterare Johan ”JJ” Johansson anser att det var en nyttig lärdom med en hel valperiod utan SFP i regeringen som garant för att svenska ärenden blir skötta.

– SFP:s roll är att jobba målmedvetet så att det svenska överlever i Finland. Det svenska i Finland får ändå inte vara beroende av att SFP sitter i regeringen. Landets tvåspråkighet får inte direkt börja svaja bara för att SFP är i opposition. Alla partier bör ha ansvar för landets tvåspråkighet, säger Johansson.

Han säger att valperioden 2015–2019 visade att det går att försvara svenskans ställning även i opposition.

– Perioden var bra för SFP eftersom ribbskräcken för att hamna i opposition nu försvann. Som ständigt regeringsparti tvingas du svälja mycket. Nu kunde vi själva sätta vår gräns, säger Johansson.

Vad kan man då säga om de svenska frågorna – hur gick det för dem när SFP var i opposition?

Vi har redan redogjort för konflikten kring statusen för Vasa central-sjukhus. Ärendet föll dock framåt och Antti Rinnes regering som tog vid 2019 kunde korrigerera beslutet.

Fanns det andra svenska domänförluster med SFP i opposition? Också här fungerar Anne Suominens pamflett som en bra genomgång.

Under perioden 2015–2019 genomfördes en tingsrättsreform som betydde en nedläggning av tingsrätterna i Borgå, Raseborg och Karleby.

Då ärendet behandlades var Svenska riksdagsgruppens medlem i riksdagens kulturutskott Mikaela Nylander inte nådig i sin kritik.

– Varför använder sig då regeringen av Bemböletaktik genom att nedgradera de flesta av de tingsrätter som fungerar på genuint tvåspråkiga orter? Det bästa sättet att trygga tillgången till svensk service skulle ha varit att satsa på tingsrätterna i Borgå och Raseborg i stället för att göra dem till enbart sammanträdesplatser utan kansli och övriga funktioner, kommenterade Nylander det färska beslutet i februari 2016.

Tingsrättsreformen innebar utan tvekan en uttunning av de svenska strukturerna i landet. Den kan därför ses som en språklig domänförlust – som åtminstone till sin omfattning kunde ha undvikits med SFP i

regeringen.

Men hur var det med det omtvistade och spektakulära språkförsöket som Sannfinländarna hade fått med i regeringsprogrammet? Här kan man inte tala om något större bakslag för svenskan, eftersom hela projektet urvattnades under resans gång.

Regeringens språkförsök innebar att 2 200 elever tilläts välja bort landets andra inhemska språk i skolundervisningen och i stället studera ett annat språk.

Inom SFP kunde man vara nöjd med att det enbart var Sannfinländarna och senare Blå framtid som aktivt drev på försöket.

Undervisningsminister Sanni Grahn-Laasonen (SamI) var inte särskilt pigg på språkförsöket, vilket kan ses som en förklaring till att lagförslaget dröjde. När det väl kom hade ministeriet begränsat försöket till maximalt 2 200 elever, vilket inte alls tillfredsställde sannfinnarna. SFP noterade däremot med tillfredsställelse undervisningsministeriets strama hållning.

Språkförsöket rann sedan definitivt ut i sanden då slutligen – efter att lagen hade blivit godkänd – bara sex kommuner i hela landet anmälde intresse för språkförsöket med frivillig svenska.

Att domänförlusterna för svenskan under valperioden 2015–2019 skulle ha varit många stämmer alltså inte. Det handlade främst om tingsrättsreformen och förstas den uteblivna fulljournen i Vasa, men där lyckades man väl bädda för en korrigerande av beslutet under nästa valperiod.

Sedan är det förstas en annan sak att man inte med bästa vilja i världen kan beteckna regeringen Sipiläs politik som aktiv när det gällde att stärka landets tvåspråkighet. Där gör nog SFP:s regeringsmedverkan en stor skillnad.

Nu vaknade regeringen långsamt exempelvis för Ålandsfrågorna och den nordiska dimensionen.

Trots att den Centerledda regeringen var beredd att köra över vitala och fundamentala svenska intressen – det handlade främst om Vasajournalen och tingsrättsreformen, inte så mycket om det strandade språkförsöket som var enbart sannfinnarnas baby – så fanns det samtidigt en seriös vilja inom Centern att inte försvaga landets tvåspråkighet.

Centergruppens generalsekreterare Seija Turtiainen berättar att under valperioden tog Centers riksdagsgrupp inte bara en gång upp svenskans ställning till diskussion.

- I gruppens diskussion hänvisades till gamla centerprofiler som Marjatta Väänänen och Johannes Virolainen, som alltid starkt försvarade landets tvåspråkighet. I diskussionen underströks att under valperioden får svenskans ställning i landet åtminstone inte försvagas. En sådan trumf i nästa val kan vi inte ge SFP, sade det, berättar Turtiainen.

Helt uppenbart såg inte Centergruppen att det fanns en vass konflikt mellan gruppens allmänna och seriösa stöd för landets tvåspråkighet och de enskilda frågor som försvagade svenskans ställning.

En oppositionsposition innebär förstås inte heller att möjligheterna för SFP att påverka vitala svenska frågor skulle försvinna någonstans. Men som vi tidigare har konstaterat krävs det mera arbete för att nå resultat.

Att flitiga folkvalda även från oppositionsposition kan få till stånd viktiga förbättringar det kan exempelvis ledamoten från Vasa, Joakim Strand, vittna om.

Tack vare goda relationer till trafikminister Anne Berner kunde statens andel i Kvarkenprojektet tryggas i samband med budgetmanglingen hösten 2017.

- Vi ska minnas att trots att SFP var i opposition så fick vi igenom exempelvis ett betydande stödbeslut för den nya Kvarkenfärjan. Politiken är inte så svartvit. Om man är flitig och inte onödigt bränner broar går det att påverka också ur oppositionsposition. I politiken ska man alltid kunna se framåt och komma ihåg att en regering avlöser en annan, säger Strand.

Och hur ser Svenska riksdagsgruppens oppositionspolitik ut i statistikkens ljus? Ställde sig gruppen alltid på tvären eller strök man regeringen medhårs?

Både och. Om man får tolka statistiken från utskottsarbetet som har samlats in av Riksdagens bibliotek.

Under valperioden 2015–2019 kom riksdagens utskott med totalt 1028 betänkanden. Proceduren är ju den att lagarna stiftas utgående från de betänkanden som skrivs i det utskott som lagpropositionen har skickats till.

Av dessa 1028 betänkanden var 783 enhälliga. Alltså 76 procent av lagarna stiftades utgående från politiskt enhälliga betänkanden.

De återstående 245 icke-enhälliga betänkandena innehöll 450 reservationer. Samma betänkande kan förstås innehålla flera reservationer,

eftersom oppositionsgrupperna inte alltid är eniga om hur reservationen ska formuleras.

Svenska riksdagsgruppens ledamöter lämnade in eller tog del av totalt 103 reservationer – det vill säga 23 procent av alla 450 reservationer.

När det gällde avvikande meningar var procenten för Svenska riksdagsgruppens deltagande ungefär på samma nivå eller något mindre – gruppen deltog i 19 procent av alla 441 avvikande meningar.

Tittar man närmare på siffrorna så var det särskilt i finansutskottet och social- och hälsovårdsutskottet där SFP fann orsak att reservera sig mot regeringens politik. Av finansutskottets 146 betänkanden reserverade sig Svenska riksdagsgruppen 66 gånger. Av social- och hälsovårdsutskottets 175 betänkanden reserverade sig gruppen 67 gånger.

I stora utskottet som behandlar EU-ärendena reserverade sig riksdagsgruppen i proposition ännu oftare – varannan gång, 20 av totalt 40 gånger.

Man kan alltså med fog tala om en oppositionsgrupp som ville vara konstruktiv, men som nog kunde välja sina strider. Fann man det befogat så satte man sig emot.

I6

MERA MOD I BAGAGET

Med facit på hand vet vi att fyra år i opposition har satt sina spår i SFP och Svenska riksdagsgruppen.

Efter fyra år var mycket som förr, men mycket var också annorlunda.

Målmedvetenheten att komma med i den nya regeringen 2019 var förstås stor. En period till eller totalt åtta år i opposition skulle definitivt ha varit för mycket.

Men att framstå som en regeringsduglig grupp får inte ske till vilket pris som helst. Och automatiken var borta. Efter fyra år som oppositionsgrupp var inte SFP mera det givna och ständigt återkommande regeringspartiet.

Nej, SFP är på samma linje som alla andra partier. Självklarheten att SFP kompletterar olika regeringskoalitioner är borta. På gott och ont.

Det är alltid vanskligt att jämföra, men SFP:s egen profil och identitet känns viktigare i sammanhanget än förr.

Flera av de politiska journalister som jag har intervjuat för den här boken säger samma sak. Deras intryck är att oppositionstiden har gjort SFP till ett modigare parti.

Ja, SFP är precis lika samarbetsinriktat som förr och siktar alltid på att komma med i regeringen. Men inte till vilket pris som helst.

2019 behövdes i alla fall ingen större dragkamp i sakfrågor för att SFP skulle platsa i Antti Rinnes (SDP) koalition. Det frågebatteri som sonderaren Rinne till att börja med ville att alla riksdagsgrupper skulle besvara vållade inga större problem för Svenska riksdagsgruppen. Allmänt ansåg man att frågorna var formulerade så att de särskilt var riktade till

Sannfinländarna.

Det framgick också i ett tidigt skede att SFP är med i Rinnes kabinett.

I själva verket kallade de socialdemokratiska förhandlingsarkitekterna Kari Anttila och Mikko Koskinen mig i egenskap av generalsekretäre för Svenska riksdagsgruppen till en överläggning – om de praktiska formaliteterna som skulle tillämpas i regeringsförhandlingarna i Ständerhuset – ett helt dygn innan det var klart om Centern eller Samlingspartiet skulle ingå i regeringen som näst största parti.

Med Svenska riksdagsgruppen ville det blivande statsministerpartiet SDP gå igenom praktikaliteter och tidtabeller för regeringsförhandlingarna i Ständerhuset innan regeringsbasen var klar, eftersom vår medverkan var given oavsett om SDP byggde basen med Centern eller Samlingspartiet.

Det är inte alls att överdriva att själva regeringsförhandlingarna under majveckorna i Ständerhuset resultatmässigt blev en framgång för SFP. Partiordförande Anna-Maja Henriksson trivdes bra i ledningsgruppen för regeringsförhandlingarna. Ledningsgruppen leddes av Antti Rinne (SDP) och de övriga partiernas representanter var Juha Sipilä (C), Pekka Haavisto (De gröna) och Li Andersson (VF).

Också gällande skattepolitiken och den ekonomiska politiken blev regeringsprogrammet ur SFP:s synvinkel bra. Mats Nylund och Thomas Blomqvist, som satt vid de bord som behandlade skatter och ekonomi, kunde tillsammans med sina kolleger från Centern avstyra de förslag till skattehöjningar som bland annat SDP och VF lagt fram.

Centern vill ofta i pressen framstå som ensamma försvarare av en borgerlig ekonomisk politik. Den som var med i förhandlingarna vet bättre. Utan Svenska riksdagsgruppens insatser i regeringsförhandlingarna skulle resultatet sannerligen ha sett annorlunda ut.

Trycket att läcka ut halvfärdiga förhandlingsresultat till pressen är stort, vilket givetvis kan färga nyhetsbilden.

En egen liten personlig anekdot från förhandlingarna i Ständerhuset får illustrera detta.

Själv satt jag i ett så kallat underbord som förhandlade om socialskyddet, bland annat om den så kallade förstamajhundringen (vappusatatanen) som Rinne storstilat utlovat åt dem med de lägsta pensionerna. Ordförande för det förhandlingsbordet var kloka Tarja Filatov (SDP). Partiernas övriga förhandlare runt socialbordet var Katri Kulmuni för Centern,

Maria Ohisalo för De gröna, Anna Kontula från Vänsterförbundet och jag för SFP.

Under en paus gick jag ut och flanerade en stund i Kronohagskvarten som en gång hade varit mina hemkvarter. Min telefon ringer och i andra ändan är en redaktör från en stor finskspråkig dagstidning. Efter några allmänna vänlighetsfraser frågar hon om inte jag och min grupp har några intressanta nyheter inifrån förhandlingarna att berätta. Mitt svar är att det nog skulle finnas, men att grupperna har kommit överens om att inte läcka ut halvfärdiga resultat.

Jag vet förstås att mitt svar inte tillfredsställer frågeställaren. Litet anmärkningsvärt är ändå att hon utbrister: Inte skulle ni behöva vara så stränga. Alla andra bjuder ju på läckor ...

Jag tar inte ställning till om redaktörens summering handlar om beprövad utmjölkningstaktik eller sanning. Helt klart är ändå att det inte är ovanligt att partier bjuder på läckor i syfte att profilera sig i någon fråga.

Det sägs också med fog att regeringen Rinnes regeringsprogram är det bästa någonsin med tanke på Finlands tvåspråkighet. Här gjorde SFP ett gediget grovjobb.

Det finns ändå skäl att notera att det överraskande nog inte var primärt SFP:s insats som ledde till att man i regeringsprogrammet godkände skrivningen om att återinföra svenskan – eller det andra inhemska språket – som obligatoriskt ämne i studentexamen. Det fanns naturligtvis med bland SFP:s centrala prioriteter, men det var blivande statsminister Antti Rinne – uppvuxen i tvåspråkiga Lovisa – som i ledningsgruppskvintetten utan större omsvep personligen yrkade på att skrivningen ska tas med i regeringsprogrammet. Efter att Rinne sedan försvann ur bilden var det enbart SFP som försvarade skrivningen i regeringsprogrammet.

Rinne hade sparat portföljfördelningen till regeringsförhandlingarnas allra sista dag, söndagen den 2 juni. Anna-Maja Henriksson hade flera gånger under förhandlingarnas gång personligen vänt sig till Rinne och sagt att SFP inte nöjer sig med mindre än två ministrar. Rinne ville inte höra med det örat. Inte en enda gång ville han samtala om saken närmare. Portföljfördelning avgörs sist sedan när programmet är klart, underströk han.

I offentligheten ansågs det klart att SFP med sina tio riksdagsmandat blir med bara en minister. Vänsterförbundet med 16 mandat får två och

De gröna med 20 mandat får tre ministrar.

På söndag morgon framgick det att detta också var Rinnes bud: SFP får en minister. Han hade inte lyssnat på vad Anna-Maja Henriksson upprepade gånger hade försökt föra fram. Han räknade säkert också med att SFP har svårt att säga nej till ett regeringsprogram där så många svenska frågor är beaktade.

Plötsligt denna söndag morgon och regeringsförhandlingarnas sista dag stod Svenska riksdagsgruppen inför frågan om gruppen skulle gå med i en regering med bara en egen minister.

Gruppen var ändå förberedd på detta drama och som enda riksdagsgrupp var Svenska riksdagsgruppen fulltalig på plats denna söndagsmorgon i det egna mötesrummet på Ständerhuset.

Då portföljfördelningen kom upp i ledningsgruppen och Rinne meddelade att SFP får bara en minister yrkade partiordförande Henriksson på en förhandlingspaus. Hon hade upprepat sitt krav på två ministerposter och visste att hennes riksdagsgrupp skulle ha svårt att godta att SFP får bara en minister i Rinnes kabinett.

Det var en mycket samlad och allvarlig Henriksson som den söndagsmorgonen kom med beskedet till riksdagsgruppen. Då hon redogjort för läget, höll hon en kort paus, innan hon fortsatte. Hennes förslag var inget mindre än att SFP inte skulle gå med i regeringen om man inte tillmötesgår det grundläggande kravet om två ministerposter. Nu ville hon höra om denna linje hade riksdagsgruppens stöd.

Riksdagsgruppens ordförande Thomas Blomqvist ville att samtliga gruppens ledamöter tar ställning till Henrikssons förslag. Alla visste situationens allvar. Alla visste vad som var på spel. Efter ett varv muntliga kommentarer hade samtliga ledamöter stött Henrikssons linjebeslut: Utan två ministerposter går inte SFP med i regeringen.

Henriksson kunde gå tillbaka till ledningsgruppens möte och meddela att Svenska riksdagsgruppen säger nej till en regeringsmedverkan om gruppen får bara en minister.

Nu följde en spännande väntan.

Fastän det bara handlade om en knapp halv timme kändes väntan på det slutliga beskedet lång för riksdagsgruppen som blev kvar i grupprummet. Hela regeringsmedverkan stod på spel. Skulle allt det man förhandlat om under veckorna i Ständerhuset gå om intet?

Oron var ändå inte så påtaglig. Övertygelsen om att gruppen i detta

läge gjort rätt var stark. Alla hade dessutom varit helt eniga.

Själv tänkte jag att risken ändå inte var stor att vi skulle bli utanför regeringen. Min tanke byggde på en känsla att Antti Rinne inte ville ha en regering utan SFP. Dessutom skulle han knappast ta risken att också Centern skulle gå om SFP går – den risken var ju påtaglig, eftersom Centern knappast skulle ha trivts i en koalition med de rödgröna, utan SFP.

Äntligen kommer Anna-Maja Henriksson tillbaka från ledningsgruppens möte. ”Nu har vi två ministrar.” Jublet visste inga gränser i grupprummet.

Att denna dramatiska stund inte egentligen alls har blivit omskriven berodde på att de flesta journalister hade låtit bli att komma till Ständerhuset denna regniga söndagsmorgon.

Regeringsprogrammet hade blivit klart redan föregående dag och man väntade sig ingen större dramatik kring portföljfördelningen. Där misstog man sig något.

Att Rinne i bakfickan ändå hade en lösning där SFP får två ministrar, men att båda arbetar på samma ministerium, justitieministeriet, var kanske ett smart drag. Det gjorde att Vänsterförbundet – också med två ministrar, men med två skilda ministerier – inte såg sig så mycket förfördelade.

För SFP var ändå huvudsaken den att det blev två ministrar. Både egna och andras erfarenheter säger entydigt att det är snarast omänskligt att arbeta som ett regeringsparti med bara en minister. Med två ministrar kan ansvaret för regeringens ministergrupper fördelas på ett ändamålsenligt sätt. Det ministervisa Europaengagemanget med återkommande EU-möten gör det också i praktiken nästan omöjligt att med bara en minister sköta regeringsarbetet på ett ändamålsenligt och ansvarsfullt sätt.

Det genomförda kravet på två ministerportföljer var en modig start på regeringsäventyret.

I Rinnes och senare Sanna Marins regering kom SFP att ha en viktig roll. Det gäller de avvägningar som måste göras och de beslut som måste tas då Finland, liksom hela resten av världen, drabbas av coronapandemin. I regeringen har SFP haft en framskjuten roll i att se till att besluten inte trampar på grundläggande medborgerliga rättigheter.

Också när det gäller den slutliga utformningen av vårdreformen fick SFP i Marin-regeringens sista nattliga överläggning ordentligt sätta ned foten för att helheten skulle bli så balanserad som den blev.

Detta handlar dock om den nuvarande valperioden, som ju inte var tema för denna bok. Det är en annan berättelse.

Som allmän slutsats vill jag ändå säga att Svenska riksdagsgruppen inte ber om ursäkt för att den finns till – om den ens någonsin har gjort det. I det perspektivet har även fyra år i opposition haft sin betydelse.

PERSONREGISTER:

A

Adlercreutz, Anders s. 22, 32, 35, 46, 78, 125
Alanko-Kahiluoto, Outi s. 92
Andersson, Li s. 95-96, 131
Anttila, Kari s. 131
Arhinmäki, Paavo s. 47-48

B

Berner, Anne s. 58, 119-121, 126
Biaudet, Eva s. 21-22, 32, 36-37, 46, 61-63,
78-79, 87, 125
Blomqvist, Thomas s. 14, 22, 32, 35-36, 48-
49, 60-61, 78, 88-89, 95, 121-123, 124, 131, 133

C

Clinton, Bill s. 51

F

Feldt-Ranta, Maarit s. 94, 95
Filatov, Tarja s. 131

G

Gestrin, Kristian s. 27
Ginman, Susanna s. 9-10, 45-46, 101
Grahn-Laasonen, Sanni s. 127
Gunell, Camilla s. 40

H

Haatainen, Tuula s. 92, 103
Haglund, Carl s. 7, 8-13, 15-25, 32-36, 43-46,
51-59, 108
Hakala, Heidi s. 91-92
Halla-aho, Jussi s. 6, 20, 29, 106-113
Heikkinen, Hannakaisa s. 95
Henriksson, Anna-Maja s. 7, 13, 20-21, 23-
24, 32, 35, 46, 51, 56-62, 78-99, 84, 89, 93,
97-98, 108-118, 121, 131-134
Hertzberg, Magnus s. 9
Honga, Göran s. 100
Holmström, Bengt s. 109
Hägglund, Gunnar s. 41
Häkkinen, Antti s. 60, 115

I

Ihalainen, Lauri s. 76

J

Jansson, Gunnar s. 41
Jansson, Roger s. 41
Johansson, Johan s. 126
Jokinen, Kalle s. 108, 116
Juncker, Jean-Claude s. 65
Jätteenmäki, Anneli s. 19-20

K

Kaikkonen, Antti s. 116
Kari, Emma s. 104
Katainen, Jyrki s. 19
Kekkonen, Urho s. 26
Keränen, Niilo s. 92
Kiljunen, Anneli s. 92
Kiuru, Krista s. 103
Kivinen, Tiina s. 9, 12, 33-34
Kontula, Anna s. 132
Koskentausta, Lauri s. 115-116
Koski, Susanna s. 104
Koskinen, Mikko s. 131
Kulmuni, Katri s. 131
Kurvinen, Antti s. 115

L

Lapintie, Annika s. 99
Lax, Henrik s. 28
Lindström, Jari s. 53, 56-59
Lindtman, Antti s. 34-35, 123
Louhelainen, Anne s. 104
Lyly, Lauri s. 75
Löfström, Mats s. 14, 32, 39-42, 46, 59, 61,
78

M

Malm, Håkan s. 36
Marin, Sanna s. 134
Mäkisalo-Ropponen, Merja s. 96

N

Naclér, Elisabeth s. 41
Nevamäki, Riina s. 112, 115
Niinistö, Jussi s. 104
Niinistö, Sauli s. 101, 112

Niinistö, Ville s. 49, 83
Nurmi, Lauri s. 10-11, 20, 45, 109-110, 117
Nygård, Stig s. 101
Nylander, Mikaela s. 8-13, 32, 36, 46-47, 60, 62, 77-78, 120, 125-126
Nylund, Mats s. 18-19, 32, 46, 61, 78, 85-86, 89-95, 131

O

Ohisalo, Maria s. 132
Orpo, Petteri s. 28, 61, 93, 107-111
Ovaska, Jouni s. 115

P

Paasio, Rafael s. 26
Pekkarinen, Mauri s. 96
Procopé, Hjalmar J. s. 26-27
Purra, Riikka s. 29
Puska, Pekka s. 104
Pöysti, Tuomas s. 93

R

Rauhala, Auvo s. 100
Rehn, Olli s. 40, 76
Rehn-Kivi, Veronica s. 78-79, 89, 93, 102-104
Rehula, Juha s. 59, 97, 102,
Rinne, Antti s. 11-12, 87, 118, 123, 126, 130-134
Risikko, Paula s. 123

S

Saarakkala, Vesa-Matti s. 104
Sarkkinen, Hanna s. 92
Sarkomaa, Sari s. 95, 103
Satonen, Arto s. 95
Sipilä, Juha s. 8-14, 15-22, 23-25, 27-28, 31, 37-38, 40-41, 43-47, 50-54, 57-63, 64-66, 75-78, 84, 93, 101-102, 106-118, 131
Soini, Timo s. 11-12, 15-22, 28, 38, 50-54, 57, 61, 93, 105, 107-117
Sorsa, Kalevi s. 27
Stenbäck, Pär s. 27-30, 117
Strand, Joakim s. 32, 38, 46, 57, 59, 78, 89, 96-97, 104, 128
Stubb, Alexander s. 11-12, 17, 21, 38, 39, 54,

Swanljung, Magnus s. 83-84

T

Terho, Sampo s. 60
Tiilikainen, Kimmo s. 58
Turtiainen, Seija s. 18, 127-128
Vanhanen, Matti s. 52
Virolainen, Johannes s. 128
Virtanen, Samuli s. 110-111, 117
Väänänen, Marjatta s. 128

U

Uimonen, Risto s. 50, 65, 76

V

Valpas, Antti s. 122

W

Wallin, Stefan s. 13-14, 18-21, 32, 37-38, 41, 46, 57, 59-60, 63, 78, 84, 108-109, 120, 124-125

Y

Yanar, Ozan s. 104

Ö

Östman, Peter s. 52

PERSONER SOM FÖRFATTAREN HAR SAMTALAT MED UNDER SKRIVPROCESSEN:

Anders Adlercreutz, riksdagsledamot 2015-2019 (SFP)
Eva Biaudet, riksdagsledamot 2015-2019 (SFP)
Thomas Blomqvist, riksdagsledamot 2015-2019 (SFP)
Carl Haglund, riksdagsledamot 2015-2016 (SFP)
Anna-Maja Henriksson, riksdagsledamot 2015-2019 (SFP)
Mats Löfström, Ålands riksdagsledamot 2015-2019
Mikaela Nylander, riksdagsledamot 2015-2019 (SFP)
Mats Nylund, riksdagsledamot 2015-2019 (SFP)
Veronica Rehn-Kivi, riksdagsledamot 2016-2019 (SFP)
Joakim Strand, riksdagsledamot 2015-2019 (SFP)
Stefan Wallin, riksdagsledamot 2015-2019 (SFP)

Paavo Arhinmäki, riksdagsledamot 2015-2019 (VF)
Antti Lindtman, riksdagsledamot 2015-2019 (SDP)
Timo Soini, utrikesminister 2015-2019 (Sannf, från juni 2017 Blå framtid)
Peter Östman, riksdagsledamot 2015-2019 (KD)

Pär Stenbäck, minister, tidigare partiledare och riksdagsledamot (SFP)

Tiina Kivinen, generalsekreterare för De Gröna 2015-2019
Laura Rissanen, generalsekreterare för Samlingspartiet 2015-2019
Kari Anttila, generalsekreterare för SDP 2015-2019
Antti Valpas, generalsekreterare för Sannfinländarna 2015-2019
Seija Turtiainen, generalsekreterare för Centern 2016-2019
Riina Nevmäki, personlig specialmedarbetare för Juha Sipilä (C)
Dimitri Qvintus, specialmedarbetare för Antti Rinne (SDP)
Samuli Virtanen, statssekreterare för Timo Soini 2015-2019
Jouni Ovaska, partisekreterare för Centern 2016-2018
Johan Johansson, partisekreterare 2015-2016 (SFP)
Fredrik Guseff, partisekreterare 2016-2019 (SFP)
Malin Bännkärr, politisk rådgivare 2015-2016 (SFP)
Otto Andersson, lagstiftningssekr/politisk rådgivare 2015-2019 (SFP)
Christel Liljeström, riksdagssekreterare 2015-2019 (SFP)
Hanna Seppä, lagstiftningssekreterare 2016-2019 (SFP)

Susanna Ginman, Hufvudstadsbladet
Ari Hakahuhta, TV-Uutiset Yle
Lauri Nurmi, Lännen Media och Italehti
Anne Suominen, tidigare reporter vid Svenska Yle och HBL
Magnus Swanljung, Svenska Yle

Vad hände efter valet 2015 när SFP efter 36 års oavbruten regeringsmedverkan plötsligt står i opposition? För andra partier har det varit normalt att efter en tid i regeringsansvar växla om till oppositionspolitik. För Svenska riksdagsgruppen handlade det om en tvär förändring i förhållningssättet. Via intervjuer, protokoll och egna reflektioner beskriver Henrik Stenbäck riksdagsgruppens fyra år i opposition. Som riksdagsgruppens generalsekreterare kunde skribenten på nära håll följa med valperioden 2015–2019 som också bjuder på stor politisk dramatik.

AGENDA

978-952-7273-36-4

